

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

כי תשא

מאוצר שיהותנו ומאמדון
של הרה"ג מו"ד המקובל
רבי בניהו ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמהה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמווד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואלי** זצוק"ל
ב"ר שמואל ורחל ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואלי** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

בס"ד

באחד באדר משמיעין על השקלים

זכר למהצית השקל

כמידי שנה ניתן להעביר את
מעות 'זכר למהצית השקל' עבור
פעילות ההסד והפצת התורה שע"י
ישיבתינו הקדושה
(ערך מהצית השקל 30 ש"ח לכל אדם)

שמות התורמים ובקשותיהם האישיות יועברו אל
רבני ומקובלי הישיבה ובראשם מו"ר ועט"ר
רבינו בניהו שמואלי שליט"א
אשר יערכו עבורם תפילה מיוחדת ביום
תענית אסתר בה יעתירו עבורם לברכה וישועה

למסירת שמות: 02-624-9000

מתנות לאביונים

כל הפושט נותנין לו!
ניתן להעביר מעות מתנות לאביונים
שיחולקו בו ביום בתכלית ההידור
ע"י מו"ר שליט"א

שמות התורמים יכנסו אל הקודש פנימה
להיושע בכל הישועות

02-624-9000

הלכות סעודת פורים

הלכות סעודת פורים

- א.** מצוה להרבות בסעודת פורים ויוצאים ידי חובה בסעודה אחת. ומה טוב שיאכל בשר בהמה ודגים משובחים, ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו וישתה יין עד שישתכר וירדם בשכרות, ובלבד שיהיה לברך ברכת המזון כתקנה. וטוב שיאמר לפני הסעודה לשם יחוד וכו' ויקרא באמצע הסעודה ארבעה פרקי משנה של מסכת מגילה, ויכוין לארבע אותיות הוי"ה ב"ה וארבע אותיות אדנות א.
- ב.** סעודת פורים צריך לעשותה ביום ואם עשאה בלילה לא יצא ידי חובה ב. והזמן המוכשר ביום הוא לאחר תפילת שחרית, כפי שכתב הרש"ש זיע"א וכן מנהג ק"ק חסידי בית אל, ולפני הסעודה יתן מתנות לעניים, וישלח משלוח מנות, וזה הסדר שיעשה לאחר התפילה יאמר הנוסח לשם יחוד וכו' ויתן מתנות לשני עניים, ואחר כך ישלח משלוח מנות איש לרעהו, ואחר כך הסעודה ג.

עיונים והארות

הדס ויברך עליהם כמו בשבת. ע"כ. וכנראה שטעמו מטעם שאסתר נקראת הדס"ה.

מצוה להרבות בסעודת פורים, וע"י האכילה נמשכין מוחין דחכמה וע"י השתיה מוחין דבינה, ולהיות כי מוח בינה גובר לכן צריך להיות השתיה מרובה מן האכילה, והוא הפך מסעודת אחשוורוש שהיתה האכילה מרובה מן השתיה שנאמר והשתיה כדת. וכתב הרי"ח זלה"ה (כתר מלכות אות רז) דאם יוכל יזמין לפניו ט"ו מיני מאכל כנגד מוח חכמה שהוא י"ה הנמשך ע"י האכילה, וט"ו כוסות יין כנגד מוח בינה שהוא י"ה הנמשך ע"י השתיה, וכפי כוחו בשתיה ירבה בגודל הכוס ויכוין בכל מעשיו לשם שמים, גם יזהר לאכול דגים ובשר בסעודה זו.

ב. נמ' מגילה (ו): ונפסק בשו"ע (סי' תרצה סעי' א), דסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובה. והרמ"א (שם) כתב, ומ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה.

ובן הובא בב"י ובב"ח (שם) שהביאו את מימרא דרבא במגילה, מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב. כתב המרדכי (רמז תשפז): פ"י ראב"ה שצריך לנהוג כליל שבת ויומו דומיא דקריאה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים ואין היקש למחצה וכו'. ומקשה עליו שם מהגמרא, מהא דרב כהנא קאמר לרב אשי אמאי טרידי רבנן בסעודת פורים וכי לא הוה אפשר למיכל באורתא, א"ל ולא ס"ל למר להא דרבא דאמר סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח מ"ט ימי משתה כתיב, משמע דסעודה אחת די. ויישב הב"ח דברי ראב"ה, דבדאי ס"ל לראב"ה שצריך לסעוד הסעודה החשובה ביום דכבוד יום עדיף, אלא שיש לסעוד גם בלילה, ועי"ש איך יישב כל דברי הסוגיא הנ"ל.

ג. בן כתב השל"ה (ח"ג עמוד כד), וז"ל: וכל מי שמקדים ומזדרז ביותר לעשות הסעודה בהשכמה הוא משובח בעיני, ע"כ. וכ"כ מהר"ר איסרל"ן (תרומת הדשן סי' קז), שהוא ורבותיו נהגו בכל השנים לעשות עיקר הסעודה שחרית, וטעמא דמסתבר

א. כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה הלכה טו), וז"ל: כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושותה יין וכו'. וכן כתבו הטור (סי' תרצה) והרמ"א (שם), שמצוה להרבות בסעודת פורים דמשתה ושמחה כתיב. והב"ח הביא שם הא דאיתא בגמרא (מגילה ו), רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא, נגה ולא אתו רבנן, אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן, א"ל דילמא טרידי בסעודת פורים. וכתב, ושמעין דשרי להרבות בסעודת פורים ושלא לבא לבית המדרש מחמת טירדא דסעודתא, דכיון דעסיק במצוות להרבות בסעודת פורים פטור ממצות ת"ת בבית המדרש. וכן כתב בסדר היום, שיתעכב על שולחנו לאכול ולשתות יותר ממה שרגיל.

וטוב שלפני הסעודה יאכל סעודה רוחנית של בשר ויין. שהבשר הוא דף גמרא והלכה, והיין הוא לימוד הזוה"ק.

וכבר דרשו רבותינו אורה זו תורה. ולכן מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה, והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקול בסעודה. כן כתב הר"י ברי"ן (הובא בהגה לסי' תרצה ס"ב).

וכתב המשנ"ב (סי' תכ"ט ס"ג), שמתחילין לדרוש בהלכות פסח וללמוד הלכות פסח ביום פורים עצמו. ע"כ. ואח"כ יעשה הסעודה בבוקר דוקא כמו שנכתב לקמן, וגם בסעודתו יאמר דברי תורה ושירה וזמרה בהתלהבות גדולה, ויספר לבני ביתו את גודל הנס וידליק נרות לכבוד הפורים ולכבוד מרדכי ואסתר. וצריך ג"כ לקרוא על הסעודה משניות מגילה, כמובא בספרים הקדושים. וידוע מה שכתב הגר"א (מובא בפחד יצחק פורים עמוד מו). ועי' ליקוטי הגר"א וארשא תרמ"ט דקנ"ד ע"א). כי כל חג צריך חציו לה' וחציו לכם, והנה ביוה"כ היה כולו לה' ועתה בחג הפורים משלימים חלק של חציו לכם של יוה"כ, וא"כ כל יום הפורים ישב האדם על הסעודה ויאכל וישתה וילמד ויספר בניסי האל. וכן היה נוהג הגר"א, והעיקר שיכוין בכל מעשיו לש"ש. וכתב בספר מועד לכל חי (סי' לא אות מה), קודם שישב על השולחן בסעודת פורים יקח בדי

ג. צריך להשתדל הרבה לאכול פת בסעודת פורים, היות ויש הרבה פוסקים שסוברים שסעודת פורים צריכה פת. ואדם שטעה ושכח לומר "על הניסים" בברכת המזון אינו חוזר ובסוף הרחמן יאמר הרחמן הוא יעשה עמנו ניסים וכו' ז.

ד. אם האריך בסעודתו ביום פורים והמשיך עד לאחר שקיעת החמה, הנכון הוא שבברכת המזון יזכיר "על הניסים" במקומו ואין לחוש להפסק באמצע הברכה ה.

עיונים והארות

הן קשורות לתפילה ומשלימות את כל סדר הכוונות בתפילה, וכגון בליל שב"ק שכידוע בסדר ההקפות של השלחן בליל שבת, ממשיכים את המקיפין השייכים לתפילה. ובקיודוש משלימים את המוחין דחב"ד דחג"ת דבינה השייכים לתפילה, וכן בשבת בבוקר, כל ההמשכה של תיקון הפרצוף הוא בסעודה של הבוקר, וכידוע שצריך לעשות את הסעודות סמוך לתפילה. וכן בסעודה שלישית צריך קודם להתפלל מנחה ורק אח"כ הסעודה, כי הסעודה היא המשך התפילה. א"כ גם ביום פורים שמתגלה אור גדול, ויש תיקון בכל הבחינות - בפנימיות ובחיצוניות, צריך לעשות את ההשלמה מיד אחר התפילה ולא לעכב, כדי להחזיק המוחין כשהם בתוקף וכמו שביאר הרב זיע"א. וכן אנחנו עושים בחג השבועות, שבבוקר לאחר התפילה עושים הסעודה מיד, כי בתפילה המשכנו המוחין דפנימיות, ובסעודה המשכת המוחין דחיצוניות של כל החמשים יום. וכן בליל פסח, בתפילת ערבית מתקנים הפנימיות, ובסעודה ובשתיית הד' הכוסות מתקנים החיצוניות. ודע דאף הנוהגים לעשות הסעודה אחר הצות, אם חל פורים ביום שישי צריכים לאכול הסעודה 'דוקא' לפני הצות מפני כבוד השבת השבת כמבואר ברמ"א (סי' תרצה סעי' ב) ע"ש.

וכתב בסדר היום (סדר פורים), ויתעכב על שולחנו לאכול ולשתות יותר ממה שרגיל, ויקבץ כל אנשי ביתו וחבריו על שולחן אחד כדרך המסיבה שמתאספים הרבה לעשות סעודה ומתוך כך מתרבה השמחה, אבל כשהאדם יושב יחידי וילמד אי אפשר לשמוח כראוי. והובא בא"ר (סי' תרצה ס"ק ז). ובפמ"ג א"א (שם ס"ק ה), הביא להנ"ל וכתב דמ"מ יהיה שמחה על דברי תורה.

ועי' בספר ערוך השולחן (סי' תרצ"ו ס"ק א) שכתב, יראה לי דלצאת לדרך מביתו בפורים אינו נכון, דעיקר השמחה הוא עם אנשי ביתו, כדכתיב ושמחת אתה וביתך במעשר שני, וברגלים כתיב אתה ובנך ובתך וכו', עיי"ש.

ד. **המהרש"ל** (סי' מה) כתב שמי ששכח על הניסים בברכת המזון מחזירין אותו כיון דבפורים חייב לאכול פת. והמג"א (סי' תרצ"ה ס"ק ט) דחאו שלא מצינו שחייב לאכול פת בפורים. עיי"ש. וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תרצה ס"ק א) בשם אחד קדוש בתשובה כ"י, שאם לא אכל פת בסעודת פורים יצא. ע"ש. וכן פסק האליה רבה, וכן דעת המהר"ל מפראג. וכן פסק מו"ר מופה"ד בשו"ת יחיה דעת ח"א (סי' פט) שאינו חייב לאכול לחם. והוכיח שכן דעת הרמב"ם והבית יוסף והרמ"א ומגן אברהם. וסיים שם: ומ"מ נכון לחוש לכתחילה לדעת האומרים לאכול פת בסעודת פורים.

ה. **הנה** בהגהות מיימוניות (פ"ב מהלכות מגילה הי"ד אות א) בשם הר"מ כתב שצריך לומר על הניסים כדאשכחן רב צלי של

הוא דהא זו הסעודה היא כנגד סעודת אסתר שעשתה עם המלך, ובודאי היתה הסעודה בבוקר בעת שדרכם של מלכים לאכול, ע"כ.

וז"ל מו"ר הרש"ש זיע"א בסידור: 'צריך להזהר ולהזדרז לעשות סעודה אחר תפילת שחרית, לכמה טעמים ידועים לי, וגם בעוד שההארות הנז' בתוקפם אחר התפילה, ולא יסתלקו אח"כ מהכלים הפנימיים דשחרית, כי תפלת המנחה היא בכלים אמצעיים, ובערבית היא בכלים חיצוניים כנודע, לפיכך כמעט קבלתי בקבלה לעשות הסעודה אחר תפלת שחרית בעזרת השי"ת, ע"ל.

הנה מו"ר הרש"ש כתב לעשות כן מכמה טעמים שידועים לו. ואף שלא ידענו הטעמים שהתכוין להם הרב זיע"א, מ"מ בודאי אחר שכתב הרב לעשות כן אין אנו צריכים לשום טעם.

אמנם נראה לומר הטעם, כי מכיון שמצות מתנות לאבינוים ומצות סעודה הם לצורך העמדה וקיום המוחין של פרצוף החיצוניות, ופרצוף החיצוניות נחלק לשנים, כי הכלים והאורות הם ע"י מתנות לאבינוים, והמוחין והנרנח"י הם ע"י הסעודה. וכידוע דהמתנות לאבינוים צריך לתת מיד אחר התפילה, כי עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, וגם לפי הסוד יש בזה טעם. א"כ גם סעודת פורים יעשה מיד לאחר התפילה בבוקר ולא יעשה ביניהם הפסק, דחד נינהו.

ומ"ש הרב 'מפני שהאורות בתוקפם', פירושו כפי שבכל יום ויום אחר תפילת שחרית צריך ללמוד תורה בטלית ותפילין, דעיי"ז זוכה לקבל נר"ן וזוכה להבנה בתורה, וגם גורם להעמיד המוחין דאז הם בתוקפם. א"כ גם ביום פורים בעוד שהמוחין של תפילת שחרית דפרצוף הימים בתוקפם, וכן המוחין דא"ק ואבי"ע דנצח דפרצוף הזמנים, שבאו ע"י ברכות וקריאת המגילה ונתגלתה עטרת יסוד דאבא, לכן מיד אחר התפילה יקיים מצות מתנות לאבינוים, ומיד אח"כ יעשה מצות הסעודה בבוקר, כדי להעמיד המוחין והאורות, ואז יעמדו כן כל היום, ונזכה לאור הגדול של עטרת יסוד דאבא המתגלית ומאירה ביום זה. וכן כתב בכף החיים (סי' תרצה ס"ק כג), שצריך להזדרז לעשות הסעודה לאחר תפילת שחרית לכמה טעמים, וכן הוא מנהג בית אל. וכ"כ בפתח עינים (דף עט ע"א ד"ה שם): נראה מהקדמת הסידור, שע"י המתנות הוא קיום האורות של כלים ואורות, וע"י אכילה ושתייה הוא המשכת הנרנח"י, א"כ צריך שלא יעשה להם פירוד, כך שמע מר' ניסים עיני זצוק"ל. ולזה תיכף בבוקר צריך לעשות הסעודה. ומכיון שצריך לעשות הסעודה בבוקר, לכן נוהגים לשלוח מנות לפני הסעודה, כי אחד הטעמים הוא שהמשלוח מנות הוא לצורך הסעודה. ואפשר שלכן לא הזכיר הרב מתי הוא משלוח מנות, כי במ"ש לעשות הסעודה בבוקר ממילא ודאי שמשלוח מנות קודם לסעודה.

ועוד נראה לבאר יותר בטעם הדבר, שהרי הסעודות של שב"ק

ה. נהגו שלא לעשות מלאכה בפורים, והעושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם.¹

ו. חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכתב רבינו האריז"ל שצריך לומר ברוך המן להמשיך אור אל הניצוץ של הקדושה בתוך הקלי' להאיר ולהחיותו, וצריך לאמרה אחר שהוא שכור ויצא מדעתו כדי שלא יאיר אל הקלי' ח"ו, ונראה שזה נעשה ע"י שתיית יין בריבוי גדול וע"כ לפי זה צריך להשתכר ממש, ומ"מ יזהר שיוכל לברך ברכת המזון ולהתפלל מנחה וערבית בכבוד ראש, ואם הוא אנוס ולא יכול להשתכר ישתה יותר מהרגלו.²

עינים והארות

מלאכה. והמוג"א (שם ס"ק ג') פירש דברי הבית יוסף שם כגון אם זורע איזה דבר אינו מצמיח, ובלבושי שרד שם מעובדא דרב חזייא לההוא גברא שזרע פשתן בפורים ולטיי' ולא צמח, כדאייתא בגמרא מגילה (שם) והפסיד גם הקרן. וכן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם הלכה יב), ומ"מ מותר לכתוב חידושים ופסקי הלכות ואגרת שלומים. וכן מותר להתגלח לצורך היום אם לא התגלח מקודם, וכן ליטול צפרניו.

ועני העושה מלאכה ואין לו מה לאכול, שרי. וכמו שפסק בבה"ל שם (ס"ק ג).

ז. מגילה (ז): אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, רבה ור' זירא עבדי סעודת פורים בהדי הדדי איבסום, קם רבה שחטיה לר' זירא, למחר בעי רחמי ואחיי, לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה לאו כל שעתא ושעתא אתרחיש ניסא. ועי' ביעב"ץ שכתב נ"ל שלא שחטו ממש אלא שהיו שמחים מאד ועשה זה להעציב את הרואים, ושחטו באחיזת עיניים וכו'.

והרי"ף והרא"ש הביאו מימרא דחייב איניש לבסומי כלשונה, וכן פסקו הטור והשו"ע (סי' תרצה סעי' ב). והרמב"ם (פרק ב' מהלכות מגילה הלכה ט"ו) כתב: ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות.

וא"ת האיך יחייבו חכמים להשתכר בפורים, והלא בכמה מקומות בתורה מזכיר שהוא מכשול גדול השכרות כמו נח ולוט. וי"ל מפני שכל הניסים לישראל בימי אחשוורוש היו ע"י משתה, כי בתחילה נטרדה ושתי מן המלכות ע"י משתה היין שנאמר ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אמר להביא ושתי וגו', ובאה אסתר תחת' ע"י משתה שנא' ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר וגו', וכן עניני המן ומפלתו ע"י משתה היין הי' לכן חייבו להשתכר בפורים מפני שבא הנס בעבור משתה היין שעשתו אסתר, ועתה יהי נזכר הנס הגדול בשתיית היין. כן כתב בספר מטה משה (סי' תתרי"ב) והובא באליהו רבה (סימן תרצה ס"ק א), וכן הוא בחיי אדם (כלל קנ"ה סעיף ל). שכיון שכל הנס היה ע"י היין (כנ"ל) לכן חייבו חכמים להשתכר, ולפחות לשתות יותר מהרגלו כדי לזכור הנס הגדול. ואמנם היודע בעצמו שיזלזל ע"י זה במצוה מן המצוות בנט"י וברכות וברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהוג קלות ראש מוטב שלא ישתכר, וכל מעשיו יהיו לשם שמים. ומובא בבה"ל (סימן תרצה"ה).

ובספר אורחות חיים (הל' פורים סי' ל"ח) הביא דחייב אדם לבסומי בפורי', לא שישתכר שהשכרות איסור גמור, ואין לך עבירה גדולה מזו שגורם לגילוי עריות ושפיכות דמים, וכמה עבירות זולתן, אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי

שבת במוצאי שבת. וכן כתב באורחות חיים (ס"ק ל"ה) בשם רבנו יצחק מקורביל שאם התחיל לאכול ביום אין צריך להפסיק סעודתו כדי שיאמר על הנסים ביום, אלא גומר ואוכל ויאמר על הנסים אע"פ שחשכה, והביאם הבית יוסף (סימן תרצה"ה) ובדרכי משה שם (אות ו) ובב"ח שם. וכן פסק מרן השו"ע (סי' תרצה סעי' ג) וז"ל, ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה אומר על הניסים, דבתר התחלת הסעודה אזלינן, ויש מי שאומר שאין לאמרו. וכתב ע"ז הרמ"א ונוהגים כסברא ראשונה. וא"כ לפי הכלל שסתם ויש, הלכה כסתם, דעת מרן שאומר על הנסים. וכן פסק המגן אברהם (סוף סימן קפ"ח), וכ"כ בשו"ע להגאון רבינו זלמן שם, ומרן החיד"א בברכי יוסף (סי' קפח ס"ק יב), וכן הוא בזכרונות אליהו (מערכת מ' אות ח').

אמנם שיטת הטור (סימן תרצה"ה) כאביו הרא"ש (כלל כ"ב) שאינו אומר על הנסים אם נמשכה עד הלילה, דאף בשבת בסעודה שלישית אם היה אוכל ויצא שבת אינו מזכיר של שבת. והשל"ה הקדוש כתב לחלק בין שבת דמצוה להוסיף מחול על הקודש, ולכן מזכיר מעין המאורע בברכת המזון כאשר נמשכה הסעודה למוצאי שבת, לבין חנוכה ופורים וראש חודש שאין בהם מצוות תוספת מחול על הקודש ולכן אין להזכיר מעין המאורע כשנמשכה הסעודה עד הלילה, והביאו דבריו במגן אברהם (סי' קפח), וכן פסק מו"ר הבן איש חי (פרשת חקת הלכה כב) לענין ר"ח וחנוכה, ועיין ג"כ כף החיים (סימן קפח ס"ק מג, וסימן תרצה ס"ק לג) שכתב שגם בשבת ויו"ט לא יזכיר מעין המאורע.

ומ"מ דעת רוב הפוסקים שצריך לומר על הנסים גם כשנמשכה סעודתו לליל ט"ז, וכן פסק מו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (מדני מצות שמחת יום הפורים הלכה ג), וכתב רק אם כבר התפלל ערבית אז לא יאמר על הניסים.

א"כ, מכיון שרוב ככל הפוסקים אומרים שאין זה הפסק ובפרט שמרן השו"ע פסק כן לכן יאמר על הניסים במקומו אפי' שהתאחרו מאד לתוך הלילה.

ז. בגמ' מגילה (ה): רבה בריה דרבא אמר וכו' מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יו"ט לא כתיב וכו' ולא רב מ"ט לטיי' לההוא גברא, דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור הוה, ובאתריה דרבי לא נהוג. ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כרבה, שאין איסור לעשות מלאכה בפורים אלא במקום שנהגו, וכן פסק הרמב"ם (פרק ב' מהלכות מגילה הלכה י"ד) שפורים מותר בעשיית מלאכה, ואעפ"כ אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים כל העושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה לעולם. וכן פסקו הטור והשו"ע (סי' תרצו סעי' א) שהעושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה מאותה

ז. טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה"ה.

ח. מנהג יפה לכתוב שם עמלק והמן על נייר ולמחותם וקודם שימחם ידרוס ויכה עליהם בסנדל, וטוב שימחם בשכר וסימנו ותנו שכר לאובד. אבל לא יכתבם בכתב אשורית כדי שלא לזלזל באותיות הקודש"ט. טוב לומר בפורים "ברוך מרדכי" ק"כ פעמים כי ידעת מ"ש בספר יצירה, חמש אבנים בונות ק"ך בתים, ובשם מרדכי יש חמש אותיות, גם יאמר "ברוכה אסתר בת אביחיל" כ"ד פעמים, כן יעשה בלילה וביום'.

ט. נוהגים חסידים ואנשי מעשה לבקש בפורים בקשות ברוחניות ובגשמיות מהקב"ה וכל הפושט ידו נותנים לו וידוע גודל מעלת יום זה שיום כפורים הוא כ'פורים י"א.

עיונים והארות

אפי' שיחה קלה, והיו מחלקין צדקה איש כפי מסת ידו, בשמחה ובטוב לב והיו הולכים לבתיהם והיו אוכלים ושותים ומדקדקים בנטילת ידים כו', עיי"ש.

והנה מימרא זו של רבא חייב איניש לבסומי אמר עליה רבינו האר"י ז"ל, שרבא גם בערב פסח היה שותה הרבה יין, כי היין מגרר גריר, והענין הוא כי לוט שניצל על ידי אברהם מהשבי ומהפיכת סדום ע"י המלאך, הכל היה בזכות רבא, כי נשמת רבא היתה בו. ורמז לדבר ויקחו את לוט ואת ר'כושו ב'ן א'חי אברהם ר"ת רבא. וגם מעיין של יין שהזדמן ללוט במערה היה בזכות רבא, ומאחר שבזכות יין בא רבא לעולם, שאל"כ לא היה בא רבא לעולם, וכל זה מצד יין המשכר מצד הקלי', על כן רצה רבא לתקן היין המשכר ולהפוך אותו ליין המשמח שהוא מצד הקדושה.

ה. כ"ב הרמ"א (סי' תרצה סעי' ב).

ט. כ"ב הב"ח (פר' תצוה אות ט) וז"ל: מנהג יפה לכתוב עמלק ושם המן ולמחותם, וקודם שימחם ידרוס ויכה עליהם בסנדלו, ולא ימחם ברוך שבפיו אלא במים מזוהמים, ואם יש שכר לפניו ימחם בשכר, וסימן תנו שכר לאובד, עכ"ל.

והוסיף הכה"ח (סי' תרצה ס"ק נה) אבל לא יכתבם בכתב אשורית כדי שלא לזלזל באותיות הקודש.

י. מו"ר הב"ח בספרו עטרת תפארת (כתר מלכות אות ר').

יא. בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) אין מדקדקין במצות פורים, אלא כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנים לו, וכן נפסק בשו"ע (סימן תרצ"ד סעיף ג).

ומטעם זה כתבו בספרים הקדושים שיש לבקש בפורים בקשות ברוחניות ובגשמיות מהקב"ה וכל הפושט יד נותנים לו, ומעלת יום הפורים גדול מאוד שהרי אמרו "כיפורים" כ"פורים". וכתב בספר מאור ושמש (פורים ד"ה והנה בימות החול) שהאורות היורדים ביוה"כ בעת אמירת "כתר" מתגלים בכל שעות המעט לעת של יום הפורים, ונמצא שביום גדול וקדוש זה יש ביד כל אחד לבקש מהקב"ה בכל אשר יחפוץ, ובשפתי צדיק (פורים אות נ"ג) הובא מהחידושי הרי"ם שבפורים יש כל כך עת רצון שכל איש ישראל יכול לפעול לאין שיעור.

שירבה לשמוח ולשמח אביונים וינחם אותם וידבר על לבם, וזאת היא השמחה השלימה. וכן הוא בכלבו (סוף סי' מ"ה).

ובלבוש (סימן תרצ"ה סעיף ב), וצריך להשתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים, דכשיגיע לשכרות כזה ודאי הוא, שמח. והוא מדברי הב"י מתוספות.

בענין סדר התנהגות האדם בפורים כתב השל"ה הק' (ח"ג עמוד כד), מצוה לשמוח בפורים אבל יהי' של מצוה, לא הוללות וסכלות, והרמב"ם כתב, מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו כו'. ומצאתי כתוב ואף אותן המשתכרין יהי' כוונתם לשם שמים כדי לזכור הנס שבא במשתה המן, ולא כאותם המשתכרין כדי למלאות גרונם כאשר ראיתי בני אדם אשר הביין שגו פקו פלילי ומרבים בימי הפורים האלה לעשות שחוק וקלות ראש ואינם חוששים להתפלל בימים האלה ואדרבה מרימים קולות בשעת התפילה וקריאת המגילה ומערבבים החזן עד כי קולו לא ישמע, גם באכלם לבם ועיניהם שם על מעדניהם ולא נשאו את ראש לא הביטו העולם העליון אשר ד' אלוקי ישראל בא בו, ולא יחושו לא על נטילת ידים ולא על ברכת המוציא ולא על ברכת המזון, עד כי נדמה לרוב המון שבשני הימים האלה הותר לכל אדם לפרוק עול תורה ומצוות מעליו וכל המרבה להיות משוגע הרי זה משובה, וכל זה הוא בלי ספק רע ומר הוא עוון פלילי כי לא הותר לנו רק שמחה לא שחוק וקלות ראש, וכל המבטל תפילה ואינו שומע מקרא מגילה מלה במלה הרי זה חוטא ומתחייב בנפשו, ואי אפשר לכל אשר בשם ישראל יכונה לפרוק מעליו עול מלכות שמים אפי' שעה אחת, ולא מצינו לראשונים שהיו מתעסקים בקלות ראש בפורים ח"ו אבל בדברי מצוה היו מתעסקין כמו שאמרו רבותינו ז"ל בסנהדרין מכדי מפריא עד פסחא תלתין יומין ובפורים דרשינן בהלכות פסח, הרי שבפורים היו דורשין בהלכות פסח הנה ביום ט"ו נצטוו לישב בכל עיר להזכיר לכל אדם לתת מחצית השקל, גם מהר"ל הי' כותב תשובה על שאלה בפורים ולא היו ח"ו מבטלים שמחת פורים, אבל זה דרכם היו מתפללים תפלת בבהכ"נ ככל דיני התפלה ובכוונה הראוי כבכל שאר הימים והיו שומעים קריאת מגילה מלה במלה מפי החזן ולא משיחים

הלכות משלוח מנות

- א. חייב אדם לשלוח לחבירו ביום פורים שתי מנות, דהיינו שני מיני אוכלים, ועיקר המצוה שיהיו שתי מנות לאיש אחד.^א
- ב. צריך להניח כל מין בכלי אחד בפני עצמו ולא יניח שניהם בכלי אחד.^ב
- ג. השולח לחבירו תרנגולים חיים אינו יוצא ידי חובה, ואם שלח אותם שחוטים יש מהפוסקים שסוברים שקיים המצוה, אמנם נראה להלכה שצריך לשלוח המנות כשהן מבושלות וראויות לאכילה.^ג
- ד. השולח לחבירו חלוקין וסדינים וכיוצא בזה אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות, וכן השולח לחבירו קופסת סיגריות, או טבק להרחח לא יצא בזה ידי חובה, וכן תלמיד חכם השולח לחבירו חידושי תורה ביום פורים אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.^ד
- ה. השולח לחבירו מין אחד מאכל, ומין אחד שתיה כגון יין וכיוצא בזה יצא ידי חובת משלוח מנות, שהמשקה נחשב למנה אחת,^ה ואפילו שלח שני מיני משקים בלבד יוצא ידי חובה, ויש מהפוסקים

עיונים והארות

יששכר עמ"ס מגילה (אות ט) שכתב, הטעם שקראו חז"ל משלוח מנות מלשון מן אשר טעמן כצפיחית בדבש.

ובענין שבשר חי שחוט נקרא 'מנה', הביא בזה הנצי"ב בהעמק שאלה (שאלתא סז אות ט) ראייה מהפסוק (שמות כט כז) 'ולקחת את החזה וכו' והיה לך למנה', הרי שגם בשר חי נקרא מנה. וכן משמע מהפרי חדש (סי' תרצה ס"ק ד) דאין צריך מבושלים, אלא שחוטין שפיר דמי, ובלבד שלא יביא חיים. וכן משמע קצת מהט"ז (פרי מגדים ס"ק יא). והובא במשנ"ב (שם ס"ק ט) בזה"ל: וי"א דכיון שהוא שחוט וראוי להתבשל מיד שרי.

ד. רמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה הט"ו), שו"ע (סי' תרצה ס"ד). ובשו"ת תרומת הדשן (סי' קיא) כתב, דדוקא מיני אכילה ושתיה, אבל חלוקים וסדינים אין יוצאין בהם ידי חובת משלוח מנות. הביאו הט"ז (סי' תרצה ס"ק ד), ובמשנ"ב (שם ס"ק ט). ועיי' שו"ת תירוש ויצהר (סי' קעא), דאין יוצאין יד"ח משלוח מנות אם שולחים טאבק וסיגריות אפי' שיודע שהמקבל מעשן ומריח טאבק, דבעינן מנות ואין מנות אלא אכילה ושתיה. וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט (סי' לג אות ג). וכן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (דיני משלוח מנות הלכה ג).

ה. ר"ן פ"ק דמגילה (ב), מנות לאדם אחד היינו מאכל ומשתה. וכן הביא המג"א (סי' תרצה ס"ק יא) משם הש"ה, והוא הדין משקה. וכן מוכח מהא דאמרינן פ"ק דמגילה (ז). דר"י נשיאה שדר ליה לר' אושעיא אטמא דעגלא תילתא וגרבא דחמרא, שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו, והיינו דשלח ליה למימור דאע"ג דקרא כתיב ומשלוח מנות איש לרעהו דמשמע מידי דאכילה אבל דשתיה לא, קמ"ל דשתיה בכלל אכילה היא. וכן כתב במשנ"ב (שם). וכן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם הלכה ד), אלא שכתב שטוב להדר לשלוח שני מיני מאכל לחוש לשיטת רבינו חננאל.

ו. כ"ב הגאון מהר"י נגאר בשמחת יהודה (על מסכת סופרים פכ"א ה"ד), שלפי מש"כ התה"ד שמשקה בכלל מנות, כדמשמע מהפסוק אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון

א. מגילה (י), תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד. וברמב"ם (פ"ב ממגילה הט"ו), וז"ל: חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלים לחבירו, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לרעים הרי זה משובח. טוש"ע (סי' תרצה). ובספר מנות הלוי (דף רח ע"א) הביאו החת"ס (או"ח סי' קצו) כתב, הטעם במשלוח מנות להרבות השלום והרעות, והוא היפך מה שאמר המן מפוזר ומפורד, ועיי' משלוח מנות מראים הקשר בין אחד לחבירו. ובתה"ד (סי' קיא) כתב, שהטעם כדי לספק צרכי סעודת פורים לאלה שאין להם. ועיי' בשעה"כ (דף קט ע"ג), כי עיי' מצות משלוח מנות ממשיכים הארה גדולה שנקראת יסוד דאבא שנקרא איש, מהאור הגדול הזה שנקרא עטרת יסוד דאבא שמשם היתה שורש נשמת מרדכי, ממשיכים אור ליסוד דז"א הנקרא רעהו, וצריך שתי מנות כי יסוד הגדול הזה דאבא מלוש ביסוד דאמא לכן הם ב' אורות גדולים, ליסוד דז"א שנקרא רעהו. ואז גם אנחנו מקבלים שפע והארה מאותו האור הגדול. ולכן יש מצוה להרבות במשלוח מנות ונהיה שלום גדול בעולם, כי בפורים אפשר לגרום שלום ואהבה ואחוה בין איש לרעהו. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו. גם ישתדל להזדרז לעשות מצוה זו בבוקר קודם הסעודה כדי שיהיה אפשרות לחבירו להנות ממנה שהכין לו.

ב. בא"ח (פרי' תצוה אות טז). ובהל"ע תמה על זה מאד. וכתב באור לציון (פרק נט תשובה ב) שאם שולח שני סוגים שונים לגמרי, כגון בשר ועוגות, אין צריך ליתנם בשתי צלחות, אבל אם אינן שונים לגמרי, יש ליתנם בשתי צלחות.

ג. כתב המג"א (סי' תרצה ס"ק יא) בשם המהרי"ל, שטוב לשלוח מנות בשר או דגים וכדו' מבושלים, שכן משמע מפ"ק דביצה, דלבית שמאי לא מתקרי מנות בענין אחר. ולפי זה מה ששלח ר"י נשיאה אטמא דעגלא תלתא וגרבא דחמרא צ"ל שהיה מבושל. ובשיירי כנסת הגדולה (הגה"ט ס"ק י) הביא דברי המג"א הנ"ל וכתב, ומנהג העולם לשלוח מיני מתיקה. מועד לכל חי (סי' לא אות פב). ועיי' בספר ריח דודאים להגה"ק בני

שאומרים שטוב להזדר ולשלוח שני מיני אוכלים:

1. השולח לחבירו מין מאכל אחד וחילקו בשתי צלחות או קערות, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות אבל השולח שתי חתיכות בשר מבהמה אחת והם חלוקים בטעמים וטבעם יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.¹
2. יותר טוב לשלוח את שתי המנות בבת אחת, ולא בזה אחר זה, היות ובה חשיבותם ניכרת יותר,² וראוי להזהר במצוות משלוח מנות שיהיו המנות יקרות הערך ועריבות.³
3. מצות משלוח מנות היא דוקא ביום פורים ולא בלילה,⁴ וכל המרבה לשלוח מנות לרעים הרי זה משובח, היות ועל ידי זה מרבים שלום וריעות בין אדם לחבירו.⁵
4. אשה חייבת במשלוח מנות ותשלח לרעותה, וצריך להזהר שלא ישלחו איש לאשה, ואשה לאיש, שפעמים יכולים לבא לידי חשש קידושין.⁶

עיונים והארות

להזהר בזה לכתחילה, ע"ש. וכשנתן לעני, הרי תמיד שמח העני במה שנתן לו, וגם יש בזה יותר מצוה, וכמו שנתבאר. עכ"ל.

יא. הרמ"א (סי' תרצה סעי' ד), ומג"א (שם ס"ק יג) שה"ה למתנות לאביונים. וכתב בביאור הגר"א (שם) דנפקא מהפסוק ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, וכתב 'ימי', וקאי אכולהו. וכ"כ הלבוש (שם ס"ד), דיש לשלוח מנות ביום בזמן חובת הסעודה ולא בלילה.

וכתבו הפוסקים, שצריך לשלוח המנות קודם הסעודה, וכן צריך לעשות גם לפי סודן של דברים, כי כן הסדר שלאחר מקרא מגילה יקיים מצוות מתנות לאביונים ואח"כ משלוח מנות, כי כל מצוה ומצוה בונה עולמות וממשיך מוחין. ומטעם זה צריך ג"כ לעשות אותם בבוקר בתחילת היום כמבואר לקמן.

יב. הרמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה הלכה טו) כתב, 'וכל המרבה לשלוח לרעים הרי זה משובח', ועיין שם (הלכה יז) שמוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, ע"כ. וכן הוא בשו"ע (סי' תרצה סעי' ד).

והשולח מנות בעילום שם, י"א שלא יצא ידי חובתו, לפי הטעם שמשלוח מנות הוא להרבות אהבה ואחיה שלום וריעות, וכיון שאינו יודע מי שלח לו אין כאן חיבה, לכן לא יצא. ואדם ששלח מנות לחבירו וסירב חבירו לקבלם או שמחל לו עליהם, יחזור וישלח המנות לאדם אחר.

וכן תלמיד השולח מנות לרבו או להיפך יצא ונקרא איש לרעהו. וה"ה בן לאביו ולהיפך. וכן השולח מנות לעם הארץ יצא. ועי' למו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם הלכה יא).

יג. איתא ברמ"א (סי' תרצה סעי' ד), דאשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. וכתב המג"א, אשה שיש לה בעל בעלה שולח בשבילה לכמה בני אדם, והטעם הוא שגם הם היו באותו הנס. וגם כתיב קבלו היהודים והנשים בכלל. ובמשנ"ב (שם) כתב, שכולן היו באותו הנס, וצריכה היא לשמוח ולשמח לב האביונים.

לו, משמע משמנים וממתקים נקראים מנות. ומסתברא שאף בשתי מיני משקאות יוצאים יד"ח משלוח מנות. וכ"כ המשנ"ב (שם ס"ק כ). וכן פסק מו"ר מופה"ד (שם הלכה ה' הערה ז). וצריך עיון מה נקרא משקה לענין זה, יין או חמר מדינה, או דאפשר גם משקאות קלים או חלב.

ז. **כן** דעת רבינו חננאל, וכתב מו"ר שראוי לחוש לדבריו כנ"ל.
 ח. **כן** פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה. ועיין בערוך השלחן (סי' תרצה ס"ד) שכתב צריך שיהיה שני מיני אוכלים, אבל שתי חתיכות ממין אחד לא מהני. אבל בספר ראש יוסף (מגילה ז) כתב שגם ב' חתיכות ממין אחד יוצא בהם י"ח.

וצריך להזהר לשלוח לחבירו מנות שיכול לאוכלם, כמו אם היה חולה סכרת שישלח לו דברים שאינם מתוקים וכו', אבל מעיקר הדין יוצאים ידי חובה גם בזה.

ט. **כן** כתב הרב יפ"ל ח"ב (סי' תרצה ס"ק טו), בשם החיד"א בספר כיכר לאדן (דף כא ע"ב). ועי' ציץ אליעזר ח"ח (סי' יד אות ו), ובשו"ת בצל החכמה (סי' מו), שאם שלח בזה אחר זה בדיעבד יצא. ועי' בחזון עובדיה (שם הלכה ח), דאע"ג שלכתחילה ראוי להחמיר לשלוח המנות בבת אחת, מ"מ אם שלח מנה אחת ואח"כ שלח עוד מנה יצא י"ח. וכן פסק הגאון ר' צבי פסח פרנק במקראי קודש (פורים סי' לח). ובספר פדה את אברהם פלאגי (מערכת פ אות ב) הביא משם השדה יהושע (פ"ק דמגילה), שיוצאים ידי חובה כששלחם זה אחר זה אפי' אם נתן מנה אחת בבוקר ומנה אחת בערב.

י. **ועי'** באור לציון (פרק נח במקורות לתשובה א) ז"ל: והנה מלבד מה שנתבאר לעיל מדברי הרמב"ם שמצוה להרבות במתנות לאביונים מלהרבות במשלוח מנות, נראה שאף עדיף לתת משלוח מנות לעני מאשר לתת לעשיר, גם מטעם שפעמים כשנתן לעשיר אפשר שאינו יוצא ידי חובתו, כי בעשיר אפשר דבעינן שיתן לו דבר חשוב כפי ערכו ששמח בו, וכמו שכתב החיי אדם (סימן קנה סעיף לא), שאם שולח לאדם עשיר דבר פחות, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות. וכן מבואר בדברי הריטב"א במגילה (דף ז). בביאור דברי הירושלמי. וראה גם בביאור הלכה (בסימן תרצה סעיף ד ד"ה חייב לשלוח), שכתב שנכון

י. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במשלוח מנות, ויכולים העניים להחליף ביניהם, שזה ישלח אליו סעודתו, וחבירו ישלח אליו הסעודה שלו^ז, אך השולח לחבירו מנות על מנת להחזיר לא יצא ידי חובתו^{טו}, וכן השולח מנות לקטן לא יצא ידי חובה, וצריך לחזור ולשלוח לגדול^{טז}.

יא. אבל ב"מ, חייב לשלוח מנות רק לאדם אחד, אבל לא ישלחו לו מנות כל י"ב חודש על אב ואם, וכל שלושים יום על שאר קרובים. וי"א שאפשר לשלוח לו מנות וכן נוהגים הספרדים^{יז}.

עיונים והארות

למשלוח מנות. עיי"ש.
ואמנם מקצת האחרונים כתבו דקטן לא חשיב בכלל רעהו. כן פסק מו"ר הבא"ח (פרשת תצוה אות טז), ובכף החיים (סי' תרצד ס"ק יב), ובספר מועד לכל חי (סי' לא אות פט).

יז. עי' בחזון עובדיה למופה"ד (מדיני מצות שמחת יום הפורים הלכה י) שכתב, וז"ל: האבל אפי' בתוך שבעה חייב במשלוח מנות ובמתנות לאביונים, שהרי האבל חייב בכל מצוות התורה. וטוב שישלח מנות של בשר ודגים וכיוצא, ולא תפנוקי מעדנים ומיני מתיקה. ואחינו האשכנזים נהגו שלא לשלוח מנות לאבל כל י"ב חדש על אביו ואמו וכל שלושים יום על שאר קרובים. אבל הספרדים נוהגים לשלוח מנות לאבל כרגיל. ומ"מ אם האבל עני גם האשכנזים שולחים לו מנות ותחשב להם לצדקה, עיי"ש. ומורינו החיד"א הורה כן הלכה למעשה לשלוח. ומה שכתבנו שלא ישלחו לו, כן פסק הבא"ח (פ"ר תצוה אות ח). וכן מנהג ג'רבא שהאבל לא שולח מנות אבל שולחים לו מנות.

יד. גמרא (מגילה זז), מחלפי סעודתייהו להדדי. והובא בשו"ע דמחלפי סעודתייהו. וכן דעת הרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה הט"ו) והר"ן (מגילה שם) ושבולי הלקט (פורים סי' רא) בשם רבינו גרשום.

טו. פרי מגדים במשבצות זהב (סי' תרצד). והובא בביאור הלכה (ד"ה ליתן). וכן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם הלכה טו). וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תרצה), שלא מהני מתנה ע"מ להחזיר. ועי' בשו"ת יוסף אומץ (סי' פב אות ה) שהוסיף, שגם במתנות לאביונים לא יועיל מתנה ע"מ להחזיר.

טז. חזון עובדיה (שם הלכה טז). והביא שם בהערות (לז), שכ"כ בית עובד (דף עז ע"א), וכן הגאון מהר"י נגאר בשמחת יהודה (דף יא רע"ד). והערוך השולחן (סי' תרצב סי"ח) כתב, שיש להסתפק בזה אם יצא, ונלע"ד שיצא דהרי לרעהו כתיב וקטן בכלל כמ"ש בפסוק כי יגוף איש וכו'. וכ"כ בספר עיקרי הד"ט (חלק אוה"ח סי' לו אות לו) בשם ספר אגורה באהלך (דף כ ע"א), שכשם שהנותן מתנות כהונה לכהן קטן מהני ה"ה

מאמרי הזוה"ק

פורים ע"ש כפורים

אומר רשב"י שפורים נקרא ע"ש יום הכפורים שלעתיד לבא עתידים ישראל ביום הכפורים להתענג בו תענוג רוחני, כי לא יהיה להם עוונות שיצטרכו להתענות עבורם, וביום הכפורים הוא תיקון השכינה כי מתלבשת בלבושים דכפרה שהם בגדי הכהן גדול, וזה שכתוב "ותלבש אסתר מלכות", ובאותם הלבושים נכנסת לפני ולפנים כמ"ש "ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית", ועי"ז נשאה חן לפני הקב"ה כמ"ש ותשא חסד לפניו וכו', כן ביום הפורים, עם ישראל ע"י השמחה שלהם, זוכים להכנס לפני המלך, והמלך שמח בהם וממלא בקשתם, אשרינו שזכינו.

תיקוני זוהר נ"ז ע"ב

פורים אתקריאת על שם יום הכפורים [א], דעתידין לאתענגא ביה פורים

נקרא ע"ש יוהכ"פ שביום הכפורים עתידין ישראל לעתיד להתענג בו תענוג רוחני כי לא יהיה להם עוונות שבעבורם צריכים להתענות, ולשנויי ליה מענוי לענג ולשנות לו ליוה"כ, מעינוי לעונג רוחני ומה דאיהי שכינתא אסור ביה נעילת הסנדל ומה שהיא השכינה ביוה"כ עולה לאימא העליונה ואין בה אחיזת החיצוניים אפי' ברגלים ששם בחי' המנעלים בסוד כותנות עור, ולכן ביוה"כ נאסרו המנעלים, לרמז שאין ביום הכיפורים אחיזת הקלי' ביהוה זמנא אתמר ביה באותו זמן לעתיד נאמר בשכינה (שיר ז ב) **מה יפו פעמיו בנעלים בת נדיב**, כי אז תבטל אחיזת החיצונים ויהיה נעל רוחני סוד החשמל **וענוגא וחדוה וכמה טבין מזומנין לגבה** ועונג ושמחה וכמה טובות מזומנות לגבי השכינה **ודא יהא בזמנא דפורקנא בענגלא** וזה יהיה בזמן הגאולה במהרה וא"כ מיד אחר ביאת המשיח נזכה לכל זה.

ואיהי יום הכפורים והיא המלכות נקראת יום הכיפורים, שיום הכיפורים הוא תיקון המלכות **וכד**

אתקשטת קדמיה בלבושין שפירין וכאשר מתקשטת לפניו ביוהכ"פ בלבושים יפים הנעשים ע"י המצוות **דאינון לבושי כפרה** שהם לבושי כפרה ועי"ז מעוררת השכינה רחמים (לבינונים), **אתקריאת ציץ דיליה, מצנפת דיליה, אבנט דיליה** נקראת השכינה ציץ של הכהן מצנפת שלו אבנט שלו, **איהי כלילא מארבע בגדי לכן מספרא דימינא** ומפרש שהיא כלולה

עיונים והארות

שכולו אכילה ושתייה ועוד, ולוקחים את זה מחציו לכם של יום הכיפורים.

ועוד פירוש על פורים שהוא כדוגמת יום הכיפורים, היות וביום כיפור נגאלת הנפש ממאסר חטאיה, כן בפורים נגאל הגוף מהשתעבודתו לכל עניני העולם לפיכך הוא יום שמחה.

א. יום כיפורים כפורים: כלומר גדולה מעלת יום פורים עד אשר יום כיפור משתווה אליו רק בכף הדמיון, וההשוואה בין יום כיפור לפורים. כי ביום כיפור נתנו לוחות השניות, וכן בפורים חזרו וקבלו עליהם את כל התורה מאהבה. וכתב הגר"א מוילנא, יום פורים הוא חלק בלתי נפרד מיום הכיפורים וכיצד? אלא בכל יו"ט חציו לכם וחציו לה' ואנחנו רואים ביום הכיפורים כולו לה', ויש בו חמשה עינויים והיכן החציו שלכם? לכן ניתן יום הפורים

מארבעה בגדים לבנים מצד הימין שהם לבושי כפרה שעל ידם מכפר עוונות עם ישראל **וּמֵאֲרֵבַע בְּגָדֵי זָהָב** **מִסְטָרָא דְשִׁמְאָלָא** וגם השכינה כלולה מארבעה בגדי זהב מצד השמאל **בְּהִיּוֹא זְמָנָא דְאַתְקַשְׁמַת בְּאַלְיִן לְבוּשֵׁין דְכִפְרָה** באותו הזמן שמתקשטת השכינה באותם הלבושים שעל ידם באה לכפר על עוונות עם ישראל [ב] **אַתְמַר בְּהִי** (אסתר ה א) **וְתִלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מְלָכוּתִי**, נאמר בה ותלבש אסתר מלכות שמתלבשת באותם לבושים **וּבְהִיּוֹן עֲאֵלַת לְפָנַי לְפָנַי** ובהם נכנסת לפני ולפנים עד האימא העליונה, **הָרָא הוּא דְכְתִיב, וְתַעֲמֹד** (שם) **בְּחֶצֶר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית** וזה הוא שכתוב שפי' שהבינה היא בית לחכמה, **וּבְהִיּוֹן נְשִׂאָה חֵן בְּעֵינָיו** ובהם נשאה חן בעיניו, שהבגדים רומזים לשם הויה אדנות **וְרָזָא דְמַלְאָה וְרֵאִיתִיהָ לְזִכּוֹר פְּרִית עוֹלָם** סוד הדבר וראייתה בלבושי מלכות, ועי"ז שהוא היסוד המתקן את המלכות (בראשית ט טז), **וּמִיָּד אַדְנִי שְׁמַעְהָ אַדְנִי סְלַחָה אַדְנִי הַקְּשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אֵל תֵּאֲחֹר** (דניאל ט יט) וכותב הגר"א שר"ת ש'מעשה ס'לחה ה'קשיבה הוא שס"ה הרומז על יוה"כ הכולל שס"ה ימות השנה בבינה [ג].

מאמרי הפרשה

"כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לְה' בַּפֶּקֶד אֲתֶם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אֲתֶם" (ל, יב)

ששים רבוא נשמות ישראל יונקים משישים ריבוא אותיות

הבעל שם טוב (כתר שם טוב ח"ב ד"ה שנו חכמים, וכן כתב בספר גבול בנימין ח"א דרוש נד ד"ה אלה הדברים, וכן כתב ברכת מועדים ח"א על ד' פרשיות) אומר על הפסוק הזה: כי תשא את ראש - "ראש" - ראשי תיבות: ששים רבוא אותיות.

והכוונה היא, למה שכתבו הקדמונים, כי יש שישים ריבוא [אלף 600] אותיות בתורה. [אגב, כבר העירו המפרשים שבסיכום האותיות שבתורה, לא תמצא שש מאות אלף אותיות, אלא רק מעט יותר מ-300 אלף דהיינו שלושים ריבוא. והגאון חיד"א (מדבר קדמות מערכת י סימן ו) מביא תירוץ לזה, שיש אותיות שנחלקות לעוד אותיות, למשל, אות א' נחלקת לג' אותיות, י' ו' י', אות ש' נחלקת לג' ווי"ו, אות מ' נחלקת לאות כ' ואות ו', וכן על זה הדרך, וכתב שאם תעמוד על חשבון זה, תמצא ששים רבוא אותיות].

עיונים והארות

ג. לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן: אל תקרי בשושן אלא בששון עם קומץ היהודים השרויים בשמחה תוכל להפר מזימותיו של המן הרשע. וז"ש בזהוה הקדוש יום כיפורים כ-פורים פי' כי ביום כיפור חייבים לצום ולהתענות שכן גזרת הי"ת, כן גם בפורים חייבים לשמוח אם יכולים אם לאו, גזירה היא.

ב. יום הכפורים אותיות כפורים, שיום כיפור הוא כמו חג הפורים, ויש בזה סוד גדול, כי ביום פורים היה הנס הגדול שכל הדינים שלו נמתקו ע"י הבינה העליונה כי הם אותיות פ"ר י"ם כי פ"ר דינים נמתקים ב"ם שהוא הבינה העליונה. כן ביום הכיפורים אנחנו עולים לבינה העליונה, אמנם ע"י תענית וחמשה עינויים, ואפשר דיום פורים גבוה מאד ואין צריך בו תענית בכדי לעלות לבינה העליונה. וכן יהיה בעתיד.

ופירוש הפסוק לפי מה שאומר הבעל שם טוב, כי תשא את "ראש", היינו "כי תשא [-תספור ותמנה] את ששים ריבוא אותיות", וצריך להבין הרי משה ספר אנשים ולא אותיות?

וההסבר בזה הוא, שהשישים ריבוא אותיות שיש בתורה, הם כנגד ששים ריבוא נשמות שיש בעם ישראל [ואמנם יש הרבה יותר יהודים בעולם, אך כבר כתבו בספרים הקדושים, שיש שישים ריבוא שורשים של נשמות, המתחלקות לכמה ענפים], ולכן ששים ריבוא אותיות רמוזות במילה "ישראל", שהיא ראשי תיבות יש שישים ריבוא אותיות לתורה. וכל נשמה יונקת הארתה מאות מסויימת בתורה, כי ישראל ואורייתא חד הוא, אלא שתלוי מאיזו אות זוכה כל נשמה לינק מהתורה, יש שזוכה לינק משם הוי"ה ב"ה, או מאותיות אברהם יצחק יעקב וכו', אמנם יש שיונק ח"ו מאותיות שכס בן חמור, וכל אחד לפי מעשיו.

ולכן צריך האדם לזהר מאוד שלא יפגע בחבירו, שהרי אם אות אחת נוגעת בחברתה, הספר תורה פסול, וכל שכן אם חסרה אות אחת, כלומר אם חסרה נשמה אחת מעם ישראל שאינה יונקת מאותה האות, אם כן אין הספר תורה שלם, כי כולם צריכים להיות בספר תורה תחת כנפי השכינה.

ועל פי רעיון זה, פירש האדמו"ר רבי שלמה הכהן מרדומסק (תפארת שלמה פרשת שמות) את הפסוק בתהלים "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (ק"ט, יח) ש"נפלאות" - רומז למילים "נפלה אות", והכוונה היא, שדוד המלך רצה שכל ישראל יהיו תחת כנפי השכינה, ולכן אמר: "רבונו של עולם פתח את עיני ואראה היכן 'נפלה-אות' מהתורה", כלומר היכן נפלה נשמה אחת מישראל, כדי שאחזיר את אותה האות - הנשמה - בתשובה, ותכנס שוב בתוך התורה הקדושה תחת כנפי השכינה.

וזה הכוונה כאן כי תשא את "ראש" - ששים ריבוא אותיות, רוצה לומר אם תמנה ששים ריבוא אותיות התורה, תמצא כי: "בני ישראל לפקודיהם" - חשבון של זה כחשבון של זה.

ולכן צריך לדאוג שכולם מקיימים את התורה, וכולם קשורים לתורה ויונקים ממנה כל אחד מהאות השייכת לו, שלא תפול אפילו אות אחת ח"ו מהתורה, אלא כולם יחד באהבה כלולים בה.

על ידי תרי"ג מצוות יש לישראל הרמת ראש

"כי תשא את ראש בני ישראל" - ראשי תיבות גימטריא תרי"ג (דבש לפי ערך ב סימן נו), ורמוז בזה, שעל ידי שישראל מקיימים תרי"ג מצוות, תהיה להם "כי תשא" דהיינו הרמת ראש על עשיו, ולא יוכל לשלוט עליהם (ליקוטים מפרדס רמז אות א). כי ראש הוא בחינת חב"ד - המוחין, ועל ידי המצוות ממשיכים אורות וחב"ד על עם ישראל.

"ראש בני ישראל" היא השכינה

"ראש בני ישראל" - היא השכינה, שכאשר נרצה לישא אותה להקים אותה מעפר, נקיים "לפקודיהם" - דהיינו, על ידי פקודי ה', המצוות ומעשים טובים שיכוונו לשם יחוד קודשא בריך הוא.

אבל קודם כל צריך לעשות תשובה, וזה מה שכתוב: "ונתנו איש כפר" - "כפר" גימטריא "יצר" דהיינו יצר הרע, "כופר נפשו" - כפרה ותשובה על נפשו, ואז "לא יהיה בהם נגף" - נגף גימטריא 'סמאל' עם ב' כוללים. (ליקוטים מפרדס סוד אות א בשם המקובלים, עם תוספות)

משה עומד בפתח האהל ובת קול אומרת "כך אנשים יש כאן"

הקשו רבותינו ז"ל, כיצד יכול משה לפקוד אותם, והרי אינו דרך ארץ שילך לתוך כל אהל ואהל מישראל, שאפשר אשה אחת שאינה צנועה או ראשה פרוץ? והשיבו על זה רבותינו ז"ל, שמשה היה עומד בפתח האהל, ובת קול אומרת כך וכך נפשות יש באהל הזה. (כסא רחמים, מלמד)

ראשי תיבות של י"ב השבטים כמנין בני ישראל

אמרו רבותינו ז"ל (ילקוט שמעוני תחילת הפרשה ומדרש תנחומא סי' ה) כאשר אמר הקב"ה למשה, לך מנה את ישראל, אמר משה לפני הקב"ה, כתיב "והיה זרעך כעפר הארץ" וכתיב "והיה מספר בני ישראל כחול הים", ואתה אומר לך מנה את ישראל? איני יכול לעמוד על מנינם! אמר לו הקב"ה: משה, ספור "ראש" בני ישראל, רצונו לומר תפקוד ראשי תיבות של י"ב שבטים, וכמה שיעלה, כך הוא מספרם.

ובאמת סכום ראשי תיבות ראובן שמעון יהודה יששכר זבולון דן נפתלי גד אשר יוסף בנימין עולה תקצ"ז (597), דהיינו תקצ"ז אלפים. [ושבט לוי לא נפקדו בתוך בני ישראל, לפיכך לא מונים את האות ל' בתוך החשבון, וזה שאומר הכתוב "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל"]. וישראל היו שש מאות אלף [חוץ משבט לוי], ובעגל נפלו כשלושת אלפים איש, נשארו אם כן תקצ"ז אלפים, וזה פירוש הכתוב "כי תשא את ראש" - 'ראש' דייקא, דהינו ראשי התיבות. (כסא רחמים, מלמד)

מחצית השקל בזמן הזה פועלת לבטל הקליפות

אמרו בגמרא (בבא בתרא י'): אמר משה לפני הקב"ה: רבנו של עולם כמה תרום קרנם של ישראל? אמר לו הקב"ה: ב"כ תשא", דהיינו, בפרשת כי תשא.

ויש לפרש, דהיינו במצות שקלים [האמורה בתחילת כי תשא], שישראל נותנים בכל שנה ושנה עד ביאת המשיח, ואפילו בזמן שאין בית המקדש קיים, יכניעו את הקליפות על ידי השקלים, וזה רמוז במילה "שקלים" ראשי תיבות שוברים קליפות למעלה ינצלו ממקטרגים, מפני ששרו של עמלק עומד בכל שנה ושנה לקטרג עליהם, כמו שאומר בעל ההגדה של פסח "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו", והלשון "עומדים עלינו", רומז שמי שבא לכלותינו עומד מעלינו, דהיינו בשמים ממעל, והקב"ה מצילנו מידם, "מידם" עם הכולל גימטריא "המן", שרומז לשרו של עמלק, ולכן קודם קריאת המגילה לפני תפילת מנחה, חייבים ליתן מחצית השקל, וכך יתבטלו הקליפות.

עוד רמז והוא כי "שקל" גימטריא "נפש", וזה מה שכתוב כאן איש כפר "נפשו" הכוונה לשקל שלו, לה' - לפני ה', שבזכות השקל תהא נפשו לפני ה'.

עוד רמז "כפר" גימטריא "יצר", "בפקוד" אותם, לשון יזכר ויפקד, שבזכות הכפר יכניע את היצר בזמן פקידתם, ולא יהיה בהם "נגף", "נגף" עם הכולל גימטריא סמא"ל עם הכולל והכולל, שלא יכול לקטרג בזכות שקלים, וכן "שקלים" גימטריא ת"ף, גימטריא "לילית" [הנקבה של הקלי] שעל ידי השקלים מכניעים הס"מ וכל חיילותיו, וכן "שקל" בא"ת ב"ש הוא "טוב", ועל ידי זה יעמוד יצר הטוב ומלאך טוב ולא רע.

ולמה דוקא 'מחצית' השקל? מפני שנאמר (משלי י, ב) "וצדקה תציל ממות", ו"מחצית" אותיות מ"ת ח"י, והאות האמצעית היא אות צ' דהיינו צ'דקה, והאותיות הקרובות לצ' הם "חי" והרחוקות הם "מת" שהצדקה מרחיקה את המוות. וכל שכן צדקה של מצות שקלים שהיא מצוה מן התורה, ושקולה כנגד כת"ר מצוות [תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן], כי תשא את ראש ר"ת כת"ר א', ר"ל כתר א' אחד, וזה הרמז מבין עשרים שנה ומעלה יתן ולא פחות מבין עשרים, רצונו לומר "עשרים" גימטריא "כתר", וכנסת ישראל תשא ראשה מעפרא כמו שכתוב "התנערי מעפר קומי" ויש לה הרמת הראש, רא"ש נוטריקון רצון אביו שבשמים, והקב"ה נותן לו ברכה.

"ונתנו" איש כפר נפשו, נרמז בזה תפלה וצדקה ביחד, "ונתנו" עם האותיות [דהיינו אותיות השורש "נתן"] גימטריא "תפלה". "איש" נוטריקון אמן יהא שמיה שעניית אמנים תחבר שם י"ה בו"ה, וגם בצדקה בצדקה מתחברות ד' אותיות הוי"ה, שיו"ד היא הפרוטה, ה' חמש אצבעות הנותן, ו' זרוע הנותן, ה' אחרונה חמש אצבעות של עני. ועל ידי שנותן צדקה לעני, עושה שלום בין העני ובין קונו, ואין לעני תלונה על הקב"ה שיש לו לאכול. וזה מה שכתוב כי "תשא" נוטריקון "אם שלום תענך ופתחה לך" (דברים כ, יא), שעל ידי שפותח את ידו לצדקה, עושה שלום, ועוד שנרמז שם הוי"ה במעשה הצדקה כמו שביארנו, וזהו שנאמר "והיה אם שלום תענך", וכתוב (ישעיה לב, יז) "והיה מעשה הצדקה שלום". [וכך אומר התנא באבות (ב, ז) "מרבה צדקה מרבה שלום"]. ושכרו הוא ש"נגף" יהפוך ל"גפן", כמ"ש אשתך כגפן פוריה בירכתי "ביתך" דייקא, שלא תהיה עניה שחוזרת על הפתחים אלא יושבת בירכתי ביתה. (כסא רחמים, מלמד)

יסודות האמונה רמוזים במילת "תשא"

אומר בעל העיקרים (ספר העיקרים מאמר א פרק ד) כל האמונה בנויה ומושגת על שלושה עיקרים שצריך האדם לדעת: דבר ראשון: אחדות ה' - שהקב"ה יחיד ומיוחד, ואין בורא אחר אלא הכל מידו. עיקר שני: תורה מן השמיים - שאפילו מי שאומר שהתורה אמת, אבל לא מן השמים, הרי זה כופר בתורה. דבר שלישי: שכר ועונש - שה' משלם שכר טוב על המצוות ומעניש על העבירות ולא יאמר שלהקב"ה לא איכפת ממעשיו.

ואומר בעל העיקרים (שם) שלכן בראש השנה במוסף ישנן שלש ברכות נוספות: "מלכויות זכרונות ושופרות", שהם לחזק וליטע בקרבנו את שלושת יסודות האמונה באופן זה: מלכויות - כנגד אחדות ה', שהקב"ה מולך על כל הארץ והוא יחיד בעולם. 'זכרונות' - כנגד שכר ועונש, שהקב"ה זוכר כל מפעל האדם ונותן לו שכרו. 'שופרות' - כנגד תורה מן השמיים, שהתורה ניתנה בקול שופר וכמו שכתוב (שמות יט, יט) "ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד משה דבר והאלהים יענו בקול".

ויש לומר ששלושה יסודות אלו רמוזות במילה "תשא": ת' - תורה משמיים, ש' - שכר ועונש, א' - אחדות ה'.

ג' מצוות עקריות הרמוזות במילת "תשא"

עוד יש לומר שבמילה "תשא" רמוזות שלושת המצוות העיקריות, "תשא" ראשי תיבות: אמונה, תורה, שבת, וכמו שאמרו חז"ל (שמות רבה פרשה כה סימן יב) "שקולה שבת כנגד כל המצות". ואדם שרוצה להיות יהודי שלם צריך שיהיו כנגד פניו שלושת המצוות האלו, תורה שבת אמונה (ע"פ אמרי חיים ח"א פרשת מקץ).

אמרו בגמרא (בבא בתרא י:): אמר משה לפני הקב"ה: רבוננו של עולם במה תרום קרנם של ישראל [אחרי חטא העגל]? אמר לו הקב"ה: ב"כי תשא". ויש לפרש שהכוונה שתרום קרנם כאשר ישמרו על היסודות האלה "תורה שבת ואמונה", אז הקב"ה יתן להם סליחה וכפרה. (רבנו יהודה מועלם)

מי שמוסר עצמו לכלל ישראל ראוי להיות מנהיג

דורשי רשומות דורשים כך: "כי תשא את ראש בני ישראל" - כי תבוא למנות ראש ומנהיג לבני ישראל. "לפקודיהם, ונתנו איש כופר נפשו" - תמנה רק את זה שמוכן לתת את עצמו ככופר נפש, ולמסור את נפשו בעבור כלל ישראל.

ולכן צריכים גדולי ישראל לקבל על עצמם ענייני הצבור העומדים ברומו של עולם וגם דאגת כל פרט מישראל, ובזמן שינשא ויתרוממו נשיאי ישראל שהם חכמי וצדיקי האומה, אז "לפקודיהם" שצריכים גדולי ישראל לקבל על עצמם ענייני ציבור העומדים ברומו של עולם גם דאגת כל פרט מישראל, וזהו לפקודיהם - במספר כל אחד ואחד. ורבות הזהיר על כך הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל שצריכים הרבנים לישא בעול הפרט לסייע ליתומים ואלמנות ושאר נצרכים. (טעם ודעת)

העונה אמן בכל כוחו קורעין לו גזר דינו

"ונתנו איש כופר נפשו להשם" - 'איש' נוטריקון: "אמן יהא שמיה", וזה "כופר נפשו להשם" כי כל העונה אמן בכל כוחו, קורעין לו גזר דינו, ואפילו יש בו שמץ עבודה זרה, מוחלין לו (שבת קיט:).

ועל פי זה אפשר להסביר את דברי הגמרא (בבא בתרא י:): "אמר רבי אבהו, אמר משה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, במה תרום קרן ישראל, אמר לו, בכי תשא". ויש לרמוז, "בכי תשא" נוטריקון: "בכל כוחכם תענו אמן יהא שמיה". ומשה רבנו שאל, במה תרום קרן ישראל כשהיו צריכין הרמת ראש, דהיינו כשיחטאו חס ושלום, מה תקנתם? אמר לו הקב"ה, "בכי תשא" הרומז לעניית "אמן יהא שמיה", שכל העונה אמן בכל כוחו, קורעין לו גזר דינו, ומוחלין על כל עונותיו.

על ידי שמתרחק מן השקר מאריך ימים

"תשא" - ראשי תיבות הפסוק (משלי יב, יט) "שפת אמת תכון לעד" - שעל ידי שמתרחק מן השקר ודבק באמת אז מאריך ימים, וזהו "תשא" - מלשון התרוממות.

"זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ" (ל, יג)

שמירת שבת מכפרת על על חטא העגל

חז"ל (ירושלמי שקלים ט:): מגלים לנו, שמצוות "מחצית השקל" באה לכפר על חטא העגל: "לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל... רבי יוחנן בן זכאי אומר, לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה".

השל"ה (אות ו' ובפרשת ויקהל אות ט"ו) הקדוש מוסיף, שגם מצוות השבת היא כפרה ותיקון לחטא העגל, שהרי בתחילת פרשת ויקהל נצטוו ישראל אחרי חטא העגל על שמירת השבת, כי שמירת השבת היא כפרה על מה שחטאו בעגל. ומבאר הטעם לכך על פי מה ששינו בגמרא (שבת קיח): "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו".

בעל חידושי הרי"ם בספרו "ספר הזכות" כותב, ששמירת השבת רמוזה בפסוק: "כי תשא את ראש בני ישראל". כיצד? הנה אם "מנשאים" את אותיות "ראש", לאותיות שלאחריהן, מקבלים את האותיות "שבת" [לפי הסדר], כי אחרי האות ר' באה האות ש', אחרי א' באה ב', ואחרי ש' באה ת', הרי אותיות "שבת".

נמצינו למדים, כי מצוות מחצית השקל היא רמז על שבת קודש, ואם נצרף לכך מה שמבואר בירושלמי כי מחצית השקל הוא כפרה על חטא העגל, הרי נרמז כאן ששמירת שבת כרוכה במצוות מחצית השקל כי שתיהן באות ככפרה על חטא העגל.

מדוע דוקא שבת מכפרת על חטא העגל

הבני יששכר (שבתות מאמר א סימן י) כותב הסבר נפלא מדוע דוקא שמירת השבת מכפרת על חטא העגל: חז"ל (שבת קיח): אומרים: "אם שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון, שנאמר (שמות טז, כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט, וכתיב בתריה (שם יז, ח) ויבא עמלק". וצריך להבין את הקשר בין שמירת השבת דוקא, לבין שליטת אומות העולם בישראל?

אומות העולם מתחלקות לשני חלקים

ויש לבאר זאת, על פי דברי המגלה עמוקות (פרשת לך לך דף טז). על "ברית בין הבתרים", שעניין בתרי הבהמות שהיה שם, רומז לשבעים אומות, כי שבעים האומות נחלקות לשני חלקים, ל"ה אומות הם משמאל של הקדושה, ושרו של עשו הוא סמאל"ל ממונה ועומד עליהם, ולעומת זה ישנם ל"ה אומות מימין של הקדושה, ושרו של ישמעאל הוא רה"ב ממונה ועומד עליהם. נמצא לפי זה כי שבעים אומות הם אל"ה מול אל"ה, כלומר ל"ה אומות מימין עם השר העומד עליהם [סך הכל ל"ו דהיינו "אלה"], וכן ל"ה אומות משמאל עם השר העומד עליהם, וישראל עם קודש נמצאים בתוך באמצע בין שני "אלה".

וזהו רמז הכתוב בברית בין הבתרים (בראשית טו, י): "ויקח לו את כל אלה ויבתר אותם בתוך", ויקח לו את כל אלה - הם שתי פעמים אל"ה של שבעים אומות, ויבתר אותם בתוך", שביתר אותם לשני חלקים והכניס את ישראל בתוך בין שניהם. וזהו גם כן רמז בפסוק (תהלים כ, כח): "אלה ברכב ואלה בסוסים", היינו אלה מול אלה שהם שבעים אומות, "ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר".

ומסביר המגלה עמוקות, כי ישמעאל נולד מצד הזוהמא של אברהם בעל החסד, הנה הוא חסד מצד הקליפה שהיא קליפת חמור, ועשו נולד מצד הזוהמה של יצחק בעל הגבורה, והרי הוא גבורה מצד הקליפה קליפת שור. והנה שתי קליפות הללו עשו וישמעאל הן קליפות קשות הממונות על שבעים אומות העולם, כי שרו של עשו ממונה ועומד על ל"ה אומות שהם מצד שמאל גבורה דקליפה, ושרו של ישמעאל ממונה על ל"ה אומות מצד ימין חסד דקליפה, ולכן אסרה תורה לחברם יחד: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", כי יש סכנה גדולה לחבר שני כוחות הללו, שהם שורש הטומאה של שבעים שרי אומות העולם.

בשבת יש כח לבטל כח האומות

ומוסיף המגלה עמוקות, שקדושת השבת בכוחה לבטל קליפות ישמעאל ועשו, ואומר בזה דבר פלא, כי מטעם זה יום המנוחה של ישראל עם קודש הוא בשבת קודש, ואילו להבדיל אלף הבדלות יום חגם של הישמעאלים הוא ביום שישי, שהוא צד ימין של שבת קודש, ויום חגם של בני עשו - אדום הוא ביום ראשון, שהוא צד שמאל של הקדושה, וישראל שהם באמצע ניתן להם למורשה יום שבת קודש. וזהו שכתוב (ויקרא כב, לב): "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - קדושת השבת היא "בתוך" דייקא, כי בני ישראל נמצאים באמצע בין עשו וישמעאל.

ומוסיף ה"בני יששכר" על כך רמז נאה: כתוב (בראשית כח, ט), "וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל לו לאשה" ואמרו על זה בגמרא (ב"ק צב:), "לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו". ומפרש המגלה עמוקות (על ואתחנן אופן מ) כי קליפת עשו נקראת "עורב" וקליפת ישמעאל נקראת "זרזיר", והתחברו יחד כי

הם בני מין אחד להילחם כנגד הקדושה. אומר הבני יששכר: **שב"ת** בגימטריא זרזי"ר עור"ב, ללמדנו ששבת בקדושתה מבטלת את שתי הקליפות של עשו וישמעאל.

ולפי הדברים הנפלאים הללו יש להסביר את דברי נעים זמירות ישראל במזמור צ"ב: "מזמור שיר ליום השבת", המבוסס כל כולו בשבח קדושת יום השבת: "כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און" (פס' י). ויש לדקדק במה שבחר להכפיל לשונו להזכיר פעמיים: "כי הנה אויביך" - "כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו", והיה יכול לומר בקיצור: "כי הנה אויביך ה' יאבדו".

אך לפי האמור יש לומר, כי דוד המלך רמז בכך, על הכוח הגדול של קדושת שבת להפריד בין שתי בחינות של אויבי ה', ל"ה אויבים מימין שתחת קליפת ישמעאל, ול"ה אויבים משמאל שתחת קליפת עשו, ולכן נכפלה מילת "אויביך" לרמוז על שניהם.

ויתרה מכך, זהו מרומז במילות הפסוק: "כי הנה אויביך השם", כי הנה אויביך יי ראשי תיבות בגימטריא ל"ו דהיינו ל"ה אומות עם השר שלהם, וכן המשך הפסוק: כי הנה אויביך יאבדו, ראשי תיבות גם כן בגימטריא ל"ו, ועל שניהם יחד אמר: "יתפרדו כל פועלי און", בכוח שבת העומדת בתווך ביניהם הם נפרדים ומתבטלים.

נמצינו למדים, כי קדושת שבת מבטלת קליפות ישמעאל ועשו, שהם ממונים על שבעים האומות, וזהו הביאור במה שאמרו חז"ל: "אם שמרו ישראל שבת ראשונה - לא שלטה בהן אומה ולשון". כי אם היו שומרים את השבת הראשונה, היו מבטלים את קליפות עשו וישמעאל שמצד שמאל וימין של שבת קודש, שהם השורש של כל השבעים אומות, ושוב לא היתה כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

הנה כי כן יאירו עינינו להבין מדוע שמירת שבת היא כפרה על חטא העגל, כי בחטא העגל התחברו שני כוחות הטומאה של עשו קליפת שור וישמעאל קליפת חמור, שהרי מטעם זה יצא העגל בצורת חצי שור וחצי חמור (כן מפורש בזוהר דף קצב ע"ב). אולם על ידי שמירת שבת הרי אנו מפרידים בין שני כוחות הטומאה, בין ישמעאל קליפת חמור מימין ובין עשו קליפת שור משמאל, ובכך יש תיקון נפלא לחטא העגל כי יתפרדו כל פועלי און.

"זָה יִתְּנוּ כָּל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ" (ל, יג)

מעשה נורא במחצית השקל ששרד מזמן בית המקדש

מעשה נורא (הובא בתחילת ספר דברי מהרי"א תולדות המחבר עמ' י' בהערה) שאירע שהתאספו כל גדולי מדינת אונגארן בעיר הבירה פעסט, כדי לישא וליתן לטובת הרמת קרן התורה והדת, וגם הגה"ק בעל כתב סופר זצ"ל היה ביניהם. והיה כטוב לבם באמצע הסעודה, הוציא הכתב סופר זצ"ל מכיסו מטבע ישן נושן, והראה למסובים שזה אוצר נחמד לו, והוא שקל הקודש מזמן המקדש, שיש לו מעזבון אביו הגאון הקדוש החתם סופר זצ"ל. והיו שם כמאה וחמישים רבנים, וכל אחד ואחד רצה לראותה, ומסרו את המטבע מיד ליד.

אדהכי והכי תוך כדי שהמטבע אצל הנוכחים, והנה נעלמה המטבע ואיננה, וחפשוה ולא מצאוה, ונתהווה שם רעש גדול.

והוסכם בין כל הנוכחים, שיחפשו בכיס של כל אחד ואחד, והגם כי לא נאה ולא יאה הדבר לעשות כן, אמנם ההכרח לא יגונה, כי לא היתה לפניהם ברירה אחרת. אך לפתע עמד הגאון הקדוש רבי יהודה אסאד מסערדאעלי זצ"ל, והכריז שבשום אופן לא יניח לחפש אצלו! ועל ידי זה נתבטלו החיפושים אצל כולם כי כבר לא היה בזה תכלית.

אמנם רבים תמהו עליו והיה הדבר כפליאה נשגבה בעיניהם, למה הוא מסרב שיחפשו אצלו? הלא דבר הוא, שהוא נותן מקום לחשוד בו חלילה. והנה לאחר כמה שעות נכנסה המשרתת והביאה את המטבע שמצאה בין הקערות, ושמחו כולם על הבשורה הטובה.

ואז פנו אל הגאון הקדוש מהרי"א אסאד זצ"ל ושאלוהו, מדוע הוא סירב ולא רצה שיחפשו אצלו, הלא איגלאי מילתא למפרע שלא היה לו ממה לפחד. ואז מהרי"א אסאד בתגובה, הוציא מכיסו מטבע כזו ממש, והסביר, כי גם ברשותו ישנה מטבע כזו, אך לא רצה מקודם להראותה, כיון שעל ידי זה היה מקטין את גודל התפעלותם של הנאספים, בראותם כי לא רק להכתב סופר לבדו יש מטבע כזה, אלא גם לאחרים. [ורואים כאן את גדלותו של מהרי"א שהסכים שיחשדוהו כגנב ובלבד שלא יתבייש הכתב סופר].

"הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם" (ל, טו)

מעשה נורא עם רבי יהונתן אייבשיץ

המגיד הירושלמי הנודע הגאון הצדיק רבי שלום שבדרון זיע"א אמר פעם בדרשתו (הובא בספר לב שלום): ידוע מה שפירשו המפרשים, ש"העשיר לא ירבה" בממונו כל כך למצוה, עד שלא ישאר לזולתו להשתתף בה, [והדל לא ימעט בטענה שאין לו, כי המצוה צריכה להתחלק בין כולם, כדי שיוכו בה הכלל, ולא רק הפרט, ולכן כל אחד ואחד צריך להשתתף בה כפי יכולתו]. ואם חלילה העשיר חוטף לעצמו את כל המצוה ואינו מניח מקום לזולתו להתגדר בו, אזי טורפין לו את מצוותו על פניו, וכמו שנראה במעשה הנשגב שהיה עם הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זיע"א:

בעת נישואיו של רבי יהונתן, הבטיח לו חותנו - שהיה נגיד - נדוניא של שלושת אלפים זהובים, כדי שיוכל לשבת באהלה של תורה ללא מפריעים. ואכן כך ישב לו רבי יהונתן על התורה ועל העבודה עבודת ה', יומם ולילה עם החברותא שלו, בקדושה ובטהרה.

אולם, כאשר הקדושה מתפשטת, הטומאה אינה סובלתה, ותיכף באה ללחום כנגדה, וגם כאן, קדושתו וטהרתו של רבי יהונתן אשר השפיעו על כל סביבתו, הפריעו לכת הטומאה, ונסתובב העניין שהחליטו הגויים להקים "בית תיפלה" שלהם בדוקא על יד בית מדרשו של רבי יהונתן.

החלטה זו כמובן הרעישה את ליבות כל המתפללים ואת הלומדים שם בבית המדרש, והיה אחד שלא היה יכול להתאפק. היה זה החברותא של ר' יהונתן, אשר ראה כמה מפריע הדבר לר' יהונתן, ולפיכך לבש קנאות, קם ועשה מעשה: בחצות הלילה, בחסות העלטה - עלה לגג "בית התיפלה", וניתן את הצלם שניצב שם...

אך דא עקא, הגויים ידעו שחמתם של יהודים עלתה למעלה ראש, והבינו שבמוקדם או במאוחר יקום אי מי מהיהודים ויעשה מעשה, ואשר לכן החביאו שומרים ב"בית התיפלה", וכאשר עלה החברותא של ר' יהונתן אל הגג וניתן את הצלם, מיד נתפס בידי השוטרים, ומאותו יום, נעלם. כל הקהילה היהודית החלה מיד לחפש אחריו, אך העלו חרס בידם, ולא מצאו אפילו קצה חוט שיוכל ללמד היכן הוא ומה נעשה איתו.

כך נמשכו החיפושים, עד שבאחד הימים בא שומר "בית התיפלה" לאחד מפרנסי הקהל, וסיפר לו דברים כהווייתם, איך שתפסו את אותו יהודי בעת שעלה אל הגג ושבר את הצלם, ואמר שכבר נשפט הוא על ידי הכמורה, ונידון לשריפה.

השומר הוסיף וסיפר, שהיהודי נמצא במקום סתר בתוך "בית התיפלה", וכי הוא יודע היכן הוא, ולפיכך הצעה בפיו: הוא מסכים להבריחו ממקום מסתורו אל החופש, אך תמורת זאת הוא דורש שלושת אלפי זהובים, אפילו לא זהוב אחד פחות!!

אנשי הקהילה ששמעו את הסכום, נרתעו מעט, אבל מה לא עושים כדי לפדות יהודי מבין הגויים? ובפרט שמדובר בתלמיד חכם, וידוע שנגמר דינו לשריפה!! מיד יצאו היהודים לאסוף תרומות בכדי לשחררו.

כשהגיעה השמועה לרבי יהונתן, חשש מאוד פן יועבר חברו ממקומו קודם שיאסף הסכום הגדול, או שבינתיים כבר יוציאוהו להורג, מה עשה? נכנס אל ביתו, לקח את כל הנדוניא שהיתה לו - שלושת אלפי זהובים, הלך לשומר ומסר לו את הכסף, ואכן השומר הבריח את היהודי למקום מבטחים.

מכיון שהדבר נעשה בחשאיות גדולה - לא ידע איש מהנעשה, המתרימים המשיכו במלאכתם, אך כאשר באו אל רבי יהונתן לתת בידו את סכום הכסף שהצליחו לאסוף, אמר להם רבי יהונתן: כבר אין צורך, אני בעצמי נתתי את כל הכסף, השבוי כבר נפדה ושחרר, ואין צורך בכסף שנאסף.

מששמעו הגבאים שר' יהונתן נתן את כל הסכום, טענו כלפיו שיקח לכל הפחות את מה שהם כבר אספו עד עתה, אף על פי שאין זה אלא חלק קטן מהסכום, באמרו: "גם אנו - בני הקהילה - חפצים לקחת חלק במצוה הגדולה של פדיון שבויים!!". אך רבי יהונתן השיב שהוא כבר נתן מה שנתן, ואין הוא רוצה לקחת ממון אחרים.

הגבאים יצאו את ביתו בעצב על כך שלא זכו הם והתורמים להשתתף במצוה רבה זו של פדיון שבויים, ובפרט כאשר היה מדובר בשבוי ת"ח גדול כזה, אך אם הרב פסק כפי שפסק, מה הם יכולים לעשות!?

עבר זמן מה, ור' יהונתן מתחיל לחשוב מה יקרה כאשר אשתו תגלה שאת כל הנדוניא שנתן אביה, הוא מסר למצוות פדיון שבויים... הלא ודאי תקצוף היא עד מאד, והוא לא יוכל לרצותה, שכן אין מרצין לאדם בשעת כעס!

מה עשה? גמלה בליבו החלטה לנסוע מביתו לכמה ימים, כדי שעד שיחזור, מן הסתם תגלה אשתו את חסרון הכסף, וכבר תספיק להירגע, ואז - כשישוב - יוכל לרצותה ולהסביר לה את חשיבותה של מצות פדיון שבויים, ואת הסיבות שמחמתן החליט לתת את כל הסכום ולא להמתין עד שיאספו התרומות מכל בני העיר.

בינתיים התגלה דבר הבריחה, הכמרים גילו שהנידון למוות נמלט, ומהר הבינו שידו של השומר היתה במעל, והוא זה שהבריח את היהודי אל מחוץ לכלאו, וברוב זעמם החליטו אנשי הכמורה לעשות לשומר את מה שזממו לעשות ליהודי.

השומר, שהבין שטבעת החנק הולכת ומתהדקת סביב צוארו, החליט שעליו למהר ולברוח מהר ככל האפשר, אך מכיון שהיה שומר ותיק בכנסייה במשך עשרות שנים, והספיק במרוצת הזמן לגנוב הרבה כסף ויהלומים מרכוש "בית התיפלה", לא ידע מה יעשה עתה בכל רכושו הרב... הרי לא יוכל לסחוב את כל רכושו...

בצר לו הלך ולקח את כל רכושו, כסף זהב ויהלומים, ושלת אלפי הזהובים שקיבל זה עתה, הכניס הכל לחבית אחת, נכנס לביתו של ר' יהונתן, ושאל את אשתו: איפה האישה?

האשה ענתה שהוא לא יהיה בבית כמה ימים, השומר פחד להשתהות אף לרגע, ובליט ברירה עמד וסיפר לה כל מה שקרה, ושעליו למהר עתה ולהימלט על נפשו, ואמר: "אינני מוכן בשום אופן להשאיר את רכושי לכמרים שרוצים להרוג אותי!! לא ולא! לא אשאיר להם מאומה מכל זה!

וכאן התחיל להרעיף שבחים על ראשו של ר' יהונתן, והמשיך: "גיליתי יהודי אציל כזה - המוכן לתת מכספו שלושת אלפי זהובים בשביל להציל את חברו! אני בטוח שהוא אדם ישר ונאמן, ולפיכך: דבר ראשון - אני מחזיר לכם במתנה את שלושת אלפי הזהובים שנתן לי בעלך, ומלבד זאת - אני מפקיד בידכם את כל שאר רכושי שנמצא בחבית הזו, והיה אם אחזור בשלום - בודאי יחזיר לי בעלך הצדיק את כל הסכום, ואם לא - אזי מעדיף אני שישאר כל הכסף אצל אדם כמותו, אשר לבטח יידע לעשות בכסף דברים טובים!"

כך קרה שהאוצר הגדול נותר בביתו של רבי יהונתן, ואילו שומר "בית התיפלה" יצא לדרכו, וברח הרחק מהכנסייה. לאחר זמן מה הגיעה השמועה שהכמרים שלחו אחריו שליחים להשיגו ותפסוהו, ותיכף ומיד הטביעוהו בנהר.

עתה כבר ממילא ידעה אשתו של רבי יהונתן את כל סיפור המעשה, והבינה שהקב"ה שילם להם על המעשה הטוב והנאצל שעשה בעלה הגדול, באשר לא זו בלבד שכספם הושב להם - אלא אף זכו לעושר שהוא עשרות מונים רב יותר ממה שהיה להם קודם.

היא כמובן התמלאה ששון ושמחה, וחכתה בציפיה דרוכה שר' יהונתן - אשר לא ידע מאומה מהנעשה - יחזור, בכדי שתוכל לברשו את הבשורה הגדולה.

בינתיים רבי יהונתן יצא לדרכו חזרה אל ביתו, ומשהגיע סמוך לביתו הודיע את מחשבתו: מה יאמר לאשתו. כיצד יגלה ויספר לה מה קרה עם שלושת אלפי הזהובים? וכך כשהוא הולך תפוס במחשבותיו - יוצאת אשתו לקראתו, שמחה וצוהלת, וקוראת לעומתו: "אני כבר יודעת הכל! הקב"ה כבר גמל לנו בכפל כפלים!", כך עמדה וסיפרה לו את כל הסיפור, כשהיא בטוחה שבודאי ישמח גם הוא על כל הטובה שבאה להם מן השמים.

אבל להפתעתה, ההיפך הגמור קרה! כאשר שמע ר' יהונתן את דבריה - פרץ בכי עז!! הוא בוכה ומילל, והאשה עומדת ותמהה: "למה זה תבכה? הלא הרבוננו של עולם כבר שילם לנו שכר גדול עבור המצוה!"

ענה לה ר' יהונתן ואמר: "דוקא מפני כך אני בוכה!! מכך שרואה אני שמיהרו לשלם לנו על המצוה, מבין אני שמשליכים לי את המצוה בפנים!! אילו היו מרוצים בשמים ממצוה זו, היו מניחים לי אותה לעולם הבא, שכן ידוע שאין מתן שכון של מצוות בעולם הזה! רק מצוה שאינה נרצית משתלמת בעולם הזה, כביכול אומרים לו לאדם: קח ולך!"

רבי יהונתן עמד ובכה ללא הפוגה בלא שהיה מסוגל להירגע, עד שהחליט לצום שלושה ימים רצופים, ואחרי כן לעשות שאלת חלום, ולבקש לדעת על מה ולמה לא רוצים את המצוה שלו.

ואכן כך עשה, ומן השמים השיבו לו: "אמנם כן, צדקת בבכייך, לא חפצו בשמים במצוותך! והכל מפני שלא זיכת גם את הגבאים ואת שאר הציבור, ולא איפשרת להם ליטול חלק במצוה הזו!! רצית את כל המצוה לבד - בבקשה, קח ולך!"

סיים המגיד רבי שלום זצ"ל את דרשתו ואמר: הנה כל בעל לב ונפש יבין וירגיש כי הסיפור הזה הוא נורא, להתבונן עד כמה צריך האדם להיזהר ולדעת שהמצוה אינה רק שלו, אלא צריך הוא לשתף את כל מי שיכול, ורק בכך תהיה זכותו שלימה ונרצית.

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נְטָף וְשַׁחֲלֵת וְחִלְבֵּנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָפָה בֶּד בְּבַד יִהְיֶה: וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֵת רִיחַ מַעֲשֵׂה רִיחַ מִמֶּלֶח טָהוֹר קֹדֶשׁ" (ל, לד-לה)

הסגולות של פרשת הקטורת

קריאת פרשת הקטורת הינה סוד אדיר עצום ורב, והיא אחת הסגולות הגדולות ביותר לכל תחומי החיים: לבריאות, רפואה, פרנסה ועשירות, לבטל דינים, ולהינצל מכל הבעיות, ובכוחה לבטל את המוות מהקורא ומכל העולם, ואין אומות העולם יכולות לשלוט על מקום שיקראו בו את פרשת הקטורת.

פרשת הקטורת היא ה"נשק הסודי" של עם ישראל, והיא "ערכת המגן" האמיתית שלו להינצל מכל צרה וצוקה ממלחמות ומהאויבים, כפי המובא באורך רב בדברי קודשו של התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א במספר מקומות בספר הזוהר הקדוש (ראה פרשת ויקהל דף ריח). במאמר זה נביא בע"ה בקצרה מעט מעיקרי דבריו, ומדברי רבותינו הקדושים.

המתנה שנתן מלאך המוות למשה

תחילה נבאר כיצד ירד לעולם הסוד הזה של סגולת הקטורת: הגמרא בשבת (פח:) אומרת: "אמר רבי יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד [974] דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? וקראו המלאכים לפני הקב"ה את הפסוקים (תהלים ח) "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו. ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים".

אמר לו הקב"ה למשה: החזר להן תשובה! אמר לפניו: רבוננו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. אמר לו: אחוז בכסא כבודי והחזר להן תשובה, [נשמות האדם חצובות מעולם הבריאה, והמלאכים מעולם שתחתיו הוא עולם היצירה, לכן אמר לו אחוז בכסא כבודי] שנאמר (איוב כו) "מאחז פני כסא פרשו עליו עננו". ואמר רבי נחום: מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו.

אמר לפניו, רבוננו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה? השיב לו: "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ). ואז אמר למלאכים: וכי למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? שוב שאל מה כתיב בה: "לא יהיה לך אלהים אחרים", וכי בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה? שוב שאל מה כתיב בה: "זכור את יום השבת לקדשו" כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות? שוב שאל מה כתיב בה: "לא תשא", משא ומתן יש ביניכם? שוב מה כתיב בה: "כבד את אביך ואת אמך" כלום אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה: "לא תרצח לא תנאף לא תגנב", קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם?

מיד הודו מלאכי השרת לקב"ה, שנאמר "ה' אדנינו מה אדיר שמך" וגו' (תהלים ח), ובפעם הזאת לא כתוב "תנה הודך על השמים", מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר (תהלים סח) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בשכר שקראוך "אדם" [והשפילו אותך - רש"י] לקחת מתנות, ואף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר (במדבר יז) "ויתן את הקטרת ויכפר על העם", ואומר "ויעמד בין המתים ובין החיים" וגו', אי לאו דאמר ליה, מי הוה ידע? עד כאן לשון הגמרא.

הרי לפניך שמלאך המוות העניק מתנה למשה רבנו ע"ה, בזה שגילה לו את הסוד האדיר והנורא הטמון במעשה הקטורת שבכוחו לעצור את המוות.

הס"מ הוכרח לגלות את הסוד למושה רבינו

והנה הס"מ בהתחלה לא הסכים לתת מתנה זו של הקטורת, כי היא פועלת כנגדו, וכמו שאומרים רבותינו, שכאשר ברא הקב"ה את אדם הראשון, הקב"ה נועץ במלאכים, ואמר להם "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", אמר להם, אני רוצה לברוא אדם שנשמתו מן העליונים וגופו מן התחתונים, והוא נזר הבריאה, ואני שמח בבריאה הזאת מאוד, והוא יעבוד אותי בעולם התחתון, ויהיה מלובש בגוף ויעשה מצוות ומעשים טובים, ולכן אני רוצה שכל אחד מהמלאכים וכל העולמות העליונים והספירות כל אחד יתן לו חלק ממנו. אמרו לפניו: רבנו של עולם, כולנו שלך, כולנו בידך, עשה בנו כרצונך, אמר להם אני רוצה שכל אחד יתן ממנו מרצונו ולא שאני אקח בכח, נענו כולם ואמרו: מה שהקב"ה אומר לנו כן נעשה.

ולמה רצה הקב"ה כך? יש בזה סוד גדול, והוא, כשעושה האדם מצוות, המלאכים וכל העולמות העליונים מקבלים אורות שפע בעולמות העליונים, כי יש להם חלק בבריאתו. ומאידך גיסא, אם חלילה האדם חוטא ורוצה הקב"ה להענישו, כאשר הוא לוקה גם הם לוקים כי הם חלק ממנו, ולכן כולם מבקשים עליו רחמים.

ואכן כל המלאכים נתנו את חלקם לאדם. אבל מי לא נתן חלק ממנו לאדם? הס"מ וסיעתו, הם בשום אופן לא הסכימו לתת חלק לאדם הראשון, מדוע? משום שהחלק שלהם זה י"א סממני הקטורת שהם החיות של הסטרא אחרא, ומהם הם ניזונים, ואם היו נותנים לאדם חלק זה, יהיה כח לאדם הראשון לברר ניצוצי הקדושה שמלובשים באחד עשר סממני קטורת, ולא יהיה להם יותר כח וחיות, ויתבטלו מן העולם, לכן לא רצו לתת חלק מהם. מה עשה הקב"ה? הפיל אותם למטה כידוע, ולמה הפיל אותם למטה? שלא יהיה להם כח לינק מהקדושה למעלה. מה עשה הס"מ? רדף אחרי אדם הראשון להחטיאו, כדי שגם האדם יפול למטה לעולם הזה, והצליח להפיל את אדם וחוה, ובמקום שיתן לאדם חלק ממנו, חטף ממנו הנשמות הקדושות וניצוצי הקדושה.

מה עשה הקב"ה? אחרי אלפיים וארבע מאות שנה [שנת ב' תמ"ח], העלה לשמיים את משה רבינו בחיר הבריאה, ובעל כח גדול לקבל את התורה בהר סיני, וגם משה היה כדוגמת אדם הראשון, שהנה נשמת אדם הראשון היתה כלולה מכל נשמות של בני אדם שהיה אבי אבות כל הנשמות, והיה כולל כל עם ישראל, [ואמנם אחרי שחטא הוריד את נשמות ישראל למטה לקליפות], וכן משה רבינו היה כולל כל נשמות עם ישראל, וזה המכנה המשותף בין אדם הראשון למשה רבינו.

[ומשה היה גם גלגול של הבל, שאדם הראשון אחרי שפרש מאשתו מאה ושלישים שנה חזר אצל אשתו, הביא ממנה בן וקרא שמו שת, שהיה גלגול של הבל, ומשת הושתת העולם. ואחר כך בא שת בגלגול במשה, אם כן יוצא לנו שהבל בא בגלגול בשת, ואחר כך בא בגלגול במשה, ולכן משה ראשי תיבות מ'שה ש'ת ה'בל. והנה משה רבינו אמו הייתה בת מאה ושלישים שנה כשילדה אותו, וגם זה דוגמת שת שלאחר מאה ושלישים שנה שפרש אדם, נולד ממנו שת].

ואז הקב"ה העלה את משה למעלה לקבל את התורה, וכולם נתנו לו מתנות, ואז לא היתה ברירה לס"מ וסיעתו כיון שמשא רבינו היה זך ונקי, ולכן גם הוא נתן מתנה, את הכח של י"א סממני הקטורת, את החלק הזה של הקדושה נתן למשה, ומאז כאשר מקטירים קטורת או אומרים הקטורת בכוונה, אנו מבררים נצוצי הקדושה מהקליפות ומבטלים גזירות קשות ורעות.

משה רבינו משתמש בסגולת הקטורת לעצור את המגפה

וכפי שאומרת התורה בפרשת קורח, משה רבנו ע"ה השתמש בסגולה האדירה הזו לבטל את המגפה שפשטה בעם. כמו שכתוב: "ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם, פי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף: ויבא אהרן פאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם, ויתן את הקטורת וכפר על העם: ויעמד בין המתים ובין החיים, ותעצר המגפה: וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד, והמגפה נעצרה".

בפרשה זו מודגשת המהירות שנקטו משה רבנו ואהרן הכהן בעשותם את הסגולה של הקטורת, זאת כדי לעצור כמה שיותר מהר את המוות. משה רבנו אומר לאהרן: "והולך מהרה" ואכן, אהרן ממהר ורץ דכתיב: "וירץ אל תוך הקהל".

רבי שמעון בר יוחאי זיע"א מבאר פסוקים אלו כך: **מה פתיב באהרן, ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה.** דכפית ליה למלאך המוות, דלא יכיל לשלטא פלל, ולא למעבד דינא. תרגום: מה כתוב באהרן, "ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה", שכפת את מלאך המוות, כך שלא היה יכול לשלוט כלל ולא לעשות דין.

הקטורת מבטלת את כח הטומאה

ולא לחינם הס"מ חשש לגלות למשה רבינו את הסוד הזה של הקטורת, כי הקטורת מבטלת את כח הס"מ. וכמו שאומר המדרש שהקטורת מבטלת הארס של נחש הקדמוני ואלו דברי המדרש: "שאלו התלמידים את רבי, מנין שהקטורת מבטלת את ארס הנחש? אמר להם תראו מה פרש הפסוק בין השנים לחמישה". והמדרש הזה הוא מדרש פליאה, ולכאורה אינו מובן.

ומסביר רבינו יוסף חיים (תורה לשמה): שהנה הגמרא בכריתות (דף ו' ע"ב) אומרת, אמר רבי יוחנן: אחד עשר סממנין נאמרו לו למשה בסיני, אמר רב הונא, מאי קראי? 'קח לך סמים' - תרי, 'נטף ושחלת וחלבנה' - הא חמשה, ו'סמים' אחרני - חמשה, הא עשרה, 'ולבונה זכה' - חד, הא חד סרי.

אומר רבי יוסף חיים: נשים לב שהמילה 'סמים' הראשונה [קח לך 'סמים'] נדרשת מיעוט רבים שנים, והמילה 'סמים' השניה ['סמים' ולבונה זכה] נדרשת לחמישה סמים. ובין המילה 'סמים' שרומזת לשנים למילה 'סמים' שרומזת לחמישה, מה כתוב? **נטף שחלת חלבנה**, ראשי תיבות נחש, וכאן רמזו שהכח של סממני הקטורת מבטל את הכח של הטומאה הגדולה שהכניס הנחש הקדמוני.

ועוד אמרו רבותינו שהקטורת מעבירה כח ארבע קליפות. שהנה ביחזקאל (פ"א) כתוב "והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב", ארבע קליפות כתובות כאן, נוגה ענן רוח אש וסופי תיבותיהן "הנחש", ועם ישראל ביקשו ממשה להסיר מעליהם הקלי' הזה כדכתיב "ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו וכו' ויסר מעלינו את הנחש". והנחש נרמז דוקא בסופי תיבות של ד' הקליפות, כי בקליפה הדינים קשים בסופם, וגם זמן שליטתם בלילה, ולכן אומרים לפני ערבית והוא רחום יכפר "עון" ולא "ישחית" והרבה להשיב "אפו" ולא יעיר כל "חמתו". כנגד ארבע הקליפות.

והנה 'משחית' אף 'וחימה' הם הזכרים של הקלי', ו'עוון' הוא כנגד הנקבה. ולכן במלחמת עמלק עלו משה אהרן חור ראשי תיבות משחית אף חימה. וסופי תיבותיהם הוא "התף" גימטריא של שמה של פלונית הנקבה של הקלי' [עם הכולל והכולל]. ולכן באה הנקבה של הקדושה שהיא מרים והכניעה אותה "ותקח את התף בידה".

והאותיות האמצעיות [חוץ מהראשי תיבות והסופי תיבות] של המילים 'משחית אף וחימה' הם: משחית אף חימה גימטריא שס"ח כנגד שס"ח המנים שבקטורת [כמו שאומרת בברייתא: "שלוש מאות ושישים ושמונה מנים היו בה"], שהם מכניעים הקלי' והם רמוזים בסממנים המפורטים.

נטף, שחלת, חלבנה, ראשי תיבות נחש, וסופי תיבות תפה, כי יש כח בקטורת לבטל הקלי' הנוכרת הזכר והנקבה. וכן תהלים גימטריא תפ"ה, שהוא מכוון כנגד ב' שמות "אל" ו"אלהי"ם" שגימטריא של שמות אלו עם מילוי האותיות עולה תפ"ה. שיש בכוחם להוציא הניצוצות מן הקלי'.

ובילקוט ראובני סדר בן קהת כתב, כי אחד עשר סממני הקטורת הם סגולה נפלאה להכניע אחד עשר מחנות של הס"מ.

מבטלת כישופים

ובכוח פיתום הקטורת לבטל כישופים, כמו שאומר הזוהר הקדוש: **וקיימא לְבַטְלָא חַרְשִׁין וּמְלִין בְּיַשִּׁין מִבֵּיתָא** [ועומדת לבטל הכשפים והדברים הרעים מהבית], **ריחא וְעִשְׂנָא דְקַטְרֵת דְּעִבְדִּי בְּנִי נְשָׂא בְּהוּא עוֹבְדָא אִיהוּ מְבִטֵל** [אפילו ריח ועשן של הקטורת שעושים סתם בני אדם בביתם מבטל כשפים] **פֶּל שְׁבִן קְטָרֵת** [כל שכן מה שהקטירו אבותינו בבית המקדש שהוא מבטל כוחות הסטרא אחרא].

אין דבר בעולם ששובר את הסטרא אחרא חוץ מהקטורת

רבי שמעון בר יוחאי ז"ע אומר לנו דברים נחרצים: "קטרת, תבירו דיצר הרע איהו", "לית לך מלה בעלמא, למתבר ליה לסטרא אחרא, בר קטרת". ביאור הדברים: הקטורת שוברת את היצר הרע, אין בעולם דבר שבכוחו לשבר את כח הסטרא אחרא [כוחות הטומאה] חוץ מהקטורת. רק הקטורת יכולה לשבור את הסטרא אחרא!

התפילה הראשונה שהתפלל אדם הראשון

הנה ידוע שהתפילה הראשונה שהתפלל אדם בעולם היא תפילת מנחה של אדם הראשון, ועל תפלת מנחה כתוב "תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב", דהיינו שהתפילה תהיה כמו הקטורת. ונראה כמה שנים חי אדם הראשון תתק"ל (930) שנים, ששבעים שנה נתן לדוד המלך. "תכון תפילתי קטרת לפניך", ראשי תיבות תתק"ל (חומת אנך), לרמוז שהתפילה הראשונה שהתפלל אדם בעולם היא תפילת מנחה של אדם הראשון, ועל זה מבקש שתפילתו תהיה כמו הקטורת.

הקטורת חביבה יותר מכל הקרבנות

עוד אומר הזוהר הקדוש: "דלית לך מלה חביבה קמי קדשא פריך הוא, פקטרת [שאין לך דבר חביב לפני הקב"ה כמו הקטורת]. ובמדרש תנחומא (תצוה סימן ט"ו) כתוב: "אמר הקב"ה, מכל הקרבנות שאתם מקריבין, אין חביב עלי קטורת. תדע, שכל הקרבנות כולן לצרכיהן של ישראל, כיצד, החטאת באה על החטא, והאשם גם כן, העולה על הרהור הלב, והשלמים באין לכפרה על מצוות עשה. אבל הקטרת אינה באה לא על החטא ולא על עון ולא על האשם, אלא על השמחה, הוי "שמן וקטורת ישמח לב" (משלי כו, ט).

נאמר בתהילים (סו, טו) "עלות מחים אעלה לך עם קטרת אילים אעשה בקר" וגו'. וכן אתה מוצא שלא נשתבחו קרבנות בעולם כקרבנות הנשיאים, ולמה, מפני שהיו מקריבין קטורת תחילה בקרבנותיהם. שכן הוא אומר על כל אחד ואחד בקרבנו (במדבר ז) "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת", ואחר כך "פר אחד". ולפיכך הקב"ה משבח קרבן כל אחד ואחד מהן, זה קרבן פלוני זה קרבן פלוני, לומר שערב לפניו והוא משבחן". וברש"י בפרשת קורח (במדבר טז, ו) כתב: "הא לכם תשמיש חביב מכל, היא הקטורת החביבה מכל הקרבנות". והנה מזבח העולה שהיו מקריבים עליו קרבנות היה עומד מחוץ לאהל מועד, ואילו מזבח הקטורת היה בפנים אהל מועד, לפני ארון הקודש, מפני שהיה חשוב מאוד לפני הקב"ה.

ובבית המקדש, בשעה שהיו מדליקין את המנורה, אז היו מקטירים את הקטורת, כמו שנאמר "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה" ולכן היתה הקטורת חשובה מאד בפני הקב"ה.

אמירת הפרשה באה במקום ההקטרה

בזמננו כאשר אין בית המקדש קיים, ועדיין לא זוכים להקטיר קטורת, מכל מקום אמירת פרשת הקטורת נחשבת כמו הקטרה, בבחינת "נשלמה פרים שפתינו" כמו שמפורש בגמרא בתענית (דף כז: ודומה לו במסכת מגילה לא:): לגבי כל הקרבנות:

"אמר רבי יעקב בר אחא אמר רב אסי, אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (בראשית טו, ח), "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה", אמר אברהם, רבונו של עולם, "שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה", אמר ליה "לאו". אמר לפניו, "רבונו של עולם, הודיעני במה אירשנה", אמר ליה, "קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת" וגו' (שם ט). אמר לפניו, "רבונו של עולם, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם", אמר לו "כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני, מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עונותיהם".

וככה אומר גם הזוהר: (מדרש הנעלם וירא דף ק ע"ב) "רב דימי אמר, בטלו הקרבנות לא בטלה התורה, מי שלא עוסק בפועל בקרבנות, שיעסוק בתורה ויועיל לו יותר, שאמר רבי יוחנן כשפירש הקב"ה למשה פרשת קרבנות, אמר משה, רבונו של עולם תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו? אמר לו, משה, יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשביל זה יותר מכל הקרבנות שבעולם, שנאמר (ויקרא ז) "זאת התורה לעולה למנחה" וגו', כלומר, זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה בשביל חטאת בשביל אשם.

וממשיך שם הזוהר: אמר רבי כרוספדאי האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עניינא דקרבות ותקרובתא ויכוון בהו, ברית כרותה הוא שהמלאכים שמקטרגים על האדם לא יוכלו לעשות לו אלא רק טוב.

וממשיך רבי כרוספדאי, שדבר זה רמוז בפרשת וירא: "והנה שלשה אנשים נצבים עליו" - עליו, לעיין בדינו של האדם. מה יעשה? "וימהר אברהם האהלה" וגו' - מהו האהלה? בית המדרש, "מהרי שלש סאים" - ענין הקרבות. רבי פנחס למד זאת מגזירה שוה: כתיב (במדבר יז) "ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה והולך מהרה", כתיב הכא מהר וכתיב התם "מהרי שלש סאים" מה להלן קרבן להצלה אף כאן קרבן להצלה.

[ובמדרש תהילים (שוחר טוב קמא, ב): 'תכון תפלתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב'. מהו "תכון תפלתי", כך אמר דוד, "רבוני, כשהיה בית המקדש קיים היינו מקטירים לפניך קטורת. עכשיו אין לנו לא מזבח ולא כהן גדול, תקבל תפלתי ותקרע הרקיע ותכנס תפלתי". לכך נאמר "תכון תפלתי וגו' מנחת ערב"].

וכמו כל הקרבות גם אמירת הקטורת חשובה לא פחות - ואולי אף יותר - מהקטרת הקטורת עצמה.

אמירת הקטורת כמו ריח הקטורת

כתב בספר "כסא מלך": ותדע שכשגורם היחוד למעלה מתבטל כח הס"מ, וכבר דברנו פירוש הגמרא (יומא דף לט ע"ב), "כלה שבירושלים אינה צריכה להתבשם מריח הקטורת", היינו כלה העליונה השוכנת בירושלים אינה צריכה להתבשם, היינו להמתיק דינים, אפילו מריח הקטורת, היינו בזמן הזה שאין קטורת בפועל רק אמירת הקטורת, היינו ריח הקטורת".

סגולת האמירה כסגולת ההקטרה

ואם קריאת פרשת הקטורת היא כמו עשיית מעשה הקטורת, אם כן גם בכח האמירה יש את כל הסגולות שיש בעשיית הקטורת עצמה [שעצרה את המגיפה מעל כלל ישראל].

וכן מפורש בזוהר הקדוש: מלה דא גזירה קיימא קמי קודשא בריך הוא, דכל מאן דאסתפל וקרי בכל יומא פרושתא דקטורת, וישתגיב מפל מלין בישין וחרשין דעלמא, ומכל פגעין בישין, ומהרהורא בישא, ומדינא בישא, וממונתא. ולא יתזק פל יהוא יומא, דלא יכיל סטרא אחרא לשלטה עליה. תרגום: גזירה עומדת וקיימת לפני הקב"ה, שכל מי שיתבונן ויקרא בכל יום את פרשת הקטורת ינצל מכל דברים רעים וכשפים של העולם ומכל פגעים רעים ומהרהורים רעים ומדין רע וממוות, ולא יינזק כל אותו היום, שלא יכול הסטרא אחרא לשלוט עליו.

עוד אומר הזוהר דברים נפלאים: תא חזי, האי מאן דדינא רדיף אבתריה, אצטריך להאי קטרת, ולאשתכא קמי מאריה, דהא סיועא איהו לאסתלקא דינין מניה, ובהאי ודאי מסתלקין מניה, אי הוא רגיל בהאי לאדפרא תרין זמנין ביומא, בצפרא ובמרשא.

תרגום: בוא וראה, אדם שדינים רודפים אחריו [כל הצרות שיש לאדם הן בגלל הדינים שיש עליו, מהעוונות], צריך לקרוא את הקטורת ולשוב בתשובה שלמה לפני ה', שהרי הקטורת גורמת שיסתלקו הדינים ממנו. ובדבר זה ודאי יסתלקו ממנו, אם הוא רגיל לקרוא את פרשת הקטורת בכל יום בבוקר ובשעת בין הערביים.

אמר רבי שמעון, אי בני נשא הוו ידעי פמה עילאה איהו עובדא דקטורת קמי קודשא בריך הוא, הוו נטלי פל מלה ומלה מניה, והוו סלקי ליה עטרה על רישיהו, ככתרא דדהבא. ומאן דאשתדל ביה, בעי לאסתפלא בעובדא דקטורת, ואי יכוין ביה בכל יומא, אית ליה חולקא בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ויסתלק מותנא מניה ומעלמא, וישתגיב מפל דינין דהאי עלמא, מסטרין בישין, ומדינא דגיהנם, ומדינא דמלכו אחרא.

תרגום: אמר רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, אם בני האדם היו יודעים כמה עליון הוא מעשה הקטורת לפני הקב"ה, היו לוקחים כל מילה ומילה ממנה ושמים אותה על ראשם ככתר של זהב. וכל מי שמשתדל בו, צריך להתבונן במעשה הקטורת, ואם יקרא את פרשת הקטורת בכל יום ויכוון בה, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ויסתלק המוות ממנו ומהעולם וינצל מכל הדינים של העולם ומכל רע ומדין גיהנום ומדין של מלכויות אחרות.

ראינו כאן מקטעי הזוהר המובאים, שהקורא פרשת הקטורת, ניצול מכל פגע רע, ומכשפים, ומהרהורים רעים, ומדין רע, וממוות, ולא יינזק כל אותו היום, ולא יכול הסטרא אחרא לשלוט עליו, ויסתלקו הדינים ממנו, ויש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ועוד מעלות.

מעלת אמירתה בהתעוררות

ועוד אומר הזוהר: "סימנא דא אתמסר בידנא, די בכל אתר דקאמרי בכונה ורעותא דלפא עובדא דקטרת, דלא שלטא מותנא ביהוא אתר, ולא יתוק, ולא יכלין שאר עמין לשלטאה על ההוא אתר".

תרגום: סימן זה נמסר בידנו, בכל מקום שאומרים בכוונה והתעוררות הלב את פרשת הקטורת, לא ישלוט מוות באותו מקום ולא ינוק, ולא יכולים שאר העמים לשלוט על אותו המקום. ורואים כאן שכאשר אומרים את הקטורת בהתעוררות הלב, כוחה של הקטורה גדול כל כך, שהיא מגינה על כל אותו המקום שבו היא נאמרת.

קריאת י"א סממני הקטורת מבררת הניצוצות

הרש"ש [היה גדול המקובלים וראש ישיבת "בית-אל", וכידוע שהוא איזן וחקר וסידר את כל תורת האר"י, ומכנים אותו המקובלים "בן עמרם" שאם הוא מדבר אין מה לדבר אחריו כמו בן עמרם], כותב בספרו "נהר שלום", שהקב"ה נתן כח לעם ישראל בששת אלפים שנה שאנחנו נמצאים כאן, לברר ניצוצי הקדושה שנמצאים בתוך הקליפה. שכבר בבריאת העולם הקב"ה ריחם על ניצוצי הקדושה, שירדו לקליפה, ולכן הקב"ה לקחם והעלים ותיקנם אבל נשאר עוד מעט ניצוצי קדושה שאנחנו צריכים לתקנם, מה עשה איתם הקב"ה? חילק אותם לאחד עשר בחינות של הקליפה, כמו שכתוב "אחד עשר יריעות עזים", "אחד עשר אלופי עשו", ולכן יש אחד עשר קליפות לפי שהם מחולקים כל ניצוצי הקדושה באחד עשר קליפות אלו, [ובקדושה זה עשרה, בקליפה הם אחד עשר, בסוד כל המוסיף גורע], והם עשרה ספירות ועוד אחד מקיף עליהם, והם נשמה פנימית וחיות שלהם.

וכאשר האדם אומר אחד עשר סממני הקטורת שהם נמצאים בתוך הקליפה, הוא מוציא את ניצוצי הקדושה מתוך הקליפות, וכל אדם לפי כוונתו, ולפי איך שאומר את פרשת הקטורת כך מברר ניצוצי קדושה, וכמה טוב שאדם יבין מה שאדם מוציא מפיו בפרשת הקטורת, כי ההבנה הפשוטה היא מעלה גדולה.

ואחד עשר סממני הקטורת הם לפי הספירות, אבל סדר הסממנים אינו לפי סדר הספירות, ויש לזה טעם לפי הסוד, ומכוונים בהם "קח לך סמים" זה שנים כנגד ספירת "התפארת והנצח", אחר כך "נטף שחלת וחלבנה" זה "הוד יסוד מלכות", אחר כך "סמים" זה חמישה והם "כתר חכמה בינה חסד גבורה", ו"לבונה זכה" זה המקיף. וזה תלוי במעלתו של כל אדם.

ובזה נבין את מה שכתוב בשער הכוונות (דף י"ג) מרבינו האריז"ל, כי יש י"א סממנים שהם אורות המחיים את הקלי [והם ניצוצות קדושה שלא נתקנו בעת תיקון העולמות] וכוונתו בעת אמירת הקטורת לסלקם מתוכם ולהעלותם למעלה, וישארו הקליפות מתים והם י"א ניצוצי הקדושה עשרה באו"פ, ויש ניצוץ אחד שהוא או"מ.

וזה הסוד שאמרו במשנה תמיד (פ"ג ח'), שהעזים היו מתעטשות מריח הקטורת, כי העיטוש נועד להוציא גוף זר ממערכת הנשימה וכן ריח הקטורת היה גורם לקלי' להוציא את ניצוצות הקדושה מתוכן.

וכנגד י"א דקדושה, יש י"א של סטרא אחרא: י"א אלופי עשו, י"א יריעות עזים, י"א ארורים, י"א מראות נגעים, י"א יום שבין נדה לנדה, י"א תיבות בפסוק "ויאמר כי יד על כס יה" וכו', י"א ימים ששנת חמה יתירה על שנת הלבנה, את כל אלה מתקנים ומבררים על ידי י"א סממני הקטורת, ועל ידי י"א אותיות שיש ב"יתגדל ויתקדש".

ולמה הם דוקא במנין י"א? משום שהם יונקים מאותיות ו"ה שבשם למטה [כשהשם נכתב מלמעלה למטה, ואותיות ו"ה עולים י"א]. ולכן אין השם שלם עד שימחה עמלק, כי אותיות ו"ה נפרדות מאותיות י"ה, ויורדות למטה לקלי' ומשם יש אחיזה לסטרא אחרא.

והנה אחת מכוונות הקדיש היא להעלות אותיות ו"ה ל"ה, ועל ידי כך לעשות את השם שלם, ואז יתחברו עמהם ואז יתבטלו הקליפות. כי אותיות ו"ה יש להם הרוחניות של י"א סממני הקטורת, וזה מה שאומרים יתגדל ויתקדש "שמיה" - נוטריקון שם י"ה, יהיה "רבא" - על ידי חיבור ו"ה יהיה השם שלם.

והנה י"א במילוי האותיות [יו"ד אל"ף], הוא גימטריא סמא"ל. ועל ידי הקטורת משתלם שם הוי"ה כי יש י"א סממנים שהם ו"ה, ומקטיר קטורת ב"יד" שהיא - גימטריא י"ה, כי יש בה י"ד פרקים [כל אצבע ג' פרקים מלבד האגודל שהוא שנים] ויחד עם כף היד עולה י"ה, ונשלם צירוף הוי"ה.

לכן אדם צריך להזהר לומר פיטום הקטורת כל יום, ויש לנו אותה בתפילה פעמיים בכל בוקר, אחת בקרבנות ואחד אחר התפילה, ולפני תפילת מנחה, ולא יזלזל בזה, כי זה מעלה גדולה, וטוב שאדם ילמד את הפירוש של פיטום הקטורת, ואין לנו מושג כמה זה מבטל את הסטרא אחרא.

הקטורת מכניעה את עמלק

כותב בספר יפה ללב, שטוב ביום הפורים לקרוא פרשת כי תשא, והטעם, כי יש בה את פרשת הקטורת, והקטורת מבטלת קליפת עמלק, והמצווה בפורים היא להלחם בעמלק.

והנה "עמלק" ראשי תיבות ע'יקר מ'פלתו ל'ימוד ק'טורת, [וכן ראשי תיבות ע'יקר מ'פלתו ל'ימוד ק'בלה].

גם כתוב בפרשת כי תשא: "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור". אומרת הגמרא (חולין קל"ט): על זה: "מרדכי מן התורה מנין, דכתיב "מר דרור" ומתרגמינן: מירא דכיאי. עד כאן הגמרא. וגם "מרא דכיאי" היינו "טיפה קדושה".

"בשמים" שהם מבררים כל ניצוצי הקדושה שנמצאים בסטרא אחרא. "מר" גימטריא "עמלק", ואיך יוצאים מהעמלקים והסטרא אחרא? על ידי דרור, שהם בשמים של הקטורת.

גם על דרך הפשט והמוסר ניתן לפרש מדוע הקטורת יש בה מלחמה בעמלק: הנה אותו הנחש הקדמוני מתגלה בגלגול הבא בעשו, ובצאצאיו - עמלק: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" ומבאר הכלי יקר "כי רפידים אותיות פרידים... שנפרדו מאת ה' ופירוד לבבות שביניהם". גם בזה עולה ריח הקטורת להלחם בעמלק, כי סוד הקטורת - באחדות העם, שהרי כך שנינו בגמרא (כריתות ו'): "א"ר חנינא בר בונא כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת. אביי אמר מהכא, ואגודתו על ארץ יסדה". וכן פירש רש"י "חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת שלא יקל בעינינו לצרף עמנו פושעי ישראל בתפילתנו", בבחינת "ואם חסר אחת מכל סממניה..."

כנגד גורם הפירוד שמנסה עמלק להחדיר בעם ישראל, עומד בפניו "צבור" שהוא התלכדות של - צדיקים בינוניים ורשעים [ראשי תיבות צבו"ר]. כי בתוך כלל ישראל, גם פושעי ישראל מלאים הם מצוות כרימון. גם הם עוזרים להעלות את ריחם הטוב של ישראל. ועל כן הקטורת, המכילה גם את סימנם של פושעי ישראל שריחם רע, היא הסגולה למלחמת עמלק.

ורמז מצא מרן החיד"א (בהגהות ניצוצי אורות על הזהר ח"ב דף ק"ז ע"א, הובא בבאר משה [אפשטיין] דברים עמוד כ"ו): "עמלק בגימטריא 'מר' - כלומר, הקטורת [מור] מבטלת ומכניעה כוחו של עמלק, שהרי על ידה לא יכול הסטרא אחרא לשלוט". ועוד הוא כותב: "מחיית עמלק עם הכולל עולה במכוון קטרת [שבתורה נכתבת חסר ו'] - משום שהקטורת מבטלת את היצר הרע, ומוחה ומכניעה את עמלק - שורש הקליפות, והיינו בגלל האחדות שיש בה, בנגוד לעמלק שמהותו פרוד".

וגם בזה מצאנו קשר בין מחיית עמלק לפורים, שעיקרו מחיית עמלק. הבה נתבונן במצוותיו של יום הפורים. מצוות היום סובבת סביב "איש לרעהו", להגדיל האחדות בעם, בין ב"משלוח מנות", בין ב"מתנות לאביונים", ובין בלגימה היתרה המקרבת אף את הרחוקים, בכולם שזורה היא מצות גמילות החסד. כי בזאת המידה מקדימים אף אנו רפואה למכתו של עמלק - הפירוד בעם, ובאותה מידה גם מתחדש עלינו בכל שנה אורו של פורים. כנגד "עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים" מצוה אסתר "לך כנוס את כל היהודים", כי האחדות היא סוד כוחנו במלחמה עם עמלק שהתחילה ברפידים - לשון פרידים. (מעין השבוע)

אין לנו דבר מסוגל לבטל כל פגע רע כפרשת הקטורת

מרן החיד"א כותב בספרו ציפורן שמיר (אות ט"ו): "עין בעין יראה הפלגת השבח שמצילה מכל מרעין בישין וכו' ומזה ישכיל לכוין בו הרבה לעשות נחת רוח ליוצרנו".

וכן כותב בספר מעבר יבק (מאמר עתר ענן הקטורת פרק ב): "וכל מי שדבריו נשמעים חובה להשתדל בכל עוז שהחזן יאמר סדר זה לפני התיבה בקול מילה במילה, כדרך שאומר היוצר והעמידה בקול, ולא יפנה עצמו אנה ואנה בעת קריאתו. ובזה כל אחד מהקהל יהיו לאחדים עמו, כי עתה בעונותינו בגלות החל רזה אין לנו דבר מסוגל לבטל כל נגע וכל פגע רע כהזכרת מעשה הקטורת בבתי כנסיות בכוונת הלב, וכן כל אחד בביתו".

וכך כותב היעב"ץ בסידורו (סידור בית יעקב לפני אמירת הקטרת בקרבנות אות ב) כתב: אמירת פרשת הקטרת שתי פעמים בכל יום במתן ודקדוק, היא סגולה לסייעו לחזור בתשובה, וינצל מכל דברים ופגעים רעים, והרהור רע, ודין רע, ודבר, וגיהנם, ולא יוזק כל היום, ויש לו חלק בזה ובבא, וכל מעשי ידיו יתברכו.

והצדיק רבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל בספרו 'אגרא דפרקא' (אות לו) כתב: "אם אומר פיטום הקטרת בכוונה אחר תהילה לדוד, מתיש כח הס"מ ומסיר כל חיותו, ואפילו נמסר גזר דין בידו עליו להמיתו או על אחד מבני ביתו, מתבטל הגזר דין בכח פיטום הקטרת.

סגולה לעשירות והצלחה

ויש באמירת הקטרת גם סגולה לפרנסה ועשירות, כמו שרבותינו מבארים את סמיכות הפסוקים בספר דברים (ל"ג י"א): "ישמו קטורה באפך וכליל על מזבחך - ברך ה' חילו". "ישמו קטורה" - זו הקטרת, ובזכותה "ברך ה' חילו" - שהקטרת מעשרת את עושיה.

ומבואר במסכת יומא (כו.) שהקטרת הייתה מעשרת לכהן המקטיר אותה, והכהנים היו מתברכים בזכותה, וכל מי שהקטיר היה מתעשר וממונו מתרבה, ולפיכך רוב הכהנים היו עשירים.

וממילא עתה בזמננו, אדם הקורא את סדר פיטום הקטרת, שהאמירה כהקטרה, אף הוא זוכה לזה. ואכן כך עולה מדברי ה'נודע ביהודה' בתשובותיו (מהדורה קמא חלק אורח חיים סימן י').

וכן כותב האבודרהם (סדר מוצאי שבת): "וכתב אבן הירחי, נהגו כפרובינצא לומר במוצאי שבת: 'אין כאלהינו' ו'פיטום הקטרת', והטעם משום דתניא ביומא (דף כו.), מעולם לא שנה אדם בה מפני שמעשרת, שנאמר (דברים לג, י) 'ישמו קטורה באפך' וסמך ליה (שם יא) 'ברך ה' חילו' ונשלמה פרים שפתינו למען נתעשר ונצליח בכל דרכינו".

קטורת מכפרת על לשון הרע

ועוד אמרו חז"ל: קטורת מכפרת על לשון הרע - יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי.

סגולה לזיכרון

כתב מרן הגר"ח פלאגיי בספר 'כף החיים' (סימן יב אות ז): "כשאומר בפיטום הקטרת "ממולח טהור קודש" יכוין בשם הקדוש היוצא מסופי תיבות שהוא "רחש", דיש בו כח לגרש החיצונים, ויעיל לזכירה כמו שכתב בספר שערי חיים על פסוק 'רחש לבי דבר טוב' (תהלים מה, ב).

סגולה לזרע של קיימא

ב'תשובות והנהגות' (חלק א' סימן תש"צ) כתב: "סגולה לזרע של קיימא שיכתוב הבעל על קלף פרשת קטורת עם כל הברייתא, ויאמר שתי פעמים ביום, ויקרא המקרא בנגינות וטעמים דוקא, וכל הברייתא יאמר במתנות".

בציבור - סגולה לרפואה

"חייבים להקפיד לומר קטורת בציבור, והרי זה רפואה הכי טובה ומועילה, כפרט למחלות שבדורנו" (סידור בית אהרן וישראל עמוד מה, אזהרות הקודש מאדמו"ר רבי יוחנן מסטולין זצ"ל).

דברי אליהו הנביא בשבח פרשת הקטרת

הזוהר הקדוש מספר [מתורגם]: אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי הולך בדרך ופגשתי באלהיו הנביא, וביקשתי ממנו שיגיד לי דבר טוב ומועיל לבריות. אמר לי, כך גזר הקב"ה כאשר היו לפניו כל המלאכים הממונים להזכיר עוונותיו של האדם, שבכל זמן שיאמרו את מעשה הקורבנות שציווה משה רבנו ויתנו ליבם וכוונתם בהם, כל המלאכים המקטרגים יזכירו אותם רק לטובה! ובשמים ממעל יש מלאכים הממונים להזכיר עוונותיהם של ישראל לפני כסא הכבוד, אך בעת שמזכירים בני ישראל את הקרבנות אשר ציוה ה' את משה ואומרים אותם בכוונת הלב, חייבים הממונים להזכירם לטוב, וללמד עליהם זכות.

ועוד אמר לו אליהו הנביא שבשעת מגיפה רחמנא ליצלן, יוצא הכרוז מפי א-ל עליון לכל צבא השמים, שאם יתקבצו עם ה' בבתי כנסיות ובתי מדרשות ויאמרו בכוונת הלב את פרשת הקטרת, תתבטל המגיפה מהם.

לפיכך שומה עלינו להתחזק ביתר שאת וביתר עוז להקפיד על אמירת הקרבנות והקטרת כדת הראוי ויושפע עלינו שפע רב ממרומים וכל מיני ישועות.

הקטורת מסייעת לשוב בתשובה שלמה

וכבר הבאנו מה שאומר רשב"י זיע"א בזהר (ויקהל ר"ח) "קטרת, תבירו דיצר הרע איהו" ביאור הדברים: הקטורת משברת את היצר הרע. ועוד אומר הזהר: "לית לך מלה בעלמא, למתבר ליה לסטרא אחרא, בר קטרת" ביאור הדברים: אין לך דבר בעולם המשבר את כוח הסטרא אחרא כמו הקטורת. לאור זאת, ניתן להבין שאמירת הקטורת מסייעת לאדם לחזור בתשובה, כי בזמן שנשבר כוחו של היצר הרע, ומתפורר כוח הסטרא אחרא, מייד תשובה קרובה לבוא.

וכאור לעיניים יש לנו את דברי קודשו של המקובל רבנו יהודה פתיה זצוק"ל זיע"א בספרו "שמירה לחיים", שהזהיר על חשיבות עשיית התשובה, ובפרט בעת צרות רח"ל, וכתב בזו הלשון:

"יחזור בתשובה שלמה, ואם רוצה לעשות תשובה ואינו יכול, כתב רבנו האר"י ז"ל: ישתדל בקריאת הקטורת, ואז יוכל לעשות תשובה שלמה".

ורמז נאה יש לזה, שהנה המילה "קטורת" עולה 715 כמנין שטות, ו"אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות", והיא גורמת לאדם לעשות תשובה כי מבטלת את ה"שטות" מהאדם, ועל ידי זה גורמת שלא יחטא.

זאת ועוד, כתוב בזהר הקדוש (ויקהל) שהקטורת היתה תרופה מהירה לטהר את הבריות מן החטא שכל מי שהיה מריח בריח הקטורת בשעה שמקטירין אותה על גבי המזבח היה מתעורר לבו לתשובה שלמה, והיה לבו נטהר מכל הרהור רע ושובר את כל הסטרא אחרא.

וגם בספר משנת חסידים (מסכת תפילת העשיה תחילת פרק ה) כותב, שאמירת פרשת הקטורת היא סגולה לתשובה. וכן כתב גם בספר 'קב הישר' (פרק נ"ט) ובספר 'יסוד ושורש העבודה' (שער האשמורת פרק יא) בשם האר"י ז"ל. ובאמת מבואר כן בספר 'נהר שלום' (דף כה ע"ב) דאמירת הקטורת בכוונה תסייענו לחזור בתשובה.

סיפור מהזהר הקדוש על מגפה שנעצרה

בזהר הקדוש (פרשת וירא דף ק ע"א ע"ב) מובא מעשה מופלא, על גודל מעלת קריאת פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות, וזה תוכנו בלשונונו:

רב אחא הלך לכפר טרשא, ובאותו הזמן היתה שם מגיפה, אך רב אחא לא ידע על כך דבר, והלך לבית בו היה צריך להתארח. בני הכפר אמרו זה לזה: אדם גדול בא לכאן, בואו ונלך אליו. באו ושאלו אותו: אתה לא חס על אוכדנו? אמר להם רב אחא: מה הבעיה? אמרו לו, שמגיפה קשה פרצה בכפר זה שבעה ימים והמוות הולך ומתרבה מדי יום ולא נחלש. אמר להם רב אחא: נלך מיד לבית הכנסת ונערוך תפילה גדולה לפני הקב"ה, שיבטל את הגזירה.

בעוד הם הולכים לבית הכנסת, באו אל רב אחא ואמרו לו, שעוד שני אנשים מתו ועוד שניים נוטים למות.

אמר רב אחא: אין השעה מתאימה עכשיו לעריכת תפילה, השעה דוחקת ביותר ויש לעשות דבר שבכוחו לעצור את המוות מיד, ומהו? יש לבחור ארבעים איש, את היותר זכאים מבני המקום, ולחלקם עשרה עשרה, בכל פינה מארבע פינות הכפר, ויאמרו בכונת הלב את סדר פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות.

מיד עשו כן שלוש פעמים, לאחר מכן הורה להם רב אחא לעשות כסדר הזה גם בבתיהם של הנוטים למות ולהוסיף הפסוקים: "ויאמר ה' אל משה קח את המחתה ותן עליה אש וגו' ויקח אהרן וגו' ויעמוד בין המתים" וגו'. בני המקום עשו כדברי רב אחא, ומיד התבטל המוות והמגיפה פסקה. באותו הזמן שמעו בת קול שיצאה מהשמיים ואמרה לגזירות: "העצרו למעלה! שהרי דין שמיים לא שורה כאן, כיוון שהם יודעים איך לבטל אותו". ועוד אמרה הבת קול לרב אחא: "במקום לסלק את המוות, תחזיר אותם בתשובה, כי לא סתם בא להם הצרות האלו".

כששמע את זה רב אחא הכניס אותם לבתי כנסיות ודרש להם דברים כדורבנות שיחזרו בתשובה, וכן זכה להחזירם בתשובה, וקראו למקום הזה בתי מחסיא, וזה כפר טרשא וכל זה מאמירת הקטורת.

אחים יקרים, אין מדובר כאן בספר מעשיות וסיפורים חלילה, מדובר בספר הזהר הקדוש! והזהר בא ללמדנו ולהורות לנו את החשיבות האדירה של פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות אשר בכוח קריאתם לבטל את המוות וכל גזירות קשות.

ובפרט אם יתארגנו מניינים של קוראי פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות בכל קצות הארץ, ובכל עיר ועיר בארבע פינות העיר - לא תשרה באותו המקום מידת הדין, ויתבטלו בעזרת ה' יתברך כל הגזירות הקשות!

כמו כן נלמד מכאן את החשיבות העצומה שיש לקריאת פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות לרפואת חולים, ואף אותם שכבר נוטים למות רחמנא ליצלן. ומה טוב אם יתמיד החולה עצמו בקריאת פרשת הקטורת פעמיים ביום - בבוקר ובין הערביים - בכוננת הלב ובהתעוררות. ומצווה גדולה וזכות עצומה לכל אדם שיזכה לארגן מניינים של קוראי פרשת הקטורת בבתי החולים בארץ, כמה רפואה וישועה עשויות להימשך על ידי פעולה זו, ואשרי מי שישתדל בכך! [וגם אם זה נעשה באופן חד פעמי, יש לדבר חשיבות גדולה].

כפר שלם חזרו בתשובה על ידי אמירת הקטורת

המעשה ברב אחא שהבאנו, מסתיים בזה שרב אחא נרדם, ושמע בשנתו שאומרים לו מן השמיים, שיגיד לבני הכפר לחזור בתשובה שלמה, שהרי כל גזרות המוות והמגיפה נגזרו בגלל עוונותיהם, ומסיים הזוהר: "קם רב אחא והחזירם בתשובה שלמה". המתבונן במעשה זה, יראה פלא עצום, כיצד הצליח רב אחא להחזיר בתשובה שלמה את כל בני המקום?

אמנם יש לתרץ, על פי מה שאומר רשב"י זיע"א בזוהר (ויקהל רי"ח) "קטרת, תבירו דיצר הרע איהו" ביאור הדברים: הקטורת משברת את היצר הרע. ועוד אומר הזוהר: "לית לך מלה בעלמא, למתבר ליה לסטרא אחרא, בר קטרת" ביאור הדברים: אין לך דבר בעולם המשבר את כוח הסטרא אחרא כמו הקטורת.

לאור זאת הדברים מובנים: בזמן שנשבר כוחו של היצר הרע, ומתפורר ונשבר כוח הסטרא אחרא, מייד תשובה קרובה לבוא. ואם כן זו הסיבה שאחרי שקראו בני הכפר את פרשת הקטורת, מיד היה לבם פתוח לתשובה.

המגפה בחאלב נעצרה בזכות פרשת הקטורת

בחאלב בזמן הרב לניאדו זצוק"ל, היתה מגפה והיו מתים הרבה רחמנא ליצלן, והרב אירגן אמירת הקטורת בארבע רוחות העיר, ושלח את השמש שיתחבא מתחת לספסל בבית הכנסת ואמר לו שבחצות לילה יבואו מלאכים, ולפני שיקראו שמות לא יפחד ומיד יתפוס בהם ויאמר להם שהוא השליח של הרב ומגרש אותם מן העיר, והשמש פחד בתחילה ואחר כך תפס עוז ואמר להם, אמנם כבר הם הספיקו לומר כמה שמות ואותם השמות הלכו לבית עולם אבל מאותו יום נתבטלה הגזירה.

בזמן מלחמת עולם השניה עשו קטורת

סיפר לנו מו"ר רבי אברהם רפול זקן רבני חלב, שהוא כל יום היה נכנס לכיתה אחרת בפורת יוסף והיה אומר לנו מוסר, ובזמן שהגרמנים רצו להכנס לארץ ישראל הלכו חכמי ישיבת "פורת יוסף מקובלים" שנקראה "עוז והדר" לארבע רוחות העיר וקראו פיתום הקטורת בכל מקום בעשרה אנשים לבטל הגזירות הקשות ובפרט את הגרמנים.

"טיסת הכפרות" להצלת ארץ ישראל מהשואה האיומה

הרב יהודה פתיה זצוק"ל, ידע שמצב היהודים בארץ ישראל בסכנה ממשית, מה גם שהמופתי הערבי שיתף פעולה עם הנאצים כדי לעזור להם לאתר את בתי היהודים, כדי להקל עליהם את הטבח ביהודים, ולכן החליט לעשות מעשה נועז ומקורי מתוך מטרה לפרוש רשת הגנה ושמירה על כלל ישראל: "טיסת כפרות" בשמי הארץ שתחסום כל גישה ופלישה עם פיתום הקטורת הארוך ושבעה כורתי ברית ועוד...

רבינו הקדוש, חכר [השכיר] מהאנגלים מטוס בריטי ששילם עליו אבא של רבי מנחם כהן, והעלו עליו 7 מגדולי המקובלים בארץ, עם לולי תרנגולות. כשהמטוס הגיע לשמי הארץ, עמדו המקובלים מול דלת המטוס הפתוחה, שחטו את התרנגולות והקזו את דמן על גבולות הארץ.

הטייס חג כמה פעמים סביב גבולות הארץ, על פי בקשתו של הרב פתיה, ובכל הזמן הזה המקובלים שחטו ושפכו את דם התרנגולות על אדמת ישראל, כדי ליצור מעגל דמים שדרכו אף גורם עוין לא יוכל לחדור חלילה.

והנה יש מנהג בערב יום הכיפורים, לעשות לאדם כפרות עם תרנגול, ששוחטים את התרנגול ואומרים זה התרנגול ילך למיתה, ואתה תלך לחיים טובים ולשלום.

הרב פתיה ידע שלא ניתן לעשות טקס פרטי כזה לכל אדם מישראל, לכן הגה את הטקס כפרות בשמי הארץ, כדי שהתרנגולות ילכו כפרה על עם ישראל ודמם המפוזר בגבולות הארץ, לא יאפשר חידרת אויב.

בעיתון ג'רוזלם פוסט מתאריך (35/8/41) התקיים ראיון עם הטייס, שביצע את טיסת הכפרות, ששמו 'ויין ואן ליד' - שהיה בעצמו ממוצא יהודי, וסיפר בהתרגשות על אותה טיסה שהיתה המזורה בחייו, ושבה היה עד ל"מנהגים המוזרים של היהודים" - מנהגים שלא הכיר, וסיפר בזעזוע על המראה הקשה של המקובלים המבוגרים לבושים בחליפותיהם השחורות ומכוסים בדם של התרנגולות, שניתז עליהם בעקבות זרמי האויר שהגיעו מדלת המטוס הפתוחה.

מדבריו של הטייס: "דם התרנגולים היה אמור להיות מותז לכל אורך המסלול, ולכן הסירו את אחד מפתחי ההטענה, ונפרשה רשת על הפתח כדי למנוע את נפילת הרבנים החוצה".

בשעת הטיסה קראו הרבנים פרקי תהילים, והמשיכו להתפלל ולסחוט את דם התרנגולים מחוץ למטוס. בסוף הטיסה חזרו כולם להרים את הכלובים, כאשר גופות התרנגולים מתפזרות על רצפת המטוס.

הטייס מספר ששאר חבריו הטייסים צחקו ולגלו לו "אתה והתרנגולים שלך..."

והנה כשלושה שבועות אחרי "טיסת הכפרות", רומל נסוג והובס, ועם ישראל ניצל מפלישת הנאצים...

הטייס פגש שוב את חבריו בחדר האוכל בתחושת נצחון, ואמר להם: "נו, מה עכשיו אתם חושבים על התרנגולים שלי? הטייסים השתתקו. "אני עצמי לא הייתי מאמין לסיפור הצלה כזה - לולא אני עצמי השתתפתי בו!"

ימים ספורים אחרי נסיגת הנאצים נפטר רבינו הקדוש לבית עולמו, אחרי שסיים את משימתו להציל את עם ישראל, אך לא זכה בעצמו לראות את פירות מעשיו. בדיוק כאשר הצבא השמני של הגנרל מונטגומרי ניצח במערכה, נפטר הרב בשקט בירושלים בסוף 8/1942.

[עוד סיפר ר' עמנואל כדורי שאביו סיפר לו שהיה מקורב מאוד לחכם יהודה פתיה, ואמר להם חכם יהודה אני זקן וקשה לי לילך תעשו איך שאומר לכם תקבלו עליכם צום ותלכו לקבר של האור החיים הקדוש עם ספר תורה ותתפללו ותזעקו שם כל היום כולו, וכך עשו ומשהתחילו להתפלל באו שלשה יונות יושבות שם כל התפילה. בסוף היום חזרו לחכם יהודה וסיפרו לו על היונות, ואמר ג' יונות אלו הם אבות העולם וא"כ מעתה הכל יסתדר, וכך היה].

לאומרה בכוונה ומתוך קלף בכתב אשורית

בספר "סדר היום" (חלק סדר עבודה) כתב: "וענין הקטורת הוא ענין גדול לבטל כל נגע וכל פגע רע, כמו שהביא הזוהר פרשת ויקרא שהוא משבר הקליפות ומונע ממנו יצר הרע. הנה בדבר נקל יכול אדם להנצל מכמה ענינים גדולים, סוף סוף יהיה קורא אותו בכוונה ובדעת שלמה. והחושש עליו ועל נפשו ראוי להשתדל בכל עוז בענין הזה ולכתוב כל ענין הקטרת בקלף כשר בכתבת אשורית ולקרוא אותו פעם אחד בבקר ובערב בכוונה גדולה, ואני ערב".

זמרון רבינו חיים פאלאג'י ז"ע בספרו כף החיים (סי' יז סעיף יח): "הזהיר בספר שכחת לקט מערכת ב', דכשאומר פטום הקטרת יסתכל באותיות, כתב בספר ערך לחם למוהריק"ש ז"ל, דיקרא מתוך הספר".

אמנם מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א בשו"ת יביע אומר (חלק ט' יורה דעה סימן כ"ג) מביא את המנהג לכתוב פרשת הקטורת על קלף בכתב אשורית, ודן בזה, שהרי אסור לכתוב על קלף בכתב אשורית פרשיה אחת מפרשיות התורה (ראה שו"ע יורה דעה סימן רפ"ג סעיף ב) וסיים בזה הלשון: "ועל כל פנים נראה דלכתחילה אין ראוי לכתוב פיטום הקטורת בפני עצמה, רק בדיעבד מותר לקרוא בה, כמו שכתב בשו"ת גנת ורדים, ובכף החיים (סופר, סימן קל"ב אות כ"ג) הביא דברי הגר"ח פלאג'י שנכון לכתוב פיטום הקטורת בכתב אשורית על קלף, עיין שם. ולפי האמור אין לעשות כן לכתחילה", עד כאן דברי היביע אומר. ועצה לזה כתבו האחרונים שלא יכתוב יותר משלוש תיבות בכל שורה, ובה יצא אליבא דכולי עלמא.

ימנה את הסממנים באצבעותיו

כתב בסדר היום: יזהר לומר סדר הקטורת שבפסוקי התורה ובסדר הברייתא, בכוונה גדולה ובמתון. שכל תיקון העולמות וההצלה מצרות הכלל והפרט, תלויים בזה. וגורם לקרב הגאולה ולאקמא שכינתא מעפרא, ויזהר שלא ידלג שום אחד מהסממנים. וטוב מאוד למנותם באצבעותיו, כדי לעשות קצת פעולה בידינו, ואז יצטרפו הדיבור והמעשה כאילו הקטרנו ממש. עד כאן דבריו.

ועיין מה שכתב הבן איש חי (שם אות ח) פרשת התמיד והקטורת יאמר בכונה גדולה, שרבו מספר מעלותיה, והקריאה עומדת במקום ההקרבה. וימנה באצבעותיו הסממנין של הצרי והצפורן וכו'. וכתבתי בספרי "מקבציאל" בסיעתא דשמיא שהמנין מורה על חשיבות ומעלה. ולכן קימא לן ש"כל דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל", ועוד, שכזה תתעורר הכונה יותר, ועוד איכא טעמא במנין האצבעות שאף על גב שקריאתינו עולה במקום הקטרה, עם כל זה לרוב יקר תפארת המצוה הזאת, נצרף עם שיח שפתותינו איזה תנועה של מעשה, ולכן נמנה באצבעות כדי לעשות קצת פעולה בידינו בדבר זה, ואז יצטרפו הדבור והמעשה כאלו הקטרנו ממש.

ולכן נראה לי דטוב למנות באצבעות הימין דוקא, ודלא כמו אלו שכתבו למנות בשתייהן כדי לזכות שתי ידות כאחד, חדא דמעשה הימין מסוגלת יותר בכ"מ, ועוד כי הכהן המקטיר בבית המקדש היה מקטיר בימין. ועוד כתבתי שם טעם למנות באצבעות כי הי"א סמנים הם בירורים של ז' מלכים שהם ז' ספירות חג"ת נהי"ם, וידוע דחמש אצבעות הם כנגד ספירות חסד גבורה תפארת נצח והוד כמו שכתוב בשער הכוונות (דרוש הציצית), ונמצא רוב ז' ספירות נרמזים באצבעות היד לכך מונה בהם.

ובספר כתר מלכות (כתב יד) איתא, שגם כאשר קורא המקרא של קח לך סמים וגו' גם כן ימנה באצבעות לפי הדרשה שדרשו חז"ל מהמילים האלו י"א סמנים, דהיינו "קח לך סמים" ימנה שתיים, וב"נטף ושחלת וחלבנה" ימנה עוד שלש, וב"סמים" השנית ימנה עוד חמשה, וב"לבונה זכה" ימנה עוד אחת, ויפה כתב בזה, ומסתבר טעמיה, וכן אני נוהג, עד כאן לשון הבן איש חי.

מעלת קריאת פרשת הקרבנות

הקטורת נקראת "קטורת" מלשון "קשר" כי היא מתחברת וקושרת את כל הספירות ביחד, והיום בזמננו, אף שאין לנו קטורת, יש לנן את קריאת פרשת הקטורת, בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו".

ובאמת אם יכול האדם יאמר גם פרשת קרבנות, כידוע שבא אברהם אבינו לפני הקב"ה, אמר לו במה אתה אומר לי שיוציא את בני ישראל ממצרים ברגע שאני יודע שהן יחטאו, אמר לו הקב"ה על ידי הקרבנות אני מכפר להם, אמר לו אברהם ומה יעשו שלא יהיה בית המקדש, אמר לו הקב"ה יקראו לפני פרשת הקרבנות, וכאילו הם הקריבו ממש, התורה מכפרת על הכל ויש לה כח גדול, ובפרט שאדם מתעסק בפרשת הקרבנות.

במגילת אסתר כתוב "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" בא המן הרשע ואמר לו המלך מה לעשות לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, ואמר לו יביאו לו לבוש אשר לבש המלך וסוס וכו' אמר לו המלך כך תעשה למרדכי, הלך, וכי יש לו ברירה, לבית מדרש ששם היה יושב מרדכי ועסוק בשקו ותעניתו, וראה שלמד עם תינוקות של בית רבן, מה למד איתם, קמיצה של העומר, ולכאורה מה לומד זאת עכשיו, יש גזירה, אלא זה ענין הקרבנות, כשבא המן הרשע שאל מה אתם לומדים אמר לו הלכות קמיצה, אמרו לו זה קצת לקחת מהסולת ולהשים אותו ע"ג המזבח, אמר להם דעו לכם באה קמיצה קטנה זו, ודחתה כל עשרת אלפים ככר כסף שלי, סך הכל למד איתם עניני קמיצה, אומר החפץ חיים כמה מעלת מעשה הקרבנות וללמוד מעלתם, וידוע שהיה לו לחפץ חיים כולל מיוחד ללמוד מעשה הקרבנות. וכן לחפץ חיים יש מכתבים ארוכים על הקטורת, [וכן אמר לתלמידים שלו אתם כל שבת תקראו את הזהר של הפרשה וכן עשה בעצמו].

התרופה לכל בעיות זמננו

היום בפרט יש בעולם את המחלה הקשה ויש חולים לא עלינו רחמנא ליצלן, זה התרופה וזה זוהר מפורש, וגם כעת שכל אויבינו קמים עלינו, אנחנו צריכים להכין נשק למלחמה וזה הקטורת, ואין צריך צומות וסיגופים אלא רק אמירת מעשה הקטרת.

ה' יזכינו שיבטל מעלינו כעם ישראל גזירות קשות ורעות ויגזור עלינו גזירות טובות, ויהיה בכל בית בישראל שמחה וישועה.

"וַיִּרְא הָעָם כִּי בִשֵׁשׁ מִשֶּׁה לָרֹדֶת מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים
אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מָה הָיָה לָּו" (א, לב)

התמיהה העצומה במעשה העגל

הנה יש לתמוה בענין חטא העגל, שלכאורה הוא דבר שאין הדעת משיגתו ולא מובן בשכל אנושי, כיצד עם ישראל אחרי שראו את כל הניסים והנפלאות שעשה להם הקב"ה במצרים, וקריעת ים סוף, והורדת המן, ופלאי מתן

תורה, כולם ניסים מעל הטבע, אחרי שראו כל זאת, כיצד העיזו עכשיו לעשות הרעה הגדולה הזאת לכפור בהקב"ה? ועוד, כיצד שיערו בדעתם שהזהב שהוציאו מנזמיהם שממנו נעשה העגל, הוא אלהיהם שהעלו אותם ממצרים, והרי דבר זה לא יאמרו אפילו חסרי הדעת שאין חסרי דעת כמותם בעולם?

ולכן ראינו לנכון להביא כאן מה שכתב ה"מעם לועז" והמדרשים והזוהר הקדוש והמפרשים על חטא העגל, זאת כדי שנוכל להבין מעט את כל המעשה הזה איך וכיצד היה.

הטעות במנין הארבעים יום

בשבעה בחודש סיון כשעלה משה רבנו להר סיני לקבל את לוחות הברית, אמר להם לישראל, "דעו שאני עולה למרום להביא לכם את לוחות הברית, ואני עתיד להתעכב שם ארבעים יום ולא יותר", ובסוף ארבעים יום, בתוך ו' שעות של היום אחזור אליכם עם לוחות הברית.

וחשבו ישראל שיום ז' בסיון - יום עלייתו - הוא בכלל החשבון של הארבעים יום, ואם כן מנין הארבעים יום מתחיל מאותו יום, ומסתיים בט"ז בתמוז. אבל הם טעו, כיון שהארבעים יום היו ימים שלמים עם הלילות [שלפניהם], ואם כן ז' בסיון לא נכלל במנין, כיון שלא היה לילו [שלפניו] עימו, ואם כן הארבעים היום נשלמים רק ב"ז בתמוז.

ויש אומרים שבאמת היו צריכים הארבעים יום להסתיים בט"ז בתמוז [שלא היו ארבעים שלמים עם הלילות] ואותו יום שעלה, היה בכלל ארבעים, והטעות היתה רק בשעות היום, שיום ט"ז בתמוז היה מעונן, והיו סבורים שכבר עברו שש שעות מתחילת היום, ומשה אמר להם שיבוא אחרי ארבעים יום בתוך ו' שעות של היום.

ואף על פי שלאמיתו של דבר, משה לא בא באותו יום אלא למחרתו, ואם זה נכון שטעו רק בשעות הרי היה צריך לבוא באותו היום לאחר ו' שעות? אלא שלאחר שאמר הקב"ה למשה שישראל עשו את העגל, נתעכב עוד יום אחד, כדי להתפלל עליהם.

ואז אמרו ישראל, כיון שעברו ארבעים יום שקבע, וגם עברו שש שעות ולא בא, סימן שהוא נפטר, וזהו שנאמר כאן "וירא העם כי בשש משה לרדת" שראו שנתעכב ואמרו ודאי נפטר, ו"בשש" הם תיבות "בא שש", אמרו כיון שעברו שש שעות ולא בא, משמע שהוא נפטר.

והיה להם גם טעם והגיון שמשעה נפטר, כי אמרו בלבם, כיצד יתכן הדבר שיתקיים משה ארבעים יום ולילה בלי מאכל ומשקה? ואם כן בודאי נפטר.

השטן השתדל מאוד לבלבל דעתם

והשטן השתדל מאוד באותה שעה לבלבל את דעתם, כי ידע שאם יקבלו את הלוחות הראשונות שנעשו בידי הקב"ה, שוב אין מלאך המות - השטן - שולט בהם, והיה מתבטל המות מישראל, והיו עוד מעלות אחרות מיועדות להם בגין אותם לוחות. לכן נכנס השטן למשוך את לבם לעשות העגל, כדי שמשעה ישבור את הלוחות ויאבדו ישראל מעלת הלוחות הללו, והשטן לא יאבד את השליטה עליהם.

ולכן השטן בלבב את העולם, והראה להם חושך וערפל גדול בעולם, כדי שיאמרו בודאי נפטר משה, והראה שיש חושך גדול וערפל בעולם, וגם הלא עברו שש שעות.

ולא הסתפק השטן בזה, אלא גם הראה להם דמות ארונו של משה פורח באויר, שיראוהו כמת, וראו אותו ישראל ואמרו הנה האיש משה מת, וזהו שנאמר כי "זה" משה האיש, שכל מקום שנאמר "זה", פירושו שהדבר לפנינו וניתן להצביע עליו באצבע, והרי משה לא היה לפניהם עתה, ואיך נאמר "זה"? אלא רמז בזה למה שאמרנו, שהראה להם השטן את ארונו באויר השמים שיראוהו מת.

וזה שאמרו "לא ידענו מה היה לו", ולא אמרו בפירוש שהוא מת, שאמרו בלבם יתכן שכל זה שאנו רואים הוא מעשה שטן, ובאמת אינו מת, ולכן לא אמרו בפירוש שמת, אבל אמרו "לא ידענו מה היה לו", שמא בהיותו מקודש ביותר, פרח ממנו חומרו ונעשה כולו רוחני כמו מלאך ונשאר ברקיע, או שמא נשרף באש היוצא מן המעיין שבראש ההר, או שבלעו ענן אחד, או שזרקו למקום נדח ולא ידענו מה היה לו.

עיקר העגל נעשה על ידי הערב רב שנתקנאו בישראל

באותה שעה עמדו כל אנשי הערב רב שהיו ארבעים אלף נפש, וביניהם היו שני מכשפים גדולים שנקראו ינוס ויומברוס, שהיו המכשפים הגדולים של פרעה במצרים והם היו בניו של בלעם [ויש אומרים בניו של בעור

אבי בלעם] ונכדיו של לבן הארמי. והלכו ובאו כל הערב רב אצל אהרן בכוונה רעה.

ויש אומרים שכמה מבני ישראל הצטרפו לערב רב, אבל יש אומרים שבני ישראל לא דיברו כלום בעניין זה של העגל, אלא הכל בא רק מן הערב רב, ורק הם ביקשו בקשה זו.

ודע שכל העצה הרעה הזו של הערב רב לעשות העגל באה מתוך קנאה שנתקנאו בבני ישראל, מפני שראו את שבעת ענני הכבוד מכסים את ישראל במדבר ושומרים עליהם יפה, ואילו עליהם לא כיסו ונשארו בחוץ יחד עם הבהמות. ועוד ראו שרק בני ישראל אוכלים את המן מיד כאשר הוא יורד, כמו שנאמר בפרשת בשלח: "ובני ישראל אכלו את המן", כלומר, רק "בני ישראל" הם שאכלו את המן, אבל הערב רב אכלו ממנו רק אחר שנמס ונעשה מים. ודברים אלו גרמו להם לקנאה בבני ישראל. וכשהיה משה ביניהם, היה מפייסם בדברים, ולא היה להם עוז לקום כנגד ה' יתברך, אבל עכשיו שמושה לא היה שם, היה להם העזות הזו.

ועוד שאמרו הערב רב בלבם, הקב"ה לא רצה לקבלנו, ורק משה ביקש מאתו לקבלנו, עכשיו שהוא מת יאמר הקב"ה לישראל להדיח אותנו מקרבם, וזה שלא צוה כן עד עכשיו, מפני כבודו של משה לא צוה, ועכשיו שהלך מבינינו רוצים אנו לעשות מנהיג במקומו של משה שיהיה מנהיגנו ומגינינו.

והלכו אצל אהרן שיעשה להם מנהיג לחוד, שהיו הערב רב חושבים שבני ישראל מתנהגים על פי ענני הכבוד בראותם שהם חונים במקום שחונים העננים, ונוסעים בעקבותם, והעננים היו בזכות אהרן. ולכן חשבו שהמנהיג של ישראל הוא אהרן, בראותם שכל הנהגתם היא למעשה על פי אהרן כי העננים בזכותו. לכן נתכנסו כל הערב רב אצל אהרן וביקשו ממנו שיעשה גם בשבילם מנהיג לחוד. וזהו שאומר הכתוב, "קום עשה לנו אלהים", "לנו" - בא להודיענו שהם ביקשו מנהיג לעצמם, ואמרו לאהרן בעזות מצח גדולה, קום עשה לנו אלהים. וכן תראו שהטעם על התיבה קום הוא "פסק", לפי שאמרו לו בעזות גדולה קום ועשה לנו מנהיגים שילכו לפנינו וינהיגו אותנו. וכשם שאתם יש לכם ב' מנהיגים והם עמוד הענן ביום ועמוד האש בלילה, אף אנו רוצים כאלה, שכן משה רבנו שהיה מנהיגנו גם לנו הרבה רעה, שהוציא אותנו ממצרים שם היינו שרוים בטובה, שלא היה עלינו שום שעבוד של עבדות, ועשה לנו רעה כזאת שהוציא אותנו ממקום שלוונו אל המדבר הזה, לא ידענו מה היה לו, לכן אנו רוצים עכשיו מנהיג שינהיגנו.

הרגו את שבעים זקנים ואת חור ואז באו לאהרן

והלכו תחילה אצל שבעים הזקנים ואמרו אליהם: "דעו שבשעה שעלה משה למרום, אמר לנו שיחזור לכאן כעבור ארבעים יום, ועכשיו עברו ארבעים יום וגם עברו ו' שעות ועדיין לא בא, ולא ידענו מה היה לו, ועכשיו קומו ועשו לנו אלהים [אלילים] אשר ילכו לפנינו ויורו לנו את הדרך שעלינו ללכת".

אמרו להם הזקנים: "כיצד אתם מעיזים לכפור בה' יתברך ורוצים לעבוד עבודה זרה אחרי כל הניסים והנפלאות שראיתם במו עיניכם?" משראו העם שאין הזקנים מטים אוזן לדבריהם עמדו והרגו את כל שבעים הזקנים.

באותה שעה קם חור בן מרים ואמר להם: "כלום אין אתם זוכרים את כל אותם הניסים שעשה לנו משה? ואם כן למה אתם מתפללים על שהוא נמצא בהר כל כך הרבה ימים בלי מאכל ובלי משתה? בודאי שלגבי משה רבנו שנעשו על ידו ניסים מרובים כל כך אין בזה משום חידוש, ואפילו אם נאמר שמת משה, כיצד אתם מעיזים למרוד בהקב"ה אחרי שעשה לכם חסדים מרובים כל כך?" כאשר ראו שאף חור אינו נותן להם לעשות דבר, עמדו והרגו גם אותו.

עמדו והלכו אצל אהרן ולקחו עמם דגלים כאנשי צבא, ואמרו לו: "דע, אם אין אתה עושה רצוננו, אנו הורגים אותך כדרך שהרגנו את אלה המוטלים לפניך, ולכן חשוב יפה בזה". ואמנם היה אהרן מוכן למסור עצמו למיתה ולא לעשות רצונם, אלא שלאחר שחשב הרבה נימוקים, אמר, מוטב להודות לדבריהם ולעשות רצונם. ולהלן בעזרת ה' נביא את הנימוקים שהביאו את אהרן להשמע להם.

בני ישראל לא בקשו עבודה זרה אלא אמצעי בינם לקב"ה

ואף על פי שאנשי הערב רב הם שהתחילו בדבר זה, כדי להחטיא את ישראל, עדיין קשה כיצד התפתו ישראל ללכת אחריהם והאמינו במה שאמרו הערב רב שהעגל הוא שהעלה אותם ממצרים?

אבל באמת עלינו לדעת, שישראל לא ביקשו עבודה זרה ממש כדי לעבדה, שאם כן, היה הכתוב צריך לומר: "קום עשה לנו אלהים אשר נעבדהו", ומאחר שנאמר: "אלהים אשר ילכו לפנינו", משמע שלא התכוונו לעשות אלהות כדי לעבדה.

ועוד, אילו היו מבקשים מאהרון לעשות להם אלהות כדי לעבדה, למה אמרו "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו", שמדבריהם משמע שזה שהיו מבקשים לעשות אלהות, היינו מפני שלא ידעו מה היה למשה, וביקשו להם מיישהו שיהיה במקום משה, ואם את משה לא החזיקו לאלהות, ודאי שמה שביקשו שיהיה במקומו לא נתכוונו שיהיה להם אלהות. אלא בודאי שהם האמינו בה' יתברך שהוא אחד ושמו אחד, והוא שברא אותם והוציאם ממצרים ועשה להם את כל הניסים, ולא כיחשו בו.

וגם שכבר נוצר העגל, לא החזיקו אותו לאלוה, והראיה הגדולה ביותר לכך, שהרי למחרת כשירד משה ושרף העגל וכתשו לעיניהם לא אמרו לו דבר, ואם היו מחזיקים אותו לאלהות, כיצד נתנו למשה לשרוף אלהותם ולא אמרו דבר.

מכל זה מוכח, שהם ביקשו רק מנהיג שינהיגם ויראה להם הדרך, ויובילם במדבר וינהיגם על פיו, כדרך שהלכו אחרי משה. וזהו שאומר הפסוק: "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו", כלומר, זה שאנו מבקשים אינו ח"ו אלהות שנעבדהו, אלא מנהיג שיראה לנו הדרך במדבר, לפי שדבר זה עשה לנו משה, ועכשיו לא ידענו מה היה לו, ורצו מנהיג אחר במקום משה.

ולפי זה המילה "אלהים" שבפסוק "עשה לנו אלהים", אין פירושה אלהות ממש כמו בשאר מקומות, אלא הכונה "אדון" כמו שנאמר: "ראה נתתיך אלהים לפרעה" (שמות ז), ששם הכונה עשיתך אדון לפרעה.

ואם כן בקשת מאהרון היתה, שיעשה להם דמות הדומה לאחד המזלות, שתהיה הרוחניות שלה לעולם הזה, ותודיע להם העתידות ותנהיג אותם במקומו של משה, ותשמש אמצעי בינם ובין הקב"ה כמו שראו במצרים שהיו המצריים עושים דמויות של מזלות, ואמרו לישראל שהם יודעים להוריד הרוחניות של אותם המזלות ושיש ממשות בהם, כך רצו לעשות עכשיו ישראל. ואמרו לו שאין בזה שום איסור, כיון שאין עושים צורה זו כדי לעבדה אלא כדי להוריד את הרוחניות של אותו המזל המושל עליה, ותהיה אמצעי ביניהם ובין הקב"ה שתודיעם כל מה שעתיד לקרות, וכל האיסור שאסר לנו לעשות פסל ותמונה, הרי זה רק כשמתכוונים לעבדם, כמו שנאמר: "לא תעשו לכם פסל וכל תמונה.. לא תשתחוה להם ולא תעבדם", אבל כשאין עושים אותם לשם עבודה, אין בכך כלום.

עם ישראל יחסו למשה כוחות כישוף

ויש אומרים, שאמנם ישראל האמינו בקב"ה אבל אמונתם היתה חלשה, שהם ייחסו את כל הניסים והנפלאות לכוחו של משה, שאחרי כל הניסים והנפלאות שעשה להם משה בשם ה' יתברך, עדיין עלתה בליבם מחשבה שמשה עשה הכל מדעת עצמו על ידי כשפים חלילה, וכפי שראו את המצריים שעשו הרבה דברים בכשפיהם. ולפי מחשבה זו, גם יציאת מצרים לא היתה על פי ה' אלא בכח כשופיהם של משה ואהרן שחכמתם היתה יתירה מזו של המצריים ולכן ניצחום והוציאום ממצרים. וכן אנו רואים שישראל ייחסו היציאה ממצרים למשה ואהרן, כפי שנאמר בפרשת בשלח שאמרו: "כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה", שהתלוננו על משה ואהרן שהוציאו אותם מארץ מצרים למדבר הזה להמיתם ברעב, ולא היה על פי ה' יתברך, ואילו משה ואהרן השיבו להם ואמרו: "וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים בכוח הגדול" ואנו לא עשינו כלום מדעתנו.

ואף על פי שבקריעת ים סוף נאמר "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", שמשמע מכאן שהאמינו מכאן ואילך שכל מה שעושה משה הוא על פי הקב"ה, בכל זאת חזרו בהם לאחר מכן ואמרו: "היש ה' בקרבנו אם אין" (שמות יז), דהיינו, שהתחילו לפקפק אם זה שמשה עשה, על פי הקב"ה הוא, או מדעתו עשה. וכל זמן שהיה משה ביניהם לא היה להם העוז והאומץ לחקור בדבר הרבה, לפי שהיו מתייראים ממנו. ועכשיו שראו שלא בא משה, התקבלו על אהרן, ואמרו בודאי יודע אהרן כיצד עשה אחיו את כל הפלאים האלו, ואם כן יעשה לנו איזה דבר שיהיה במקומו של משה, ויעשה לנו כל הניסים שעשה לנו משה.

למה לא המליכו את אהרון במקום משה?

ולפי זה בני ישראל אמרו לאהרן, רוצים אנו שתעשה לנו דמות ותשרה עליה רוחניות מן השמים, ויהיה לנו במקומו של משה, שיעשה לנו כל הנפלאות שעשה לנו משה, וזה שאנו רוצים שתעשה לנו דמות של משה ואין אנו מבקשים ממך שתהיה אתה מנהיגנו במקום משה, מפני שאנו רוצים מנהיג שלא יחסר לנו אפילו רגע אחד, ולא יהיה כמו משה שהניח אותנו והלך. וזהו שאומר הכתוב, "אשר ילכו לפנינו", כלומר: שיהיה מנהיג שילך תמיד לפנינו, ומעתה

ואילך אין אנו רוצים במנהיג שיהיה בשר ודם, כיון שכל הצרות שסבלנו עד עכשיו הרי הם בגלל זה שמנהיגנו הוא בשר ודם כמונו, ולכן אין אנו יודעים מה היה לו. שאין אנו יודעים אם הוא חי או אירע לו אחד המאורעות העלולים לארע לבשר ודם. וזה שנאמר: "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו". "האיש" למה נאמר? והרי ברור שהיה איש ולא מלאך? אלא כך אמרו ישראל, מאחר שמשה מנהיגנו הוא "איש" ולא רוחני, אירע לו מה שאירע, ולכן אנו רוצים שמכאן ואילך יהיה לנו רוחני שיהיה קיים לעד ולא תהיה לו קיצבה.

"וַיֵּרָא הָעָם כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה לְרִדְתָּ מִן הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה הָיָה לוֹ" (לב, א)

למה משה לא ירד לפני הזמן כדי שלא יחטאו בעגל?

האור החיים הקדוש מקשה: מדוע הקב"ה לא הוריד את משה קודם הזמן, ומה בכך שיפסיד שש שעות בשמיים, ובלבד שעם ישראל לא יעשו את החטא הנורא, חטא העגל?

מתרץ האור החיים הקדוש: שמשה היה חייב להיות בהר ארבעים יום מלאים, כדי שיוכל ללמוד את כל התורה, כי בארבעים יום הוא למד את ארבעת חלקי התורה "פשוט רמז דרש וסוד", והם התחלקו כך: עשרה ימים ללימוד הפשוט, עשרה ימים ללימוד הרמז, עשרה ימים ללימוד הדרש, ועשרה ימים ללימוד הסוד, ואם כן, אם היה יורד שש שעות קודם, הרי מלימוד תורת הסוד יחסרו שש שעות, ולא רצה הקב"ה למסור לו תורה חסרה שאינה שלימה.

שמטו העם פני השור שבמרכבה

כשעשו ישראל העגל ואמרו "קום עשה לנו אלהים", שמטו פני שור שבמרכבה. כי השור המנהיג פני שור שבמרכבה שמו "אמציה", שהוא בגימטריה "קום", וזהו הלשון "קום עשה לנו אלהים", שבמילת "קום", שמטו פני השור שבמרכבה על ידי הממונה אמציה.

"וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם אֶהֱרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי" (לב, ב)

הטעמים שהסכים אהרן לעשות את העגל

התמיהה נוספת שיש במעשה העגל, מדוע אהרון הסכים להם לעשות העגל, אחרי שהזקנים וחור מסרו נפשם כדי לא לעשות את זה, מדוע אהרון גם כן לא מסר נפשו כמותם? ונאמרו בזה כמה וכמה נימוקים:

הנימוק הראשון: הגמרא במסכת סנהדרין (ז). אומרת: אחרי שהרגו את חור שהיה נביא, עכשיו אם יסרב יהרגו גם אותו שהוא כהן, ויתקיים בהם הכתוב: "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא" (איכה ב), ויגדל עונם מאוד מאוד, ולא תהיה להם כפרה על עוון כזה לשפוך שני דמים של כהן ונביא, ולכן סבר אהרון שמוטב שיעשה להם העגל שהוא עוון שיש לו תקנה, ולא יעשו העוון הזה להרוג כהן ונביא שאין לו תקנה.

ועוד שראה אהרן שהם אדוקים ברעתם, ואין שום אפשרות שישובו מרעתם, לכן אמר, אם אסרב להם ולא אמלא מבוקשם יהרגוני, ואחר כך ממילא יעשו מה שהחליטו לעשות, ונמצאים עושים ב' עבירות, שופכים דם נקי וגם עובדים עבודה זרה. לפיכך אסכים לדבריהם, ובוהו יעברו רק עבירה אחת עבודה זרה.

הנימוק השני: אמר אהרון, יודע אני שמשה יבוא סוף סוף, ואם לא היום, יבוא מחר, ולא יתעכב הרבה. ואם אומר להם שאינני רוצה למלאות מבוקשם, ילכו ויעבדו עבודה זרה כבר היום, לכן אסכים עימם, וכך אעכב הדבר, ובינתיים יבוא משה ולא יבוא לידי עבודה זרה.

משל למה הדבר דומה, לבן מלך שמרד באביו, וביקש להכנס לארמון המלך לבצע את זממו, ומצא פתח פתוח שדרכו יוכל ליכנס. לקח דקר והתחיל להרוס כותל הארמון. אמר לו פדגוגו [החונך שלו] תן לי הדקר ואני אהרוס לך הכותל, כדי שלא תתעייף. וכונת הפדגוג היתה לקחת ממנו הדקר ולהראות כאילו רוצה לעשות רצונו, ויעכב הדבר עד שיראה המלך וימנעהו מכך. והיה הפדגוג קודח הכותל לאט לאט, עד שנסתכל המלך וראה מה הוא עושה, אמר המלך, יודע אני שאתה קודח בכותל מתוך כוונה טובה לעכב את בני ממעשהו הרע, אף אני אגמול לך שכרך שאתה תהיה פדגוגו ולא אחר. אף כאן ראה אהרן שישראל עמדו עליו והם צועקים, ואם לא יעשה רצונם יהרגוהו ויעבדו עבודה זרה, אמר להם המתנינו ואני אעשה לכם, שאני כהן, ואני בעצמי אבנה לכם המזבח ואקריב הקרבן. וכונתו היתה לעכב הדבר ככל האפשר שכך בינתיים יבוא משה. אמר הקב"ה לאהרן, יודע אני מה היתה כונתך, שביקשת לעכבם שלא

יעבדו עבודה זרה, והיה נוח לך להיות בעצמך כומר לעבודה זרה ובלבד שלא יעבדו עבודה זרה, חייך, שאתה תהיה הממונה על ארמוני, שאתה תהיה הכהן ועל ידך יוקרבו הקרבנות בבית המקדש.

הנימוק השלישי: אמר אהרן, אם הם עצמם יעשו העגל, יאמרו אחר כך, מי שעשהו בודאי ידע מה שהוא עושה, ודבר גדול הוא שיש בו ממשות ויבואו הרבה לטעות אחריו. אבל אם אני אעשהו לא יבואו רבים לטעות אחריו, שאני אומר להם, זה שעשיתי אותו מפני שאני יודע שאין בו כל ממש וכולו הבלים, ואם כן כיצד אתם באים לטעות אחריו.

הנימוק הרביעי: אמר אהרן, בין כך ובין כך הם כבר עבדו עבודה זרה, אחרי שכבר חשבו על כך בלבם, שבכל עבירות שבתורה אין מחשבה מצטרפת למעשה, חוץ מאיסור עבודה זרה שמחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה, אם כן הם כבר עברו את העבירה והקב"ה יכול ליפרע מהם. נמצא שבזה שאני עושה אינני גורם להחטיאם, כיון שבין כך נחשב הדבר שכבר עבדו עבודה זרה. וכנגד זה אם לא אעשה להם העגל ולא יהיה להם עגל, יהיה להם נזק אחר, שהם יחשבו שלא עבדו עבודה זרה, כיון שרק הרהרו, כי יסברו שעבודה זרה דינה בזה כשאר עבירות שמחשבה איננה מצטרפת, ואם כן לא יחזרו בתשובה. והיום או מחר כשתבוא עליהם פורענות יחשבו בלבם שהקב"ה עשה להם עוול ששלח עליהם פורענות בלא חטא. וגם יהיה בדבר משום חילול ה', שיאמרו הגוים מבלי יכולת ה' להביא אותם אל הארץ המובטחת הרג אותם במדבר על לא עוול בכפם.

לכן עשה להם העגל ובכך התגלה עוונם, וביודעם חטאם יחזרו בתשובה, וכן כשתבוא עליהם פורענות ידעו שבחטאם באה עליהם, והקב"ה לא עשה להם עוול, שידעו שעשה להם כן בעוון העגל. וכן לא יהיה פתחון פה לאומות שיראו רעתם, שיבינו שבא להם בגלל שאחרי כל הפלאים שעשה עמהם הקב"ה, הלכו הם ועשו העגל וכפרו בה' יתברך.

זנימוק זה רמוז בפסוק שנאמר אחר כך (לב, כה): "וירא משה את העם כי פרוע הוא כי פרעה אהרון לשמצה בקמיהם", ומפרש רש"י ש"פרוע" הוא מלשון "מגולה". ולפי הנ"ל כוונת הפסוק, כשראה משה את העוון שעשה העם שעוון גלוי הוא, שגילהו אהרן.

ומדוע עשה כן אהרון לגלות העוון? ממשיך הפסוק: "לשמצה בקמיהם". פירוש, שיהיה לבזיון לעומדים להגן עליהם ולדבר עליהם טובות, שיאמרו מה חטאו האנשים האלה שבאה עליהם פורענות, שאז יראו העגל שעשו יסתם פיהם ולא יהיה להם עוז לדבר כן.

משל למה הדבר דומה, לאדם שיצא לו נגע קשה בבשרו והראה את הנגע לרופא, אם הרופא אינו בקי במלאכתו הוא נותן לו רטיות שונות המכסות את המכה עד שנעלמת מעין רואים, ומבחוץ נראית כאילו עברה, אבל באמת לא עברה, אבל אם הרופא מומחה במלאכתו הוא מתחיל לחתוך בבשר סביב המכה והוא מגלה אותה, ועושה כן לטובה, לפי שרוצה לראות מה נעשה בתוכה, ואחר כך נותן עליה סממנים לרפאותה והוא מרפאה כליל. אף אהרון עשה העגל כדי לגלות את עוונם ויעשו הרפואה, שיחזרו בתשובה.

ומפני כל הטעמים האלה האמורים כאן, הסכים אהרון לעשות העגל, ולא נהרג כמו הזקנים וחור.

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶהְרֹן פְּרָקוּ נְזָמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם וּבְנִיתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי: וַיִּתְּפְּרְקוּ כָּל הָעָם אֶת נְזָמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהְרֹן" (לב, ב-ג)

הנשים סרבו לתת את התכשיטים

אומר רש"י אם נדייק בפסוק נראה שאהרן ביקש להביא את הנזמים של הנשים והילדים, שהרי כתוב: "נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותכם", ואילו מה קרה בפועל? "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם", והרי היה צריך להיות כתוב "את נזמי הזהב אשר באזני נשיהם", אלא משמע שהם הביאו את הנזמים של עצמם ולא של הנשים. וצריך להבין מדוע לא עשו כדבר אהרון?

מסבירים חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק מה), שהעם הלכו אצל נשותיהם כדי ליקח מהן את נזמיהן, אמרו להם נשותיהם, "חס וחלילה שניתן את נזמינו לעבודה זרה, ונכפור בה' יתברך אחרי כל הניסים והנפלאות שעשה לעינינו במצרים ובים ובהר סיני, לא נשמע לכם ולא ניתן את נזמינו לעבודה זרה!"

משדאו הגברים שאין נשותיהם שומעות להם להתפרק מנזמיהן, אז: "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם", שכן דרך המצריים והערביים הגברים לענווד נזמים באזניהם.

ראש חודש הוא המועד של הנשים שלא חטאו בעגל

ומוסיפים חז"ל (בפרקי דרבי אליעזר שם) שבגלל אותה טובה שעשו הנשים שסירבו לתת את נזמיהן לעבודה זרה, פרע להן הקב"ה שכר מיוחד, שיש מועד אחד שאין לאנשים חלק בו, והוא "ראש חודש" שנקרא "יום טוב של הנשים" [ולכן יש נוהגות שלא לעשות בו מלאכה], וזה מלבד מה שיהיה להם שכר טוב בעולם הבא.

ולמה ניתן להם דוקא ראש חודש? יש לפרש, לפי שהמועדים הם כנגד האבות: פסח - כנגד אברהם, שבועות - כנגד יצחק, וסוכות - כנגד יעקב. וי"ב ראשי החודשים שיש בשנה, הם כנגד י"ב השבטים. וכיון שחטאו הנשים בעגל, הוציאו מהם את י"ב ראשי החודשים וניתנו לנשים.

וזהו שאמר שלמה המלך בקהלת: "אדם אחד מאלף מצאתי, ואשה בכל אלה לא מצאתי", ודרשו במדרש רבה קהלת: "אדם אחד מאלף מצאתי" - זה מעשה העגל, שרק אחד מאלף חטא, "ואשה בכל אלה לא מצאתי" - שבכל מעשה העגל לא נמצאה אשה אחת שחטאה [ואף גברים רק אחד לאלף]. ויש בלשון הפסוק הזה רמז לחטא העגל, כי בחטא העגל אמרו החוטאים "אלה אלהיך ישראל", וזה הכוונה אשה בכל "אלה" לא מצאתי, - שלא היתה אשה אחת שחטאה ואמרה "אלה" אלהיך ישראל.

ועוד טעם למה ניתן לנשים דוקא ראש חודש, מכיון שחטאו ישראל בעגל, גילו בזה שרצונם להשאר תחת שלטון המזלות, ולהיות נידונים על פיהם כפי שמונהגים האומות. ולכן עשו צורת עגל, להיות נתונים תחת מזל שור שהוא הגדול במזלות. וי"ב ראשי החודשים הם כנגד י"ב המזלות, וכיון שהנשים לא רצו לתת נזמיהן לעגל, סימן שרצו להיות תחת הנהגת הקב"ה, לכן הוצאו ראשי החודשים מן הנשים וניתנו לנשים.

אהרן ביקש דוקא נזמי זהב שהם יקרים

ויש להעיר למה אהרון ביקש דוקא תכשיטים מזהב, ולא מין אחר של תכשיטים כגון שעשויים מכסף או נחושת? והסיבה לזה היא, שכל כוונתו של אהרן היתה לעכבם ככל האפשר, כדי שיבוא משה בינתיים, או שאולי יתחרטו, ולכן ביקש זהב שהוא יקר ויתקשו להביא דבר כזה יקר.

ועל פי הטעם הזה יובן גם למה ביקש מהם דוקא נזמים, ולא כל כלי זהב שיש להם. שאילו היה מבקש מהם כל זהב שיש, היו מביאים לו מיד. אמר: יבקשו מנשותיהם הנזמים מזהב, שזה דבר קשה בעיני הנשים לתת אותו, וכך יבואו לידי מחלוקת ועל ידי כך יתעכב הדבר, וגם בעיני עצמם יהיה קשה הדבר להתניח נזמים שכבר נעשו, ואולי בינתיים משה כבר יבוא או שכבר יתחרטו.

בנזמים היו צורות עבודה זרה

ועוד סיבה למה ביקש אהרון דוקא נזמים: לפי שידע אהרון שהנזמים שהביאו ממצרים, היו חקוקים בהם צורות עבודה זרה, ורצה אהרון שהנזמים הללו יבואו לידו, ויסיר מהם הצורות, או ישמידם, כדרך שעשה יעקב אבינו לבני ביתו שכבשו את שכם, כמו שנאמר בפרשת וישלח (פ"ד): "הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם... ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמון אותם יעקב" וגו', וכך רצה גם אהרון לעשות, ולכן אמר להם פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם, ולא ביקש מין זהב אחר, לפי שרק בנזמים היו חקוקות צורות עבודה זרה.

והטעם שהגויים חקקו את צורות העבודה זרה דוקא בנזמיהם שבאזניהם ולא בשאר תכשיטים, משום שרצו לומר בזה, שכיון שבחרו בהם כאלהות, עליהם להאזין לכל מה שיאמרו.

"וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (לב, ד)

איך יצא העגל מתוך האש

לא מפורש בפסוק היאך קרה שכאשר זרק אהרון את הזהב לתוך האש, יצא העגל, ונאמרו בזה כמה הסברים: מעשה כישוף: אותם הנשים של ה"ערב רב" שבארנו עניינם למעלה שהם התחילו במעשה העגל, היו להם הרבה תחבולות של כשפים, והיו להם שעות קבועות ביום שבהן היו עושין את כשפיהם.

ומחמת הכשפים נקראו "ערב רב", כי יש ביום ב' מיני ערבים, האחד משבע שעות ועד התחלת השעה התשיעית, וזמן זה נקרא "ערב רב", רצונו לומר ערב גדול, שעדיין היום גדול, [ואז שלטון המכשפים]. והערב השני, הוא מתשע שעות ביום, עד חצות הלילה, שאז זמן שלטון המשחיתים. ולכן נקראו "ערב רב", כיון שהיה שלטונם ב"ערב רב".

ועתה כשראו המכשפים האלו שהגיעה השעה השביעית מן היום, שהוא זמן שלטונם, אז שני מכשפים שנקראו "יונוס ויומברוס" שהיו בני בלעם [ויש אומרים בני בעור], לקחו את הזהב ונתנו בידי אהרון, ועשו מיני כשפים, ואהרון לא ידע על אותם הכשפים, ולקח בתום לב הזהב מידם, וקשר אותו במטפחת. כי פירוש "ויצר אותו בחרט", "ויצר" - קשר, "בחרט" - מטפחת. כמו שנאמר בישעיה פ"ג "המטפחת והחריטים".

ולפי הסבר זה שהעגל נעשה על ידי כישוף, צריך להבין, מדוע נחשב שאהרון עשה את העגל, כמו שכתוב "ויעשהו עגל מסכה", והרי נעשה על ידי כשפים? ויש לומר ששני דברים שעשה אהרון בטעות, גרמו להם שהצליחו כשפיהם ויצא עגל מתוך האש: האחד - שלקח הזהב מידם, ואם לא היה לוקח מידם, אלא היה אומר להם להניח הזהב על הארץ והוא היה נוטלו משם, הכישוף לא היה שולט בזה ולא היה מצליח. השני - שקשר אותו בחרט, ובכך לא שלט בו עין הרע, פירוש, שגם אחרי שעשה את הטעות הראשונה שלקח מידם, אם היה נותנו גלוי על הארץ שיראוהו הבריות, לא היו מצליחים כשפיהם אחרי שהיתה שולטת בזה עין הרע.

והכתוב רומז לשני הדברים הללו, שאומר הכתוב: "ויקח מידם ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל מסכה". רצונו לומר, כל הרעה שעשה היא "שלקח מידיהם" וכן "שצר אותו בחרט". ומפני שני הדברים האלו שבהם טעה אהרון "ויעשהו עגל מסכה" - שנחשב הדבר כאילו הוא עצמו עשה העגל, אף על פי שרק זרק הזהב לתוך האש.

[ויש אומרים שבגלל ההתכה בלבד נקרא שהוא עשה העגל].

אהרון יצר צורת עגל: יש אומרים שהעגל לא נעשה על ידי כשפים אלא אהרון עשה את העגל, שלקח הזהב והתיכו, ואחר כך לקח מכשיר חירוט והתחיל לצייר עגל. אולם אהרון הפך את הסדר, כי בדרך כלל כאשר יוצרים צורה מזהב, עושים קודם כל דפוס תבנית, ומרוקנים לתוכו את הזהב, אבל הוא התחיל ליצור בידי את צורת העגל מהזהב המותך, וזהו כדי לעכבם ככל האפשר, וזהו שנאמר "ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל מסכה" - שהוא עשה את הזהב לעגל מסכה. ויש מפרשים שהמילה "בחרט" היא מלשון חרטה, וכך הביאור: הוא התחיל לציירו בציורים אולי מתוך כך יתחרטו.

ויש אומרים שהרבה לצייר בו ציורים, משום שאם יתברר אחר כך שאין בו ממשות, שלא יאמרו מפני שלא היה עשוי יפה אין בו ממשות. לכן ייפה אותו בכל האפשר שלא ימצאו אחר כך שום תירוץ לכך שאין בו ממשות.

דרוש בענין משתה ושמחה

ימי שמחה

מעשה בשלושה אחים שותפים שנסעו לצורך עסקיהם המשותפים למדינת סין. ויהי בבואם תרו אחר 'בית מלון' לשכור לעצמם מיטה, כיסא, שולחן ומנורה, ולא מצאו רק חדר בקומה התשעים. בלית ברירה סברו וקיבלו. והנה, בכל ימות השבוע השתמשו במעלית (עליוועטער) אשר עמה "יעלו שמים יירדו תהומות" במהירות עצומה, אך בפניא דמעלי שבתא יצאו מבית מלונם להתפלל בביהמ"ד דמתא מנחה, קבלת שבת ומעריב, ומשחזרו מצאו עצמם אובדי עצות - 'כיצד הרגל', כיצד יעלו עתה תשעים קומות הבנין ברגל, שהרי לא ייתכן לחלל שבת ולעלות במעלית. וכך עמדו בקומת המבוא הנקראת 'לובי' חסרי אונים, כיצד יישאו אותם רגליהם עד השמים, והיאך יהא ביכולתם להתאמץ ולהתייגע כל כך...

עד שנמלכו ביניהם כי הנה חנו ה' כל אחד מהם בכשרון נדיר, ראובן נתברך בקול ערב המושך אחריו בשירתו וזמרתו את כל השומעים עד שאינם מרגישים בין ימינם לשמאלם; לעומתו, שמעון יחיד מומחה בלספר מילתא דבדיחותא; ואילו לוי הוא פה מפיק מרגליות, וכיד ה' הטובה עליו יודע להמחיש ולצייר את כל דבריו מתוך חיות ומתיקות עד שלוקח את קהל השומעים ל'מחוזות אחרים'... וקבעו ביניהם, שראובן יפצח בשירה וקול זמרה בכל הליוך שלושים הקומות הראשונות, וממילא לא ירגישו במאמץ העלייה כי יהיו עסוקים ראשם ורובם 'לשמוע אל הרינה ואל התפילה';

בהמשך יאמר דברי צחות המעלים שחוק וככה יעלו עוד שלושים קומות, ובחלק השלישי יתכבד לוי להשמיע מדברותיו עד שיגיעו בשעה טובה ומוצלחת אל מקום שהותם בקומה התשיעית.

ואכן כך עשו - ראובן הנעים להם את החלק הראשון ועלו 'בנקל' שלושים קומות, לאחריו פתח שטעון במליצות ודברי שחוק ולא הרגישו באימוץ הרגל, ולבסוף החל לוי לדרוש עד שהגיע לקומה השמונים ונסתם לו המעיין... ולא עלה על זכרונו שום מימרא נאה, 'ווארט' חזק או מעשה הגון... וביקש מהם: "הזכירו לי משהו כדי שנוכל להמשיך לעלות". ואכן הם תרמו לו מידיעותיהם והמשיכו לעלות עד לקומה השמונים ושבע... ושוב התחנן בפניהם: "הבו לי מעשה כי כבר כשל הכוח לעלות את שלוש הקומות האחרונות", עד שנוכר בעצמו ואמר להם: "שמעו נא מעשה שהיה... מעשה בשלושה אחים שהוצרכו לעלות תשעים קומות ובהגיעם לקומה השמונים ושבע נזכרו ששכחו למטה את מפתח החדר...".

לדין ייאמר: הנה ימים באים, ימי השמחה בהם ניתן להתעלות ללא גבול, ואף הקב"ה פותח את אוצרותיו להשפיע עלינו עד שיבלו שפתותינו מלומר די. אך דבר אחד אסור לשכוח... את המפתח...

כלומר, המפתח להתעלות נמצא בידינו, רק בנו תלוי ועומד אם ממנו ניקח לעבוד... או שנישאר אותו נחשל כ'אשתקד', וח"ו שנעלה קומות על גבי קומות ונשאיר את המפתח 'למטה' כי מה הרווחנו בכל הזמנים הגבוהים אם סוף דבר נשוב למטה לקחת את המפתח ונישאר שמה מחמת חוסר אונים וכוח.

ו' טעמים מדוע חובה להרבות במשתה ושמחה

א. בספר קדושת לוי (ח"ב קדושה רביעית עמ' ססה) הביא טעם נפלא לכך שיש להרבות במשתה ושמחה ביום פורים. **הטעם להרבות בשמחה הוא ע"פ דברי חז"ל (ברכות לד):** "מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד". והטעם בזה כי יש שמחה ותענוג בעולמות העליונים מעליית הניצוצות שבתוך הקליפות מאותם הניצוצות שמעלים הצדיקים על ידי לימוד התורה וקיום המצוות.

והמשיל לכך משל לאב שהיו לו שני בנים, האחד היה גר במרחק רב, והשני שהיה גר קרוב אצל אביו ומצוי אצלו תמיד. והבן שהיה גר רחוק היה בא אצל אביו פעם אחת בשנה, ותענוג גדול היה לאביו בבואו יותר מאותו הבן שהיה גר בקרבה לאביו ונמצא אצלו בתמידות. והנמשל הוא כי בעל תשובה בא ממקום רחוק, ועל כן התענוג גדול יותר לאביו שבשמים יותר מהצדיק שהוא תמיד אצל אביו.

לכן בפורים שהוא התשועה כמה ששלח השי"ת במחשבת אשורוש לעשות כרצון ישראל, והיה לניצוצות שבתוך אשורוש עליות גדולות שבנו בנה את בית המקדש, ומעשיו של המן נהפכו לישועה, ולכן זכה שבני בניו למדו תורה בבני ברק (ע"י גיטין נו:), וכיון שהיה לניצוצות שבתוך הקליפה עליות היתה שמחה גדולה שנחשב כמו בעל תשובה, לכן יש להרבות בשמחה ביום זה.

והטעם לשתיית יין ביום זה, שהיין הוא סוד השמחה, והוא בגימ' שבעים, ובוה מרמו על שבעים סנהדרין גדולה שהם בעולם העונג, לכן יש להרבות ביום זה בשתיית יין.

לתקן מה שקלקלו בסעודת אשורוש

ב. רבינו האר"י ז"ל כתב (פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו ד"ה צריך לכוון באכילה), שצריך שבסעודה תהיה השתיה יותר מהאכילה, לתקן מה שקלקלו בסעודת אשורוש, דכתיב (אסתר א, ח) "והשתיה כדת אין אונס". האכילה היתה שם יותר מהשתיה. וכותב רבינו הבן איש חי (כתר מלכות אות רז), צריך לאכול ט"ו מיני מאכלים, וכן לשנות ט"ו כוסות, ורמו לזה, כי אכילה - אכל י"ה, וכן שתיה - שתה י"ה.

סוד חייב איניש לבסומי בפוריא

ג. רבינו המהר"ח ז"ל (פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו) כתב, צריך איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וסודו הוא, כי ידוע שיש ניצוץ קדושה בכל קליפה וקליפה שמחיה אותה, וברגע שמסלקים את אותו ניצוץ קדוש מהקלי' אז אותו קלי' אין לו חיות ומתבטל ומת מיד. וכמו שידוע שבתוך קלי' המן היה ניצוץ אחד והוא נשמט רב שמואל בר שילת. והנה ביום פורים מתעורר קלי' המן ויש לו ניצוץ קדוש שאנחנו צריכים להמשיך לו חיות, אבל צריך לזהר להמשיך לו את החיות במידה, כי אם נמשיך לו בריבוי אז ימשך גם הארה לקלי' וגם הקליפה תתברך,

ולכן ביום זה שמתגלית הארה גדולה שהיא גדולת מרדכי, לכן צריך לבסומי ולהשתכר כדי שיגיד ברוך המן בלא דעת, ואז ימשיך אור לאותו ניצוץ קדוש שיש בתוכו.

והוסיף על דברים קדושים אלו רבינו הבן איש חי ז"ע בספרו אדרת אליהו (כי תצא דף קנח ע"ב), ידוע כי השר של עמלק למעלה הוא סמא"ל, ויש בו ניצוץ קדוש, הס"מ משמו - זה החלק הרע, ו-א"ל - זה הניצוץ הקדוש. ורמז את זה בפסוק (דברים כה, יט) "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח" כשתמחה את זכר עמלק - את החלק הרע שבו שהוא אותיות ס"מ, ל"א תשכח, שישאר לך אותיות ל"א שזה הניצוץ הקדוש שבו.

חייב לבסומי - תיקון לחטא אדה"ר

ד. טעם נוסף לשתיית יין בפורים הוא, כי הנה האילן שחטא בו אדם הראשון גפן היה, כי ענבים סחטה לו חוה ושתה, ואזי נתקלקל ונתערב בו ידיעת טוב ורע. ובפורים מתעלה אדם ממדרגת עץ הדעת טוב ורע לדרגת עץ החיים שכולו טוב. ולכן חיוב השתיה הוא יין דווקא, כתיקון לחטא אדם הראשון, ושתייה זו חייבת להיות עד דלא ידע, שיתעלה למעלה מבחינת הדעת בין טוב לרע, וידבק בעץ החיים אשר טועמיו חיים לעולם בטוב ובנועם ה'. (מדרש אליהו הכהן סה ע"ב).

ולכן ישער כל אדם בנפשו כמה יין היה שותה אם היה נמצא חלילה בצרה גדולה, שיעור שהיה מפכחו ומשמחו, כמו כן ישתה ביום הפורים. וזהו "עד דלא ידע בין ארור המן" - כלומר, ימי עניות וצרות המתוארים על שם ארירותו של המן "לבין ברוך מרדכי", שהם ימי הישועה והברכה הבאים לו, וע"י זה יזכה שיהיו כל ימיו שווים לברכה.

עד דלא ידע

ה. הגאון רבי משה סופר בעל ה"חתם סופר" פירש טעם נוסף, הנה היין לא נברא אלא לנחם בו אבלים ומרי נפש כמו שאמר שלמה המלך (משלי לא, ו): "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש", כדי לפכח דעתם ולשמחם, לפיכך ציוו חכמים לשתות בפורים יין להורות לאדם, מה היין משכח צרותיו של אדם ומשמח את לבו, כן חייבים כל ישראל לשמח לבם בימי עוניים ומרודם בגלות ובצרות שעוברים עליהם, כי ישליך האדם דאגותיו וישים מבטחו בה'. (חתם סופר דרשות לפורים קצו ע"ב).

חיוב השכרות - זכרון ירושלים

ז. בפורים שמחים הכל בשמחתו וישועתו של יום, וצריך ביאור היכן הוא זכרה של ירושלים, כשם שבכל שמחה מעלים את זכרון חורבנה של ירושלים על ראש שמחתנו.

ואפשר לכאר על פי דברי הגמרא (עירובין סה). בזמן הגלות נקראים ישראל "שכורת ולא מיין" (ישעיהו נא, כא), כלומר מחמת הצרות שעוברים על ישראל מתנהגים הם כשכורים אף כי לא שתו יין, אמנם בעת הגאולה שוב לא יתנהגו ישראל כמנהג שיכורים אלא כמנהג פקחין ובני דעת. לכן תיקנו חכמים את חיוב השכרות בפורים, לרמוז על יום ירושלים בגאולה העתידה, ועל זמן הגלות בו הם שכורים ולא מיין. (חתם סופר שם רא ע"א ד"ה חייב).

משתה ושמחה - סוד יין המשומר

טעמים רבים נאמרו לטעם מצות השתיה ביום הפורים, וטעם מיוחד לכך הביא בספר דברי יחזקאל זי"ע (הלברשטם פורים ד"ה חייב איניש), "כדי לעורר סוד יין המשומר", והנה כדי להגיע לקדושה גדולה, שהיא עולם הבינה ששם הוא היין המשומר בענביו שאין בו מגע עכו"ם כלל. כמו שכתב הרמ"א ז"ל בספר מחיר יין (על הפסוק "ושאר היהודים וגו'"). וכשמגיעים למדרגות גבוהות אלו, הוא כמדרגת כהן גדול ביום הכפורים, כמו שכתב האר"י ז"ל (עי' סידור האר"י) על אשר מנה הכהן גדול אחת אחת ושבע, שהמשיך מן האחת שבג"ר עד הז"ת. וכדברי הזוהר הקדוש (תיקוני זוהר תיקון כא דף נו ע"ב) "שיום כיפורים הוא כ-פורים", וביום הכפורים רק הכהן גדול השיג הקדושה הזאת, לעומת כן ביום פורים יוכל כל איש מישראל להשיג הקדושה הזאת.

אכילה ושתיה בפורים נחשבת כהרבה תעניות

הגה"ק רבי צבי מזידטשוב זי"ע, בעל ה'עטרת צבי', אשר היה מכונה בפי כל 'שר בית הזוהר', כתב במכתבו בזה"ל: 'אני מבקש מכם תשישו תשמחו בפורים, כי כל השותה ושמח בפורים, כאילו התענה משבת לשבת'. והוסיף שם, דזה בפורים דפרזים, אבל מי ששמח בשושן פורים, נחשב לו כשתי פעמים משבת לשבת. (אגרות קודש מהרצ"ה מזידטשוב עמ' קנט).

מרדכי היהודי בעל השמחה

בספר דברי שמואל (סלאנים קל ע"ב בד"ה סיפר) מספר כי פעם אחת הרה"ק רבי ייבי מאוסטראה ז"ל שהיה שרוי בעניות גדולה, ביום הפורים ביתו היה ריקם, ובא איש אחד לשמחו, והוא היה מרדכי היהודי בעצמו. ואמר על זה שמרדכי היה בעל השמחה של פורים והוא בכבודו ובעצמו בא לשמח את כל יהודי שרק רוצה להיות שמח.

ימי משתה ושמחה

ובספר שפת אמת (פורים תרמט) כתב, יתכן על דרך הלצה לרמוז במאמרם ז"ל (מגילה ז:): סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו, שנאמר (אסתר ט, כב) "לעשות אותם ימי משתה וכו'". ורמזו בזה שלא להתהלך בחשיכה, לאכול ולשתות ניתנו ימי הפורים לנו רק לעשות אותם ימי משתה ושמחה, לגלות הארת הימים והנסים שנעשו בימים ההם.

רמז למשתה בפורים

הגה"ק רבי ברוך ממזבז' זי"ע אמר כי מצינו בתורה רמז לחיוב המשתה בפורים. שנאמר (בראשית כא, ח): "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק". הגמל אותיות מגלה, רמז כי ביום קריאת המגילה צריכים לעשות משתה גדול. (בוצינא דנהורא מגילת אסתר ד"ה עוד שאלו).

שותים בפורים להראות שאנחנו מונהגים

יש לכאר מדוע חייבו חז"ל לבסומי בפוריא, הרי כלל ידוע שה'שיכור' אסור לו לנהוג ברכב (רק היושב לצד הנהג מותר לשתות אפילו עד שכרות). לכן אנו שותים בפורים להראות שאיננו 'נוהגים' אלא 'מונהגים' בידי שמים, כל הווייתנו ומהותנו בידי ה' נמצאים, ולא לנו הנהגת העולם אפילו בכהוא זה.

להעלות כל ניצוצין קדישין ע"י הסעודה

עיקר תפילתנו ושמחתנו בסעודת פורים בהיות אנו עושים ומכוונין למה שכיוונו מרדכי ואסתר בסעודתם להעלות כל ניצוצין קדישין, וסעודה זו הוא מעין דוגמת סעודה שעתידי הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבא, ובזה זכתה אסתר לבטל עצת המשטנים והמקטרגים בגשמי וברוחני. לכן יתלהב לב ונפש האדם הירא שמים, ולבקש מהש"ת ב"ה על הגאולה העתידה במהרה בימינו, ולקיים "וגילו ברעדה" (תהילים ב, יא) ולא חלילה בשמחה של הוללות.

כוונת האכילה והשתיה

ובכל כזית וכזית שאוכל יכוין ששמח בעול תורה ומצות וישמח ויעלוז בקבלת התורה, וגם ישמח ויעלוז ויכוין באכילה ושתיה שכל אומות העולם יעשו עמנו טובות, וכל הרעות יתהפכו לטוב. ויקויים בנו (דברים כג, ו) "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה".

לשעבד הקנה והושט

ובימי חנוכה ופורים אנו משעבדים הקנה והושט לעבודת הבורא יתברך, כלשון קדשו של רבינו בעל הבני יששכר שכתב (מאמרי כסליו מאמר ד הלל ושמחה אות טו"ב) בזה"ל: בנס פורים תקנו רבותינו משתה ושמחה, אכילה ושתיה הנעשית על ידי הושט, ואילו בחנוכה תקנו להודות ולהלל, שזה נעשה על ידי הקנ"ה, שיהיו שניהן משועבדים לעבודת ה' יתברך. ועל פי זה פירשתי רמז הפסוק (תהילים קיט, כפו) "ע"ת לעשות לה' הפרו תורתך". "ע"ת בגימ' קנה ושט. כי בימי אחשורוש פגמו בושט שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.), והושט הוא כח גופני שעל ידו ניזון הגוף. על כן היתה הגזירה על הגופות, ולכך כאשר עזר הקב"ה לעמו קבעו חז"ל ברוח הקודש סעודת מצוה שנעשית על ידי הוש"ט. ובימי היונים שפגמו בלשון הרע וביטול תורה ותפילה שהן בקנה, לכן לא נגזר עליהם לאבד הגופות דוקא רק הנפשות, כי הדבור בקנ"ה הוא פעולה נפשית, כמו שנאמר (שיר השירים ה, ו) "נפשי יצאה בדברו". "ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז). ומתרגמינן לרוח ממללא. וכאשר עזר הקב"ה לעמו קבעו חז"ל מצוה להודות ולהלל שנעשה ע"י הקנה. ואם כן ב' המועדים הללו נתקנו לזכרון לשעבד הושט והקנה להבורא עולם ב"ה, והמה מסוגלין להניח שורשן ליסוד מוסד לכל השנה. ע"כ אמרו חז"ל (מגילה ג.) מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה, והוא הדין לשמחת פורים

ולגר חנוכה. כי בהשתעבד הושט והקנה להשם יתברך תתקיים התורה בלי מונע. והדברים הללו ארוכין וקצרתי בכאן, וזה רמז הפסוק הנ"ל עת לעשות לה', כשיגיע זמן העת לעשות לה', היינו קנ"ה וש"ט שעולים בגימ' ע"ת.

שמחה של מצוה

על יום פורים נאמר (אסתר ט, כב): לעשות אותם ימי משתה ושמחה". וביום זה צריכה להיות שמחה אמיתית ולא שמחה של הוללות, שמחה שהיא בפנימיות הלב ולא בחיצוניות, כי שמחה פנימית יש בכוחה לגאול את האדם מן התאוות, אבל שמחה חיצונית אינה משמחת, כגון אם האדם משתכר וכדו' ונראה לו שאין יותר שמח ממנו, אבל כשמתפקח מיינו חוזרת אליו עצבות ליבו.

נתאר לעצמנו אדם שבא אצל הרופא, ומתאונן על עצבותו ודאגותיו הרבים, ונקראת מחלתו 'מרה שחורה', ומה עליו לעשות? אמר לו הרופא יש לי תרופה בשבילך, לך אצל הברדחן הגדול שיש בעיר תשמע את דבריו, תצחק ותצא ממך המרה השחורה. אמר לו אותו אדם לרופא, אבל אני בעצמי הברדחן, ומר לי ואין לי שמחת חיים, אין לי תרופה... **אדם** כזה, למרות שבדרכי הרפואה אין לו מרפא, אבל האמונה יש בכוחה לרפאות אותו, אם הוא שמח בפורים שמחה אמיתית, שמחה של הכרה בניסים שעשה עמנו השי"ת זה יגאל אותו, אבל מי ששמח שמחה של הוללות מפסיד ויורד לבאר שחת, כמה קלקולים והפסדים באים מזה.

"וגילו ברעדה"

אולם צריך זהירות גדולה בשתית היין בפורים שתייה ביראת ה' טהורה, ורמז לכך כי 'פורים' בגימ' כמנין "וגילו ברעדה" (תהילים ב, יא), ללמדך שגם שיש מצוה לשמוח תזהר שאינה תהא שמחה של הוללות וקלות ראש חלילה, אלא 'גילו ברעדה', שמחה עם יראת ה' יתברך. כמו שאמרו, 'בשמחה' אותיות 'מחשבה', שהשמחה צריכה להיות במחשבה טהורה.

וזה רמז גם במה שאמרו חז"ל (מגילה ז:): 'מחייב איניש לבסומי בפוריא', 'בסומי' - ר"ת "סמר מפחדוך בשרי וממשפטיך יראתי" (תהילים קיט, קכ). נמצא שגם מצות בסומי צריכה להעשות ביראת ה'. ובפרט יזהר מאוד שלא יפסיד ברכת המזון ותפילה ושאר מצוות, דאל"כ יצא שכרו בהפסדו. (זר זהב לאנדא פורים ד"ה מיחייב).

כמה הוא עד דלא ידע

המגן אברהם (סימן תרצה ס"ג. ושער הציון אות ה') ביאר עד מתי נקרא "עד דלא ידע", הנה 'ארור המן' עולה בגימ' תק"ב, וכן 'ברוך מרדכי' עולה גם כן בגימ' תק"ב, וחייב איניש לבסומי 'עד שלא ידע' - לחשוב הגימ' הזו, ואז פטור מלהשתכר עוד.

אולם חלילה לאדם שיכוין שיגיע לידי שכרותו של לוט, עד שלא יבחין אם יהפוך הקללה לברכה ויתן הברכה להמן, כי זה באמת מגונה.

והריא"ז מרגליות בהגותו על השו"ע (יד אפרים סימן תרצ"ה סק"א) כתב שנתפרש לו בחזיון לילה שהחייב להתבסם 'עד דלא ידע', היינו עד ולא עד בכלל... אלא ישתכר במידה ובמנין, שהרי 'בסומי' אמרו, ולא שכרות...

סעודת פורים - עת רצון

מובא בכתבי רבינו הרש"ש (הובא בסידור הרש"ש בהקדמה לכונות פורים), יהדר לקיים מצות סעודת פורים מיד לאחר תפילת שחרית, ויש סוד בדבר כדי להשאיר את ההארה הגדולה למשך כל היום כולו, ולכן צריך להסמיכו כמה שיותר לקריאת המגילה. וכתב הרש"ש: כמעט קבלתי על עצמי בקבלה גמורה, להיות בין הזרזים שלא לאחר את סעודת פורים.

מה שאלתך

עוד רמז נפלא לכך שסעודת פורים הוא עת רצון, שנאמר במגילה (אסתר ה, ו) "ויאמר המלך" - הוא מלכו של עולם, "לאסתר" - היא כנסת ישראל, "במשתה היין" - היא סעודת פורים, "מה שאלתך... ומה בקשתך" - שאז הוא עת רצון למלאות כל משאלותינו לטובה וברכה. (שער יששכר חודש אדר מאמר ימי ששון אות נז).

וכן כתב בספר מאיר עיני חכמים (מקורסשוב צג ע"ב ד"ה וזהו שרמזו) בזה"ל: בסעודת פורים היא עת רצון בעולם, וכל הפושט יד נתנין (ירושלמי מגילה פ"א, ה"ד). בין בגשמי בין ברוחני לעילא ותתא, לכן ראוי לכל אדם שיתעורר את עצמו בכל האפשר ביתר עוז ובדביקות הרוחני, ולבקש על העתיד שיחיה אותנו השי"ת בגשמי וברוחני.

בפורים אומר הקב"ה לאדם: מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך 'עוד' ותעש!

"ויאמר המלך לאסתר המלכה וכו', מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש" (אסתר ט, יב). הרה"ק בעל המראה יחזקאל זי"ע, כתב שבפסוק זה רומזים לנו על ההשפעות הגדולות שיכול האדם לזכות ולקבל משמים בימי הפורים. והקדים לבאר את הפסוק בישעיהו (סה, כד): "והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע". והכוונה בזה, שכאשר ישראל מבקשים מה' כדי חיותם, אזי "והיה טרם יקראו ואני אענה" - ה' עונה אותם מיד וממלא בקשתם, כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני (תענית ח). אולם "עוד הם מדברים", כאשר מדברים ומבקשים עוד ועוד, היינו תוספת טובה - יותר מכדי הצטרכותם. אזי "ואני אשמע" - ה' שומע ומעייין בדבר אם ראוי ונכון למלאות את בקשתם. ובידוע ש"המלך" הנוכח במגילה לבד, ללא הצמד המלך אחשורוש הכוונה למלך מלכי המלכים הקב"ה. ובוה נשכיל כאן, שבימי הפורים, הקב"ה אומר לישראל: "מה שאלתך" - לא רק מה שהנך שואלת ומבקשת תוך כדי חיותך, "וינתן לך". אלא, "ומה בקשתך עוד" - גם מה שאת מבקשת "עוד" ו"עוד" תוספת טובה, "ותעש" - הנני לעשות בקשתך ולמלאות משאלות לבך לטובה, כי ביום זה, כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנין לו. (דולה ומשקה תליתאה עמ' קנה).

מה ההבדל בין ששון לשמחה

המלבי"ם (איוב ג, כא ביאורי המילים) כתב, ההבדל בין ששון לשמחה הוא, שהששון הוא פנימי, ואילו השמחה היא נגלית. וחילוק נוסף בין שמחה לששון כתב הגאון רבי שמואל מסוכוטשוב זי"ע, בספרו שם משמואל (פורים תרעה עמ' רב) וז"ל: השמחה באה לפי ערך ההכנה, לעומתה הששון בא בהפתעה גמורה. ויש להוסיף שהשמחה הנה בעיקרה היא גשמית, לעומתה הששון הוא רוחני בבחינת הכתוב (תהילים קיט, קסב) "שש אנכי על אמרתך". ובפורים יש גם ששון וגם שמחה, לרמוז שלא די לה לשמחה שתשכון בלב, חייבת היא לפרוץ ולהתגלות אף בחוץ.

להרגיש בשמחת הזולת

אמרו חכמים (הגיגה א, ד) "אין שמחה אלא בבשר ויין". וגדולי החסידות פירשו זאת על דרך הרמז, אין אדם מסוגל לשמוח אלא אם לבו לב בשר, אבל לב אבן שאינו מרגיש כאבן, ואינו מרגיש בשמחה של הזולת, אינו יכול ומסוגל לשמוח. (אמת ליעקב שפירא ט ע"א ד"ה ועפי"ז).

ולכך עיקר המצוה של קריאת המגילה הוא דוקא בצייבור, כמאמר חז"ל (מגילה ג:) "מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה", ואף כי תלמידי חכמים יכולים לקרוא את המגילה בביתם ולא יצטרכו לבטל מתורתם, אף על פי כן חייבים לבטל מתלמודם וללכת למקום הרבים, להתאסף יחדיו למקרא המגילה.

נמצא שחייב השמחה בפורים אף הוא ברבים דוקא בהתאסף כל בני המשפחה יחדיו. כמו שנאמר במגילה "משפחה ומשפחה" (אסתר ט, כח). וכל כך למה? שנאמר (שם ג, ח): "ישנו עם אחד". שבשורשם וטבעם ראויים הם לאחדות, אך למעשה הינם "מפוזר ומפורד בין העמים". ועיקר נס הישועה היה על ידי כינוסם של כל ישראל ושובם אל האחדות, כמאמר אסתר "לך כנוס את כל היהודים" (אסתר ד, טז). לפיכך לא באה מצות פורים אלא בהתאספות כל ישראל יחדיו כאיש אחד חברים, כשכל אחד שמח בשמחת הזולת.

שמחה עצומה

קדושת הצדיקים בחינת מרדכי עולה למעלה על כל המדרגות, עד תכלית הקדושה העליונה ששם מתבטלת הקליפה לגמרי והוא בחינת קדושת מרדכי היהודי, וזאת ההארה מתגלה בפורים. ועל כן אמרו רבותינו ז"ל (מגילה ז:) אמר רבא חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו'. ורמזו בזה כי על ידי השמחה יעלה למדרגה גבוהה כל כך, עד שיאיר בו הארת פורים שהוא הארת מרדכי בשורשו העליון, ששם אין שום קלי' ורע כלל, עד שאין שייך שם כלל לומר ארור המן וברוך מרדכי, מחמת ששם כולו קדוש כולו טוב, וזה בחינת הארת פורים שהוא אור גדול ונורא מאד שאינו מאיר בשום יום טוב כי אם בפורים. (ליקוטי הלכות יו"ד הלכות ע"ז הלכה ג אות יח).

הזמן הראוי ביותר לשמוח

כתב הפלא יועץ (טברסקי ערך פורים סוד"ה קימו וקבלו) בזה"ל: היום בפורים זמן שמחה יותר מכל הזמנים, שנתעורר שמחה גדולה בימים אלו, ויש בכח כל אחד מישראל לקדש כל אבריו על ידי בינה, שהוא נקודה פנימיות שמבטל כל החושים, ורק משתוקק ליכלל באורו אין סוף ב"ה.

העשירים אומרים ארור הן, והעניים אומרים ברוך מרדכי

חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. המגיד מוילנא זי"ע ביאר בחידושו את דברי הגמרא (מגילה ז:): "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". דהרי עיניהם של עניים נשואות ליום פורים על שום מצוות מתנות לאביונים שמצווים ישראל ביום זה. ובהגיע היום כאשר ידם של ישראל פתוחה לרווחה, מברכים העניים ואומרים "ברוך מרדכי", שבזכותו זכינו ליום מבורך זה. לעומתם העשירים נמצאים מן העבר השני של המתרס, כל ימות השנה ידם קפוצה והם רואים בעניים מטרד. רק פעם אחת בשנה ביום פורים הם פותחים את דלתם ואת ידם ומפזרים ממונם לעניים. ואולם אז כל אימת שנאלצים להיפרד ממונם הם מקללים ואומרים "ארור המן", שבגללו נקבע יום זה לדורות ונתקנה בו מצוות מתנות לאביונים. על כך אמרו חז"ל, שחייב אדם לשתות ולשמוח ביום פורים עד שלא ידע אם הוא עשיר האומר "ארור המן" או עני האומר "ברוך מרדכי". (ילקוט הגרשוני מגלת אסתר מילי דשמעתא ט).

הצלת מרדכי על ידי יעקב אבינו ע"ה

בספר ערך ש"י (שו"ע או"ח סי' עת"ר ס"ב) מובא טעם לכך, כי שורש הנס של פורים במפלת המן והצלת מרדכי היה על ידי יעקב אבינו ע"ה. על ידי שיעקב עשה סעודה ליצחק והביא לו יין ולקח את הברכות של עשו, בכך היה מפלת המן שבא מזרעו של עשו והצלת מרדכי שבא מזרעו של יעקב. וזה נורק בפיו של יצחק באומרם ליעקב (בראשית כז, א): "שא נא תליך", כוונתו שעל ידי כך אני יצילך (את מרדכי שבא מזרעך) מהעץ שרוצה המן נכדו של עשו לתלותו. ולכן בפורים עושים סעודה ומשתה ומתבסמין עד דלא ידע בין "ברוך מרדכי" שהוא יעקב, ל"ארור המן" שהוא עשו, כמו שלא ידע יצחק אבינו ע"ה כשבירך ליעקב, ועל כן לובשים פרצופים ומתחפשים כאשר עשה יעקב אז כשהתחפש בבגדי עשו ובעורות גדיי עזים.

ישועה של ר' נפתלי על ידי הסעודה

ובסעודה זו דפורים אפשר לקיים הכתוב (תהילים קיט, קיז) "סעדני ואושע". כדברי בעל דברי שמואל (סלונים פורים עמ' קל), וזת"ד: סיפר רבי נפתלי הגדול ז"ל בעל "סמיכת חכמים" שפעם אחת בפורים שלח אליו המלך שבעירו שיתפלל בעדו על ענין גדול שהיה זקוק לישועה, והרה"ק אכל ושתה והרבה בשמחה יתירה כראוי לפורים ונתקבלה תפילתו והיתה הישועה. שלח המלך לחקור מעשיו ואחרי שבאו אליו שלוחיו וסיפרו לו שאכל ושתה הרבה ושמח מאד. שיגר אחריו ושאלו על זה ואמר: אני יודע ומאמין שהישועה היתה לי בזכות תפלתך למעני אבל הנהגתך היא פליאה בעיני. השיבו הרה"ק: ביום זה פורים רצון ה' שנהיה שרויין בשמחה גדולה ונאכל ונשתה, וכאשר אנו מקיימים רצונו יתברך עושה גם הוא רצוננו וממלא כל מה שאנו מבקשים.

בימי פורים אפשר להביא את גאולתינו

מזן החיד"א זי"ע (יומא דהילולא חל י"א אדר) בספרו לב דוד (פרק כ"ט) כתב על גודל קדושת ימי הפורים, ועל הריחוק שיש להתרחק משחוק וקלות ראש ביום קדוש זה, וכך כותב בלשון מליצה: ומאחר שכן, במקום גילה שם תהא רעדה, לעשות מצוות היום באימה רבה, ושמחת עולם שמחה של מצוה ולא תהיה עדת ה' אל גיל כעמים 'השוטים' במזרקי יין, ושחוק וקלות ראש מאד מבלי משים יראת ה' וח"ו עלה יעל לבם כי ביום הפורים הותרו האיסורים. ואיך נישא פנינו לשלם רעה תחת טובה.

ובעיני הדבר פשוט שאם כל ישראל, ביום הזה אשר זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המן הרע הזה היו נוהגים בסדר קדושה, והשמחה היתה מקודשת לשמים ויתר היום היו עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו. היינו נגאלים בשכר זה גאולת עולם וימחה זכר עמלק, כי היום הזה אשר החל לנפול ונפל ממנו עם רב, אם היינו מתאמצים בתורה ובמצוות כהיום הזה, רעה תבוא עליהם על זרע עמלק, עד כלות אותם, ובא לציון גואל. ובכח הצדקה שמרבים היום, ובכח עבודותינו להשי"ת היום, אין ספק שהיתה מפלת עמלק גמורה ותפרה ישע גאולה שלימה! - עד כאן לשונו הקדוש.

וכבר פירש הרה"ק בעל החידושי הרי"ם (ליקוטי הרי"ם פורים עמ' רכא) זי"ע את הכתוב (אסתר ח, טז): "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" - דלכאורה אינו מובן מהו "ויקר"? אלא הכוונה שהשמחה היתה 'יקרה' בעיניהם,

נצלו אותה כראוי, ונזהרו לבל תצא מן הגדר הראוי והרצוי. וכן עלינו להשתדל לשמור על השמחה השורה בפורים, שתהא יקרה בעינינו, ויזהר בל יבזזה בדברים זולים.

להודות להשי"ת גם בזמנים קשים

לאחר הברכות שבסוף קריאת המגילה אנו אומרים 'ארור המן', 'ברוך מרדכי', ורמז יש בזה, כי ברוך מרדכי רומז על דברים טובים שקורים עם האדם, שבנוהג שבעולם כאשר אדם מצליח וטוב לו הוא שמח ומודה לה' יתברך במאוד מאוד על כל הטובה, אך כשבאים על האדם דברים רעים או צרות וכדו' - שזה בחינת 'ארור המן', יש בליבו הרגשה רעה על מצבו. וחכמינו אמרו במשנה (ברכות דף נד.) 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה', ובגמ' (שם ס:) מפרש רבא שהכונה היא שצריך 'לקבולינהו בשמחה' [לקבל את הרעה בשמחה]. ומבואר שהאדם צריך להגיע להכרה האמיתית, שכל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה, עד שלא ידע להבחין בין 'ארור המן' ל'ברוך מרדכי', אלא בכל מה שקורה עמו הוא שמח, כיון שיוודע שזהו רצון ה' והכל לטובה. ודבר זה אפשר בנקל להשיגו בפורים, על ידי שמתבונן בכל מה שנעשה לעם ישראל באותו זמן של מרדכי ואסתר, שכמה וכמה דברים היו נראים לכאורה כדברים רעים לישראל, אבל דוקא מהם צמחה הישועה והכל עשה ה' לטובה כדי להקדים רפואה למכה.

לידע שהכל מהשמים ואין שום יאוש בעולם

הגמרא במסכת מגילה (יב.) מביאה את הפסוק (אסתר א, ח): "לעשות כרצון איש ואיש". ומפרש רבא מהו כרצון איש ואיש כרצון מרדכי והמן. מרדכי דכתיב (שם ב, ה): "איש יהודי". המן דכתיב (שם ז, ו): "איש צר ואויב". ואינו מובן מנא להו ד'איש' היינו מרדכי, ואילו 'ואיש' היינו המן אולי נאמר איפכא?

וביאור הדברים הוא כי הנה המילה 'ואיש' היא אותיות 'יאוש', והיאוש שייך לרשעי אומות העולם על כן אמרו שהמן נרמז בתיבה זו. כי כל רצונו ושאיפתו של המן מזרע עמלק להפיל יהודי לעצבות ויאוש. ומאידך 'איש' ר"ת אין שום יאוש, ומשום כך 'איש' זה מרדכי, שלא התיימש מן הרחמים אפילו כשנכתב ונחתם בטבעת המלך. (שרביט הזהב קלוגר פורים עמ' תסז).

ואכן זה החילוק וההבדל בין ישראל לעמים, כי 'זרש' אמרה להמן "אשר החילות לנפול, לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו" (אסתר ו, יג). וזוהי 'שפת הגויים כזרש וסייעתה'. להתיימש לאלתר, כאשר דבר מה לא מתנהל כרוחם, וזה גופא גורם למפלתם בשאול תחתית, אבל 'איש יהודי' מתחזק בכל מצב, ואף אם מחמת איזו סיבה או אונם נפל אין זה אלא תקלה לשעה בלבד, והוא מתחזק מעתה לעלות בדרך המלך, זה גופא יגרום לו לעלות מעלה מעלה.

משל נפלא על היאוש

הרה"ג ר' אלימלך בידרמן שליט"א הביא בענין היאוש, משמיה הרה"ק בעל ה'סולם' זי"ע, מעשה באיש שהיטיב עם המלך טובה גדולה, הדבר גרם קורת רוח מרובה למלך הגדול והנורא, וכאות הכרת הטוב נתן לו המלך את ה'מפתח' של שערי אוצרותיו, ואמר לו למשך ב' שעות הקרובות האוצר ברשותך, צא ולקוט לעצמך כאוות נפשך, משכיות זהב וכסף, אבנים טובות ומרגליות. מיהר האיש והביא עמו כמה וכמה שקים חזקים וגדולים והחל ממלא שקיו, כעבור זמן מה סיים למלא השקים, ואך בקושי שירך את רגליו לצאת החוצה עם השלל הכבד שבידו, ויהי בבואו לשערי הארמון נתקל בשומרי הסף, וגערו בו השומרים, רבי יהודי, חצוף שכמותך, מה עשית. ומה נטלת מאוצר המלך, ובתקיפות נטלו השקים ו'הפכו הקערה על פיה' שפכו את כל הזהב והכסף שנתייגע ללקטם אחת לאחת, האיש שידע בבירור שאת המפתח קיבל מידי המלך בכבודו ובעצמו נטל בשנית ופנה למלאותם שוב, משגמר מלאכתו החליט להיזהר היטב בשעה שהוא עובר את שערי הארמון, אבל שומרי הסף שחזקים היו ממנו שפכו שוב את כל מה שליקט בעמל וביזע, הביט השעון בשעונו וראה שעדיין לא נגמרו בשעותיו מיהר בשלישית. וכמעשהו בראשונה ובשניה כך מעשיו בשלישית ברביעית ובחמישית, ויהי בגמר המילוי השישי נגמרו ב' השעות, אז פנה לצאת מהארמון ללכת הביתה, והנה הוא רואה כי השומרים הכינו עבדו בתיבות חתומות ושמורות את כל מה שאסף בחמש פעמים הראשונות, ויבוא האיש הביתה שמח וטוב ולב כשכל ההון האדיר נכנס לרשותו, משם מיהר לארמון המלוכה להודות למלך על כל חסדיו עמו, ולא היה יכול לעצור בעצמו, ושאל, אדוני המלך ירום הודו, מתחילה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, מדוע הורה לשומרי הסף ליטול שקי מידי ולשפוך כל תכולתו חוצה, ולבסוף הורה לתיתם לי, ענה המלך, ידידי יקירי, מדוע לא תבין, כהכרת הטוב עלה בליבי לשלחך הביתה עם אוצרות, אבל ידעתי גם ידעתי כי ברגע שתמלא

אסמך שבע, ותרגיש כי כבר נקרא שמך בישראל 'עשיר העיירה' אז תעצור מללקט עוד ועוד - על אף שעדיין לא נגמרו ב' שעויתך ללקט, מה עשיתי ציוויתי על השומרים לשפוך את תכולת השקים, ובוה תרגיש כי עדיין ביתך ריקם לגמרי ותמהר למלא שקיך, ולכן, כל עוד שלא נגמר זמנך שפכו השומרים את כל יגיע כפך, ובבוא העת שלחנו אותך מלא בכל טוב, ועתה הון ועושר בביתך ברווח גדול עד מאד.

כך היא דרכו של עמלק, לזנב את כל הנחשלים לייאשו בעת הנפילה, אבל על פי אמת כל מטרת הנפילה אינה אלא למען לא ירגיש האדם כי כבר קנה די סיפוקו בתורה ומצוות, והאיש שאינו מבין את הענין, מתייאש ומתחיל לבכות וליילל, אוי וויי, אוי וויי, כל יגיע כפי נאבד והלך לטמיון, מדוע לא יבין כי אין זה אלא כדי שירגיש 'חסר' וישוב למלא אוצרותיו בתורה ועבודה, וסוף דבר יגלה שהכל דמיונות, לא היה כאן לא נפילה ולא הקסך, וכל הקנין שנראה לו שאבד ממנו, הכל שלו וברשותו לעולם שכולו נצח.

השתדלות של דג

גילה לנו הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא ז"ע, כי המתבונן יראה כי טבעם של דגים שהגדולים רודפים אחר הדגים הקטנים לבולעם, אמנם כשנבוא לקרוע את כריסו של הדג נראה דבר פלא שהדג הנבלע מונח ראשו לצד זנבו של גדול. נמצינו למדים שהגדול בלעו מצד ראשו ולא מצד זנבו כמו הצורה שבה רדף אחריו, ועל כרחך שלא בלע את הדג שרדף אחריו אלא דג אחר נודמן לו. מבואר כאן פרק במידת הביטחון, שלא הרדיפה אחר המאכל הביאתו אל מאכלו, אלא הקב"ה הזמין לו את הדג המוכן לו מן השמים למאכלו. כך אין ההשתדלות על הפרנסה תביא הפרנסה, אלא הכל מיד הקב"ה שהוא שולח לאדם מזונותיו כרצונו.

וכל דעביד רחמנא לטב עביד, וזה גם לומדים מהמשל של הדג, כי הנה הדג ה'רודף' אינו משיג את ה'נרדף' רק דג אחר נבלע בקרבו, וזה לטובתו כי אם היה הדג הגדול בולע את טרפו אשר רדף אחריו דרך זנבו, הרי היה נחנק בעת אכילתו, על ידי הסנפירים שהיו ננעצים בין שיניו וחונקים אותו. כן עלינו להאמין שהקב"ה ממציא לנו פרנסתנו בדרך שהיא טובה גמורה עבורנו. (משמרת כהונה הובא בסוף ספר אור תורה השלם עמ' נח).

קשיים בפרנסה באים לעזור את האדם לשוב אל ה' בתשובה

"ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו" (משלי טז, ז). משל לאיש שנכנס לביתו לאחר עמל יום מפרך, וברצותו לשתות מים לרוויה, ניגש אל הברז, פתחו, ו... אין בו מים, מה עשה החל מסבב את הברז הנה והנה, ולא הועיל מאומה, טיפל בו עד ששברו ועדיין המים לא באו, הגדיל לעשות וקנה ברז חדש, אך... עדיין לא בא קילוח המים, עד שהחל 'מטפל' בצינורות המוליכים את המים, וגם בזאת לא הועיל מאומה, עבר שם חבירו וגער בו, מה לך מטפל בצינורותיך ובברזך, פנה נא אל שלטון העיר הם המוליכים את המים לבתי העיר, הם ניתקו לך את חיבור המים מאחר שלא שילמת חובך על המים, כל עוד שלא תסדר התשלום עמהם לא יועילו לך כל מיני 'חכמות', מריבות טיפולים וטצדקי שתנסה להביא את המים.

כך ייאמר לדידן, יוצא האיש לרחובה של עיר, ונדמה לו כי פלוני 'סגר' ועצר בעדו את הפרנסה, קרובו או ידידו הזיק לו את השידוך, שכנו הסתיר לו את אור החמה, נהג האוטובוס 'ברח' לו, איש פלוני גנב ממנו את ה'תור' בבנק או אצל הרופא... זה קלקל את שמו הטוב וזה תפס את תפקידו ומשרתו בעבודה פלונית וכן על זה הדרך. אדם 'חכם' זה מחליף ידידים, מדבר סרה בפלוני, מסתכסך עם השלישי, ולרביעי לא ימחל לעולם... שמע נא, לא הצינור ולא הברז בעל יכולת להביא מים, כיו"ב, אין בריה בעולם שיש בידה איזה כח בעולם, הכל מונהג ממעל... פנה נא אל הכתובת הנכונה, שם הוחלט לבטל את החברותא, השידוך, המינוי, התור, הפרנסה והחזקה... ממעל עצרו את השפע, ורק משם יחזירו את השפע לידך. אז 'גם אויביו ישרים אתו'.

הסומך על ה' ותולה בו לבדו את תקוותו, כך יחיש הקב"ה לישועתו

וככל שהאדם מכיר ומרגיש כי הוא יחסר ישע, באותה מידה תגדל עליו השגחת הבורא וישועתו, כעין זה רמז הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (נפש שמשון, תהלים עמ' שעה) על הפסוק (תהילים קלא, ב): "אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי". כי מטבע העולם, בעוד התינוק קטן תמהר אמו לקראתו על כל בכי שיבכה לראות מה אירע עמו ומה צרכיו בזה הרגע, משגדל התינוק מעט, אין אמו בהולה לקראתו אלא כשהוא נחבט ומקבל 'מכה' על בשרו. כעבור שנה ושנתיים אין אמו ניגשת אליו אלא כשהוא נופל ונחבט קשה יותר... והטעם, כי ככל

שהתינוק קטן יותר, יותר הוא תלוי ברחמי וחסדי אמו כי אין בידו לעזור ולהועיל לעצמו מבלי עזרת האם, וככל שיגדל התינוק ויתרבה כוחו לסייע לעצמו כך גם תרגיש האם פחות 'אחריות' עליו... כך הוא בכל ענייני העולם על דרך משל, בדרן הסומך על ה' מתוך הכרה כי 'חסר ישע' הוא בכוחות עצמו, ואינו תולה את תקוותו אלא בבורא העולם לבדו, יחיש הקב"ה לישועתו בעגלא ובזמן קריב על צד היותו טוב.

לבסומי בפוריא - לשבר תוקפו של המן שבליבנו

ובספר אוהב ישראל (פרשת זכור ופורים) כתב בזה"ל: "עד דלא ידע" - ענין זה יתבאר על פי דברי קדשו של הרב המגיד ממעזריטש ז"ל על המשנה (אבות ה, ז) "וחילופיהן בגולם". כי יש עולם שנקרא גול"ם. והוא עולם החכמה שהוא בחינת אות יו"ד שהאות הזה הוא בחינת גול"ם, כי הוא נקודה קטנה ויכול לצייר ממנה כל אות שירצה. וזהו וחילופיהן אם תרצה להחליף איזה דבר בגול"ם היינו שצריך להעלות אותו הדבר לבחינת גולם ושם יכול להחליפו עכ"ל הטהור (של המגיד ממעזריטש). ולהבין זה היטב נראה דכל דבר שהוא מתואר בצורה אז אינו יכול לקבל צורה אחרת, אלא אם כן שקילקל הצורה הראשונה ואז נעשה בחינת גול"ם, בלי שום תואר וצורה, ואז יכולים לעשות מן הדבר ההוא איזה תואר שירצו. ודבר זה נראה בחוש בכלי כסף כשרוצים לעשות ממנו כלי אחר צריכים להתכוון מקודם. וכמו כן בעולמות עליונים כשמתעלים איזה דבר לעולם החכמה שנקרא גול"ם אז יוכל לצמוח ממנו איזה דבר חדש, וזה וחילופיהן בגול"ם כנ"ל וכו'. ועל פי זה נבאר קצת ענין פורים מה שאמרו חז"ל (מגילה ז): "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". והוא דבר פלא גדול כי לא מצינו בשום מקום בתורה הקדושה שיצא דבר טוב משתיית היין הרבה, ובפרט לשתות כל כך וכמעט שיוצא מדעתו ושכלו ואיזה טוב יצמח מזה. אלא הנה תוקפו של המן כבר ביטלה אסתר, אכן עדיין מוטל עלינו לשבר תוקפו וכוחו של המן הרשע שהוא מזרע עמלק הצפון בקרב לבו של כל אחד ואחד מישראל בפרט ובכלל. היינו שכל אחד מאתנו עם ה' יבטל וישרש הרע הטמון בקרבו. אשר על כן צריכין גם אנחנו ליצא למעלה מהדעת כדי שנוכל לבטל לגמרי בחינת הרע. ולזה רמזו חז"ל במתק לשונם "חייב אדם כו' עד דלא ידע", היינו שיצא אז למעלה מן הדעת ויבוא לבחינת עולם הגול"ם. ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי כי שם דבר והיפוכו שוים כאחד. ואז יוכל לבטל בחינת הרע אשר בו, ולהחליפו לטוב. עכ"ד.

לא לכל אדם ראוי להשתכר

"חייב איניש לבסומי" (מגילה ז): ניתן לרמוז בלשון זו של חז"ל, דהנה אמנם כן - חייב אדם להשתכר בפורים, אבל לא כל אדם ראוי להשתכר, אלא רק אדם כזה אשר על ידי השתכרותו יוציא מפיו מילים יפות ורעיונות עדינים אשר יבשמו את לב כל הנוכחים. לעומתו אדם אשר עלול להוציא מפיו דברים שאינם הגונים מוטב לו שלא ישתכר, ולכן אמרו בלשון 'לבסומי'.

אם יש חיוב להשתכר ממש

הרמ"א בהגהתו על השולחן ערוך (סימן תרצה סעיף ב) הביא את דברי המהרי"ל שכתב שאין חיוב להשתכר ממש, אלא ישתה יותר מרגילותו ומתוך כך ירדם וישן, ושוב לא ידע בשנתו בין ארור המן לברוך מרדכי. ודייקו גדולי הדורות אשר רק דעת הרמ"א כך היא, אמנם דעת מרן ה"בית יוסף" אינה כך, אלא שחייב אדם להשתכר ממש בינו עד שלא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי.

ולענין מעשה, רבים היו מגדולי ישראל שנהגו להשתכר ממש, וביניהם היה החכם צבי ועוד (עי' שערי תשובה שם סק"ב), ולעומתם רבים נהגו כדברי הרמ"א והיו שותים יותר מרגילותם ושוככים לנוח באמצע היום.

סעודת פורים של רבינו סעדיה גאון זצ"ל

ומנהגו של רבינו סעדיה גאון זצ"ל היתה כשהיה עורך סעודת פורים בביתו, והיו מתאספים אליו תלמידים רבים לשמוח עמו כדת היום, שנה אחת כטוב לב המלך רבינו סעדיה בין, אמר להם אני מוכן לענות על כל שאלה שתשאלו. קם אחד מהתלמידים ואמר את חטאי אני מזכיר היום, שמת לי לב שרבינו מסתגר כל יום בחדרו למשך שעה ארוכה, ולא התגברתי על הסקרנות שלי והתבוננתי דרך האשנב, וראיתי שרבינו שוכב בפשוט ידיים ורגלים על הרצפה ואומר בבכיה את הוידוי הגדול של יום הכיפורים, וכך כל יום ויום אני הולך ומציץ מן החרכים ורואה את המחזה הזה, ועתה פורים וניתן הרשות לשאול, אם כן אני שואל על מה זה ולמה זה.

בלית ברירה גילה הרב ויאמר: כי פעם אחת כשיצאתי עם השמש לאסוף כספים עבור פדיון שבויים, ביקשתי מן השמש שלא יאמר את שמי וכך היה. והנה באחת הערים היינו בבית הכנסת והיה זה בערב שבת קודש והקהל לא הכירו אותי, ועשו גורל היכן נאכל כי כולם רצו אורח, ונפל הגורל על עשיר אחד גדול, והעשיר כיבד אותנו בכבוד מלכים אין כמוהו, כל השבת כולה בחשק ובמרץ, וכן התחנן שנשאר עוד גם ביום ראשון וכו', וביום שני בבוקר שקמתי לילך בבריחה, רץ אחרינו בעה"ב ובוכה בכיות נוראות, המתנו לו עד שיגיע אלינו והיה נופל על הרצפה ובוכה ומתחנן ומבקש מחילה שלא כיבד אותנו כראוי, כי רק עתה נודע לו שאני הוא רבי סעדיה גאון, ואם היה יודע היה עושה כבוד מיוחד וגדול, ולא נהג בי כראוי, וכמובן שהרגעתי אותו ואמרתי לו שעשה כבוד מלכים בכל המובנים, והודיתי לו מכל ליבי והוא עדיין מתחנן שאשאר עוד שבת והוא יתקן את מה שעשה ולאחר פיוסים הלכנו לדרכינו, אבל דבריו חדרו לעמקי נשמת, ולמדתי מזה מוסר גדול לומר דהנה אתמול עבדתי את השי"ת לפי השגתי, למדתי התפללתי וקיימתי המצוות, אבל מאתמול להיום התעלתי ואני מכיר יותר את בוראי וחייב אני לבקש מחילה מהקב"ה על שאתמול לא עבדתי אותו כראוי, וכך מידי יום ביומו. (אהבת חיים תצוה עמ' רלא).

ולכן ידע האדם, כיצד לנצל את היום האדיר, ויעשה הכנות גדולות, לקראת היום הזה, וילבש בגדי מלכות, בגדי חג. וכן מובא בספר 'נגיד ומצוה' (להר"י צמח). ובמועד לכל חי (פי' לא אות יח), שמהרה"ו היה טובל בערב פורים, ולובש בגדים יפים.

דרוש בענין משלוח מנות ומתנות לאביונים

התלהבות במשלוח מנות

יקיים מצות משלוח מנות בשמחה ובהתלהבות קודש, כדברי קדשו של בעל ה'קדושת לוי' (ח"ב קדושה שלישית עמ' שסב) וז"ל: יתלהב כל אדם במצות משלוח מנות, בראותו שאיש ישראלי יש לו כח לבטל גזירות הבורא יתברך, ואם יחשוב האדם שמעשה ידיו עושין כל כך פעולה למעלה אזי יתלהב לעבודתו לעשות הכל נחת רוח ליוצרו, ולא לשם פנייה אחרת, והאל יעשה עמנו נסים ונפלאות לטובה אות, ויקוים בנו "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה" (דברים כג, ו), "והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם" (ירמיהו לא, יב), אמן סלה. עכ"ד.

התעוררות השפע ע"י מצוות פורים

עוד כתבו בספרים הקדושים שבכל פורים מתעורר שורש מרדכי ואסתר. על כן צריך לשלוח מנות איש לרעהו גם אם הוא עשיר להוסיף לו שפע, כי מעולם העליון אין מדקדקין, "וכל הפושט יד נתנין לו" (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד), ובזה מעוררין שפע העולם העליון הנקרא שורש מרדכי, וגם משתה ושמחה לעורר שורש אסתר. גם על ידי זה יבא שפע אור תורה ותשובה לאשר צריכים, וזה המתנות לאביונים שהם עניים באמת שישובו. (נחלי בינה עמ' שצו).

המתקת הדינים

דע כי כאשר מקיים אדם את מצוות משלוח מנות באהבה ושמחה, גורם הוא על ידי זה להמתקת הדינים שנגזרו עליו חלילה. ורמז לדבר בכתוב (תהילים פו, יג): "ו'הצלת נ'פשי מ'שאול ת'חתיה" שהוא ר"ת "מנות". (אמרי נועם מועדים פרשת צו זכור ולפורים עח ע"א).

בפורים חייב הקב"ה לשלוח מנות של השפעות טובים תחילה ואנו נחזיר לו מצוות ומעשים טובים

השפת אמת (מגילה ז: ד"ה בגמרא רבה שדר) חידש להלכה דאינו ראוי שישלח אדם משלוח מנות לרבו או למי שגדול ממנו בחכמה, שהרי כתיב (אסתר ט, יט) "ומשלוח מנות איש לרעהו". וחציף הוא לקטן לכנות 'רעהו' למי שגדול ממנו, אך אם שלח הגדול לקטן תחילה מותח הקטן להחזיר ולשלוח לו מנות, שהרי גילה הגדול את דעתו שהוא מחשיב את הקטן בכלל 'רעהו', וממילא מותר לנו לתת לו משלוח מנות.

לפי זה שמעתי דבר נחמד מצדיק אחד, שבפורים 'חייב' הקב"ה כביכול לתת לנו משלוח מנות עם השפעות טובות תחילה, ורק אז נחזיר לו מצוות ומעשים טובים, שהרי אסור לנו לפתוח ולכנות את הקב"ה בכינוי 'רעהו', ומשום הכי מוכרח הקב"ה כביכול להשפיע כל טוב סלה, כדי שיוכלו בני ישראל לקיים מצות היום ולהחזיר לו מנות של מצוות ומעשים טובים.

והרה"ק משינאווא זיע"א אמר דידוע הוא שהקב"ה מקיים את כל המצוות. ואם כן איך ובמה הוא מקיים מצות משלוח מנות, אין זאת אלא על ידי שהוא משפיע לעמו ישראל בימי הפורים האלה מחילה סליחה וכפרה בני חיי ומוזוני, מטעם זה כתוב במגילה: "ומשלוח מנות איש לרעהו" (אסתר ט, כב). ולא נכתב ולשלוח מנות, כי הפסוק מתכוון גם להקב"ה השולח מנות לזרע אהוביו. איש זה הקב"ה ורעהו הם בני ישראל, המקבלים מאתו יתברך מתנות טובות ביום זה.

כל יהודי בבחינת צדיק גוזר בפורים

כתב רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע בספרו נדבת פי (מאמר מותר שקלים, דף ח.) "וקבלנו, שבימי הפורים יוכל לעלות נשמה קטנה להיכל של צדיק מופלא בלי שום מעכב, וכן עולין כל התפילות ל'כתר' בלי שום מעכב." כל זה קבלתי בלחישה, ונעשיתי הולך רכיל [ולגלות סוד זה] מאהבת ישראל, פתחתי לך כנקב סידקית כי יש בזה רזי דרזין" עכ"ד נמצינו למדים כי כל יהודי הוא בבחינת 'צדיק גוזר' בימי הפורים.

ואולי דיין לומר 'ימי הפורים' כי י"ד וט"ו בכלל.

ו**כתב** הרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע אמר, שבשושן פורים אפשר לפעול יותר מבפורים עצמו. (ילקוט עטרת צבי עמ' תטז).

למדנו מדברי הפלא יועץ להרה"ק מהורנסטייפל (טברסקי פורים) שישנם ג' סגולות ביום הפורים, א. שאפילו תפילת היחיד מתקבלת. ב. שצריך לכוון בתפילה ויהא פיו וליבו שווים. ג. להיטהר ולהזדכך ממחשבות רעות, וכולם רמוזים במה שנאמר (אסתר ט, כה) "ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה", ו'בבואה' לשון יחיד, שאפילו יחיד הבא לפני המלך בתפילה ובתחנונים נענה ברחמים וברצון. אמר עם הספר - שהאמירה תהא בכוונה. ישוב מחשבתו הרעה, ללמד שניתן לשוב ולהיטהר מכל המחשבות הרעות.

משלוח מנות איש לרעהו ולא ע"י שליח

ועתה בפורים בעת רצון נתגלה אהבתו ויראתו ותפארתו ית' בעולמות שלמטה בלתי מסכים ולבושין, ולזה אנו עושין בדוגמא משלוח מנות איש לרעהו, בכדי שיתעורר עלינו הדוגמא דלעילא, שיתגלה לנו אורות עליונים מאיש - זה הקב"ה (סוטה מב:) לרעהו - זהו כנסת ישראל, הגשמי והרוחני בלתי שום מסך המבדיל. ולזה נכון שיתן משלוח מנות איש לרעהו דייקא מיד ליד ולא על ידי שליח, שיתעורר דוגמא דלעילא גם כן. (נחלי בינה עמ' שצה).

משלוח מנות - זכו ישראל לנ' שערי בינה

ידוע כי המן רצה לעשות 'מות' לעם ישראל, אולם הקב"ה פתח לנו חמשים שערי בינה שזה אות נ', והכניס אותם בתוך ה'מות' ונהיה 'מנות'. שהמן הרשע אמר בליבו, הרי אף משה רבם לא השיג את שער החמישים, ומסתמא גם מרדכי לא השיג. והמן הגיע לחמישים שערים של הקליפה, והיה בטוח שינצח. אבל לא ידע שאמנם משה רבינו בחייו לא השיג את שער הנ', אבל בפטירתו השיג גם את שער החמישים. ואם כן גם מרדכי השיג, ואז נוספה האות נ' בתוך המילה 'מות' ונהיה 'מנות', וזהו הציווי של 'ומשלוח מנות איש לרעהו'. (ע"פ שפתי מהר"ש ל"ג בעומר עמ' קכה). **עוד** רמוז בפסוק זה, כי מילת 'איש' עולה בגימ' 311, ומילת 'רעהו' גם היא בדיוק גימ' 311, שעל ידי משלוח מנות נעשה גם הוא רעהו של חבירו ואהוב לחבירו, ועל ידי האחדות הזו מבערים את הקליפה.

משלוח מנות - אחדות

המן נקרא במגילה "צורר כל היהודים" (אסתר ט, א). צורר מתפרש מלשון שונא ומלשון מקבץ ומאסף, כמו צורר אדם מטבעות במטפחתו, וכן צרור מפתחות וכדומה. המן הרשע בשנאתו התהומית הצליח לאחד את כל היהודים לעם אחד ולאחדות אחת. (ברית כהונת עולם מאמר הסתר אסתר פרק לט).

לזכר זה קבעו את מצות "משלוח מנות" - זכר לאחדות ולאחיה שנעשה בין ישראל ביום הפורים. כי 'הימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה" (אסתר ט, כח). עניים ויתומים ואלמנות, שהמשמח את אלו דומה לשכינה שנאמר (ישעיה נז, טו): "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

להרבות בצדקה ביום זה

וענין מצות נתינת הצדקה ביום זה, ענינו אשר בכל שנה ושנה בהגיע ימי פורים נתגלה מחדש אותה ההארה שהיה בימי מרדכי ואסתר כנודע למשכילים, ולכן מצוה עלינו להרבות בצדקה ביום הזה בכדי שנוכל לקיים אותה

ההארה שנתגלה גם עתה באמצעות סיפור המגילה והארתה היום, והכל תולה בנתינת הצדקה אשר מקום שורשה ביסוד עליון, ובפרט ביום הזה רומז הצדקה ליסוד דאבא, כן כל הפושט יד נותנים לו, ותועלתו גדולה במאד להציל את עצמו משטן ופגע רע, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי י, ב) "צדקה תציל ממות". (אור המאיר מז'טומיר מגילת אסתר לד ע"ב ד"ה שושנת).

מתנות לאביונים

אמרו רבותינו (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד) 'כל הפושט נותנין לו'. נמצא מעלת הצדקה ביום זה לכל מבקש, ואף דבכל השנה יש לאדם לזיהר שלא לתת למי שאינו הגון, כיון שגורם על ידי זה שהסטרא אחרא תינק גם כן מן הקדושה, מכל מקום ביום זה מתגלה אור גדול ששורף כל החיצונים, ואין להם אפשרות לינק והנתינה מועילה בכל אופן. ולכן, ככל שאדם מפזר יותר, כך נותנין לו ברכה כפולה מן השמים, בבחינת 'כל הפושט יד - נותנין לו'.

וכתב הרי"ח הטוב זי"ע, שיתן האדם 'פז"ר' (287) מטבעות בשקית אחת, ו"פזר" בשקית אחרת, ויתנם לגבאי צדקה שימסור אותם לשני אביונים, לקיים בזה מצות מתנות לאביונים, זוהי מצוה גדולה. וסמך לזה (תהילים קיב, ט): "פז"ר נתן לאביונים" (תהילים קיב, ט). ועל האדם לדעת כי "יש מפזר ונוסף עוד" (משלי יא, כד). וכשאדם מפזר בשמחה גם למעלה משפיעים עליו שפע גדול.

המן חילק צדקות

כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל ביערות דבש (ח"ב דרוש טו) שכאשר סירב אחשוורוש ליטול את עשרת אלפים ככר כסף מידי המן ואמר לו (אסתר ג, יא): "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך". חילק המן כסף זה לעניים ואביונים. ומוסיף, שבשכר זה זכה לשכר גדול שבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק (גיטין נז:). ומכל מקום לא הגינה עליו זכות המצוה מפני שהיה עבדו של מרדכי (כמבואר במגילה טז), וקיימא לן (פסחים פח:): "מה שקנה עבד קנה רבו", ואם כן לא יהיב מדיליה מידי, אך כיון דסוף סוף נהנו העניים זכה לשכר טוב באחרית הימים.

ללמדנו על השכר הנורא לבעלי צדקה וחסד ואפילו אם הם פחותים ביותר...

הגבירים אינם מרוצים

"ורצוי לרוב אחיו, דורש טוב לעמו" (אסתר י, ג) "לרוב אחיו" - ולא "לכל אחיו" (רש"י שם ועי' מגילה טו:). היתכן? מפני מה באמת היה מרדכי גואלו ומצילו של העם היהודי "רצוי לרוב אחיו" בלבד ולא "לכל אחיו"? השיב על זה רבי שלום מבעלז זי"ע בדרך צחות, שהיה מרדכי "דורש טוב לעמו". היינו, שתיקן שיהיו נותנים בפורים מתנות לאביונים לכן היה "רצוי לרוב אחיו" ולא "לכל אחיו", לכן הגבירים לא היו מרוצים ממנו. (מאוצרנו הישן 220).

מעלת הצדקה במאוד מאוד ביום זה

ובספר קדושת לוי (קדושה שניה עמ' שנב) כתב במעלת נתינת הצדקה ביום זה, וז"ל: ביום הזה יש להרבות במתנות לאביונים בחדוה ובשמחה רבה, הגם שבכל זמן ובכל עת ובכל יום יש להרבות בנתינת צדקה בשמחה רבה, היום ביום פורים יש לשמוח עד מאד כשמקיימין מתנות לאביונים, כי כמו שנותן האישי הישראלי צדקה לעני ומתלבש את עצמו במדת החסד ומתחסד עם העני, כן גורם שהקב"ה מתלבש את עצמו במדת החסד ומשפיע בחסדו לכל העולמות ולכל השרפים ולכל אופני הקודש לכל העולמות ולכל הנשמות ולכל ההיכלות, שפע רב וששון ושמחה לכל העולמות ולעולם התחתון, כמו שאמרו חז"ל (שבת קנא:): "כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים" וכמו שישאל מנהיגין את עצמם בעולם הזה כן מעוררין המדות למעלה, אם עושין חסד עם חבריהם ורחמנות עם חברים, ככה מעוררים חסדים ורחמים למעלה על כל העולמות.

ואשרי העובד את הבורא ב"ה וגורם בצדקה שנותן, ובחסד שמתחסד עם העני ובשמחה שמשמח את העני ואשתו ובניו, כן הוא גורם ששון ושמחה חסד ורחמים לכל העולמות רבוא רבבות עולמות עד אין קץ, ולכל שרפי הקודש ולכל חיות ואופני הקודש ומלאכי הקודש וההיכל הנשמות והעולם התחתון, ומלאים כל העולמות ומלאכים והנשמות וההיכלות ועולם הזה ששון ושמחה וצהלה וחסדים ורחמים ואשרי לו ולנשמתו, ולא די אלא כשנשמתו עולה למעלה כל המלאכים וכל העולמות וכל הנשמות מחבקין ומנשקין אותו עבור שנשמתו גרם השמחה והששון וצהלה לכל העולמות ולכל המלאכים שנשמתו גורם הששון והשמחה וצהלה והשפע לרבוא רבבות אלפים עולמות ולרבוא

רבבות אלפים מלאכים ושרפים וחיות ואופני הקדש, וכל העולמות וכל המלאכים מכריזין לפניו הבו יקר לדיוקנא לפלניא - דעביד רעותא דמאריה בנתינת מתנות לאביונים, נוסף לזה וחבה יתירה הוא לנשמות עם בני ישראל המקיימים מתנות לאביונים וכל המצות, לא די שגורם שפע בכל העולמות אלא ששימח את הבורא ב"ה עלת כל העלות ועושה נחת לבורא היוצר ועושה הכל. עכ"ל.

עולה לשער החמשים בזכות הצדקה

"ומתנות לאביונים", כמספר שער"י בינ"ה, שעולין בזכות שמרבים צדקה לשער החמשים, כולל שער החמשים בעצמו שכולל כל השערים. (כתם אופיר קאמארנא אסתר ט, כג).

דרוש בענין השגחה פרטית

גם נס שבא דרך הטבע הוא נעשה בהשגחה פרטית

על מעלת גודל חודש אדר, ועל השגחת השי"ת על ישראל בכל עת וזמן כתב הרה"ק הבני יששכר (חודש אדר מאמר א' אות ח) בזה"ל: הנה בחודש ניסן נתגלו הניסים לכל באי עולם, ונתגלה לכל כי השם יתברך משדד מערכות של כוכבי השמים על ידי הנסים הגדולים של עשרה מכות וכו', אמנם הנהגת הטבע איך השם יתברך מנהיגן בחפצו ורצונו בהשגחתו על כל פרט ופרט בהשגחה נפלאה לא נתאמת עדיין לכל באי עולם, והיו חושבים שהקב"ה מסר עולמו לטבעים, המה הכוכבים והמזלות ועל ידם מתנהגת ההנהגה הטבעית, זולת כשעולה ברצונו יתברך לשדדם בנס. אמנם כאשר הגיע הנס שנעשה לישראל בחודש אדר שהיה הנס טבעי בלי שידוד המערכות, ואפילו הכי נתודע לכל שיד ה' עשתה זאת ולא נסתפק אף אדם לומר שהיה הענין הזה במקרה אלא אך ורק בהשגחת השי"ת, וממילא רואים כי כל העסקים העושר והנכסים הכל בהשגחתו יתברך.

וזה מה שהגמרא אומרת במסכת ביצה (טו:): הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אד"ר, שנאמר (תהילים צג, ד): "אדיר במרום ה'". פשט הדברים שיטע בקרקעו עץ נדיר ואז לא יוכלו לגזול ממנו את השדה לצמיתות שתמיד ידעו שעץ הנדיר הזה שייך לפלוני. וממילא ידעו גם על השדה ששייכת לו. עכ"ד.

ועל דרך הרמז יש לפרש דברי חז"ל (שם), הרוצה שיתקיימו נכסיו - עסקיו וכספו ועושרו, צריך ליטע בהן - את הנסים של חודש אדר שהם הנסים בטבע, להודיע שגם הניסים שנראים לעינינו שהם בטבע הכל בהשגחה נפלאה.

וידוע המעשה באחד מהעשירים הגדולים שהיה תומך ומחזיק באחד הישיבות בכל ההוצאות הנצרכות לה, ועיקר פרנסתו היתה מהיריד בה היה קונה סחורה ומוכרה. בהגיע זמן היריד אותו עשיר הכין את כל כספו במגירתו, והכין את משרתו הגוי שיהי מוכן מיד במוצאי שבת קודש לצאת ליריד כדרכו, ובמוצאי שבת קודם שעלה לעגלה פנה לקחת את כספו מהמגירה ורואה שאין את הכסף. הצטער מאד, מיד פנו צעדיו אל רב הישיבה ובכה לפניו. הרב ניסה לפייסו באמרו שהכל לטובה, אך הוא בשלו ממאן להתנחם. למחרת כשהלך להתפלל שחרית מצא את כספו באחד הכיסים של מעילו, תכף ומיד הודה להשי"ת שמצא את כספו, ופנה לומר לרב שמצא את כספו. עודם מדברים נגשו אליו שוטרים ושואלים אותו: פלוני הוא העגלון שלך? אמר להם כן, מיד הודיעו לו שרצחו אותו בזאת הלילה שודדים בדרכו, ואם היה נוסע העשיר אתמול עם העגלון היה גם הוא נהרג וה' הצילו. רואים בזה דוגמא איך נעשה לו נס גדול בדרך הטבע.

ההשגחה העליונה היא בתכלית הדקדוק

כתב האלשיך הקדוש בספרו משאת משה (אסתר ו, ו), שיש להתבונן במאורעות המגילה ולראות את גודל ההשגחה בדקדוק עצום ורב: כשהמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו. הנה, אילו היה המן מגיע לחצר המלך דקה אחת קודם, אז הוא היה שומע את שאלת המלך: "מה יקר וגדולה נעשה למרדכי על זה" (אסתר ו, ג) וממילא היה מבין שכאשר המלך שואל אותו: מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו - כוונתו להיטיב עם מרדכי, ובודאי שלא היה מציע שירכיבו אותו על סוס ברחוב העיר, כמו שהציע במגילה. וכמו כן, אילו היה המן מגיע רגע אחד לאחר מכן, מה היה קורה? אחד המשרתים היה עונה למלך על שאלתו מה לעשות עם מרדכי ואיך להשיב לו גמול טוב, והמן לא היה בסיפור הזה ולא היה מגיע לשיא שפלוחו. ומה עשה השי"ת? זימן את המן לארמון המלך, באופן שיכנס בדיוק לאחר שנסתיימה שאלת אחשוורוש ובטרם יענו עליה תשובה, כך שמחד

גיסא - הוא לא שמע את השאלה, ומאידך גיסא, הוא זה שמתבקש להשיב עליה, וכך יחשוב בטעות שמדובר על עצמו, ומכאן תתחיל מפלתו! נורא נוראות!! עד היכן מגיעה ההשגחה הפרטית של השי"ת בתכלית הדקדוק.

ובאמת ייפלא, אחרי שרואים שההשגחה העליונה מדוקדקת להפליא על אלפית השניה, אז איך אתה מתרעם על האוטובוס שהקדים בדקה אחת ובגלל הנהג הזו, החמצתי את הנסיעה? איך אנחנו מתלוננים ואומרים: ראית איך פלוני עשה לי כך וכך? איך הוא גרם לי נזק כזה או אחר? הכל קרה בגללו, הוא אשם בכל. דיבורים כאלו נובעים מחוסר אמונה בהשגחתו יתברך, שהוא בורא ומנהיג את כל הברואים! כי האמת היא בדיוק להיפך, שבשמים דנים ומחליטים על פלוני שצריך לקבל ייסורים בהמחצת האוטובוס, ומשום כך, הקדים הנהג והניע דקה אחת קודם! וכך יתן האדם בדעתו, שאם היה לו חור בכיס ונפלו לו משם שטרות של כסף, לא החור אשם [וגם לא אשתך שלא תפרה אותו...] אלא אתה אשם! שמאחר שמניע לך לפי מעשיך איבוד ממון כזה, לפיכך, נעשה לך חור בכיס שממנו נפלו השטרות. צריכים להרכיב משקפיים של אמונה ולהסתכל על החיים בצורה הנכונה.

ועל דרך זה אומר המלבי"ם בפירושו למגילה (ב, כג), שיש להתבונן על נפלאות השגחת השי"ת: נתאר לעצמנו, שמישהו הציל איזה עשיר גדול ממוות בטוח. הרי ודאי שאותו עשיר היה מיד נותן לו את שכרו! היה עורך סעודת הודיה גדולה ונותן לו איזה שיק מכובד וגדול כהכרת הטוב על שהציל אותו. והנה, מרדכי היהודי מציל את אחשוורוש מפני בגתן ותרש שזממו להורגו, ובמקום לתת לו את שכרו מיד, הוא רק רושם זאת בספר הזכרונות שלו. מדוע לא שילם לו שכר מייד? אלא הכל בהשגחה פרטית, שאילו מרדכי היה מקבל את שכרו מיד, כגון שמקבל איזה אוצר מלא כסף וזהב וכדו' אז כשהיה צריך באמת לאותו שכר כמו שנאמר בלילה ההוא נדדה שנת המלך - לא היה מקבל אותו. והנה, לפעמים אתה שומע, אדם שקובל ומתלונן על דרכי ההשגחה וכי זו תורה וזו שכרה, האם זה היה חלקי מכל עמלי? הרי אני כל כך משתדל להרבות בגמילות חסדים, שאת פרותיהם אוכלים בעולם הזה, והיכן הם הפירות הללו? וצריך להאמין באמונה שלימה, שהבורא יתברך שמו, מנהיג את עולמו בחסד ובריותיו ברחמים, ונותן לכל אדם את מה שמגיע לו ברגע הטוב ביותר עבורו!

יד מכוונת

גם מאחורי הגורל יש יד מכוונת. "פור המן - הפך לפורינו". כך ניתן להסביר את השמחה המיוחדת המאפיינת את חג הפורים. וכאשר סצנת הסיום מגיעה וכל חלקי הפאזל נופלים למקומם, אז עולה המסך ויורדות המסכות. לפתע מתברר שהיה מי שתזימן את כל צירופי המקרים הללו אחד לאחד. ומבין שורות המגילה ניבט אלינו חיוכו של בורא העולם בכבודו ובעצמו. בחג הפורים אנו מזכירים לעצמנו שכל עולם הטבע הוא תחפושת אחת גדולה, אפילו ה"פור" של פורים אינו אקראי. זהו הלקח המרכזי הצפון ביום זה וזו הסיבה שהוא קיבל את שמו (בנועם שיח פורים).

כל ה"מקרים" הללו מוכיחים, שהמילה מקרה בנויה מהמילים "רק מה". שום דבר לא קורא מעצמו, יש מנהל לעולם, יש מנהיג לבירה. הוא מוביל את בני האדם, מכוון את דרכם לפעמים למקומות לא צפויים אך מטרתו סדורה ומוגדרת מראש!

מסופר כי באחד משיעוריו באמונה של האדמו"ר מפיטסבורג זצ"ל, הוא סיפר: "יום אחד הייתי צריך לנסוע לשיעור מחוץ לעיר, יהודי אחד התנדב לקחת אותי. עליתי לרכבו וראיתי מחזה מוזר - הנהג ישב על כסאו ואחז בהגה ובכיסא שליד הנהג היה הגה נוסף... מתוך סקרנות שאלתי את הנהג: 'סלח לי ידידי, מדוע ברכבך יש הגה נוסף וכי לא די לך בהגה שלך?'. ענה לי הנהג: 'כבוד הרב, ההגה השני הוא לא אמיתי ולא נחוץ לרכב כלל, הוא סתם הגה צעצוע'. 'סתם צעצוע! אז בשביל מה שמת אותו?' שאלתי בתמיהה. הוא סיפר: 'יש לי בן שחייב לזוז, לגעת ולנסות כל דבר, ופעמים באמצע הנסיעה הוא שלח ידיים להגה שלי לראות אין הוא פועל. לכן שמתי הגה בכיסא שליד הנהג, וכל פעם שאנו עולים לרכב אני אומר לו: 'בני זה ההגה שלך וזה ההגה שלי'. הוא תופס את הגה הצעצוע ובטוח שהרכב נוסע בזכותו. מאז אין לי את הפחד שהוא יתקרב להגה שלי'. המשיך הרב ואמר לתלמידיו: "למדתי מהדבר הזה שיעור גדול באמונה - הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם, יש לו את ההגה המוביל את כל העולם, אבל היות ולמטה יש אנשים הרוצים להתערב בהנהגה העליונה, נותן להם הקדוש ברוך הוא הגה צעצוע, הם חושבים כי הם מנהיגים בכוחם את העולם אך ההגה שלהם הוא הגה צעצוע, הם בעצם לא עושים דבר...". כן, בכל אחד מאיתנו יש חכמה, יש כוח להפעיל וליצור דברים, להרוויח יותר ולקדם את העולם שלו ושל כולם. אך האמת, כוחנו, וחכמתנו ליצור, הרווח

וההפסד, התועלת והנוק הכל כולל הכל מגיע אלינו מלמעלה - הבינה שלך והמזל שמשחק לך, הרווח שעשית החודש וההפסד שחווית עכשיו, הכל כבר הוכרו לפני בשמים, הכל יורד לכל אחד מאיתנו על פי החלטת המנהיג האמיתי - בורא עולם! אל תתרברב במעשיך, אל תזלזל באחר שלא הצליח, זכור שהכוח שלך מגיע מלמעלה. תן הודיה אם הצלחת היום, בקש להתעלות גם מחר. אם חלילה היום לא היה מוצלח אל תיפול רוחך, זה רצונו של בעל ההגה המוביל את העולם בחן, בחסד וברחמים, בהשגחה פרטית על כל אחד מיושבי ה"רכב" הגדול הזה... להבהרת הדברים נתבונן במעשה הבא שלפנינו. יוסי, אדם שקול ומחושב ביותר, מתכוון כל כך שאפילו יודע הוא מה יהיו מעשיו בעוד מספר שבועות. מזה מספר חודשים שיוסי מתכנן דברים והם לא צולחים - בכל פעם תקלה אחרת מקלקלת את תכניותיו, הבטחות שהובטחו הופרו ברגע האחרון... הוא פנה לרבו כדי לבקש ממנו ברכה. שמת רבו בבואו, שמע את רחשי ליבו של יוסי ושאל: "יוסי, אתה מכין לך כוס קפה בבוקר?". "כן" השיב לו יוסי. "שים לב מה אתה מכניס לתוך הכוס, קפה, סוכר, מים וחלב. הקפה - מר, הסוכר - מתוק, המים - חמים, החלב - קר... בתוך כוס הקפה שלך ישנם מרכיבים הפוכים האחד מהשני. יוסי, הקפה הוא בדיוק היום שלך - יכול להיות שהוא יהיה מר או מתוק, קר או חם, אתה לא יודע כיצד יתפתח יומך. לפני שאתה שותה אתה מברך - 'שהכל נהיה בדברו' - כל מה שיקרה לך היום זה 'הכל נהיה בדברו' - אתה לא מתכנן את יומך. כל מה שיתגלגל עליך במשך היום, מגיע ממנו יתברך, לכן אתה אמנם יכול להכין את יומך, אך הוא לא בידך...". נכון, לתכנן את יומנו, להיערך ולהכין, הם דברים מבורכים שמסדרים לנו את המחשבה ואת מהלך היום. אך לפני שאתה מתחיל את יומך הסתכל בכוס הקפה שלך ואמור: "שהכל נהיה בדברו", הכל ממך בורא עולם, אנא סדר לי את היום כטוב בעיניך, ברך את עסקי ואת דרכי על הצד הטוב ביותר..." התחלה כזו של היום תחזק בך את האמונה שהכל ממנו יתברך, ובידו לשנות הכל ברגע. גם אם חלילה יומך החל מר כקפה, הבטחות של אנשים הופרו, אחוז באמונתך שהכל לטובה, עם אמונה כזו בורא עולם יוסיף לך מעט סוכר וימתיק את יומך. זכור! הכל לטובה, הכל נהיה בדברו, כך יומך יהפוך לקפה מתוק לוחמים... (חיזוק יומי).

השגחת הבורא יתברך הכל בחשבון מדוקדק

הא לך דברי צרי ומרפא אשר כתב הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע (חיי עולם ח"ב פ"ו), וז"ל, אמרו חז"ל במגילה (ג): על הפסוק (אסתר ג א): "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש וכו'", מאי אחר הדברים, אחר שהקדים הקב"ה רפואה, כי הקדוש ברוך הוא מקדים לישראל רפואה למכה. ומבואר, שעל כל צרה ועל כל צער וסבל שבא על האדם, יש כבר רפואה מוכנה עוד מקודם שבאה הצרה, וצריך רק לזכות לראות את הרפואה והתיקון.

ומוסיף לאמר, וזאת הידיעה הוא עידוד וחיזוק שלא יפול ביאוש בהיותו במיצר, גם כשנדמה לו שאין מוצא לצאת מהסבך, רק יתפלל ויבקש רחמים, ויעסוק בתורה ובמצוות לשם שמים, ולצפות תמיד לתשועת השם כהרה עין, ולא יפול ביאוש כלל חס ושלום וכו'.

וכן הוא בכל מבוכות ובלבולים ממחשבות רעות, המעיקים לפעמים אצל אנשים, ונדמה לו כי אין שום מוצא לסבך זה, באמת הפתרון והתשובה הוא פשוטה וברורה בתכלית הברור, אלא שכל זמן שאינו זוכה אינו רואה את הפשטות הפשוטה אשר לפניו, וצריך להיות בטוח שכאשר יתחזק בתורה ובעבודת הבורא יתברך בתמימות, סוף סוף יאיר השם יתברך את עיניו. ואל יפול ביאוש חס ושלום אף על פי שיעברו זמן זמנים טובא שיעמוד במבוכותו, כי סוף סוף יאיר לו השם יתברך, ולפום צערא אגרא. עכ"ל.

מעשה באחד מגדולי תלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע שעקצו פרעוש באמצע שנתו, וכאשר הרגיש בצער העקיצה קפץ בבהלה ממיטתו דהקערה שהכין סמוך למיטתו לנטילת ידים נהפכה על פיה, ורוב המים נשפכו על הארץ, מיד נטל ידיו עם שארית המים שנשארו בתוך הכד, ויצא ממיטתו לבדוק מה קרה, והבחין שהיו גחלים לוחשות סמוך לבגדיו, ואלמלא היו המים נשפכים ומכבים את הגחלים היתה האש אוחות בהם ומכלה את כל הבית, ובלבו הודה להקב"ה על הנס שעשה עמו, ויהי כאשר חזר למיטתו הבחין שקורות הבית שעל גבי מיטתו נפלו ונס גדול הוא שהייתה המיטה ריקה. עתה הודה להקב"ה על שני הניסים שגמל עמו הקב"ה בזה אחר זה. למחר סיפר לרבו הבעש"ט על שני הניסים שאירעו עמו, נענה הבעש"ט ואמר 'זכית לכך בגלל האמונה, כי מי שחי באמונה בהקב"ה, ויודע שאין שום דבר המתרחש מאליו, ואף כל הטבע בהשגחה פרטית הוא, אזי זוכה שמראים לו שכל המעשים המתרחשים עמו הם ניסים מן השמים', ולדין ייאמר, אף מתוך השינה - כשאין מצבו שפיר עליו, ואינו רואה כי אם פרעוש (או 'אדם' הדומה לו) שעוקצו, מים שנשפכו וקורות ביתו שנפלו, יתחזק להאמין בהשגחת הבורא שהכל בחשבון מדוקדק, ויבטח בהשיי'ת

שרק הוא יתברך מסבב כל הסיבות, ויש טעם מיוחד וחשבון מפורט לכל דבר ומקרה המתרחשים בעולם. (ע"פ נתיבות שלום סלונים פרק אמונה ובטחון).

עליית המן ונפלתו - לא על פי המזל

רבינו האלשיך הקדוש (קהלת ה, ט) מונה שתי תכונות חשובות בהנהגת המזלות, לדעת האם הדברים הבאים על האדם הם מחמת מזלו.

המבחן הראשון הוא: האם הדבר קרה בפתאומיות, דבר שלא אופייני להנהגת המזל. מבחן נוסף הוא, שהמזל לא 'מערים' על האדם. ומוכיח את דבריו מעלייתו ונפילתו המהירה של המן הרשע וז"ל: "דרך משל, ענין המן שנשאו המלך וישם את כסאו מעל כל השרים, ועל ידי כן ערב אל ליבו להשמיד את כל היהודים, והיה לרע לו, שעל ידי כן תלו אותו ואת בניו על העץ. והלא לא מן המזל היה לו, כי אין המזל מרים את האדם מעלה מעלה ומורידו כמו רגע, כי המזל משפיל ומרומם לאט לאט על פי תנועתו, ולא מרום רקיעא עד תהומא דארעא בתכיפות. ומה גם שהרוממות עצמו היה סיבת מפלתו, ואין זה מן המזל שמה שמרוממו הוא להפילו, כי אין המזל עושה בערמה".

מגילת אסתר, לגלות את האור שבהסתר

מעשה שהיה בשני חברים, יענקל ומשה אהרן, שהיו חברים טובים מילדות הם למדו יחד בצעירותם, וכשגדלו הקימו שניהם משפחות, ואף הלכו ביחד ללמוד את אותה הכשרה מקצועית, הם למדו הנהלת חשבונות. יענקל חיפש עבודה מיד עם סיום הלימודים ומצא משרה טובה במשרד למנהלי חשבונות, וכך התחיל לעבוד והתפרנס בכבוד. ולעומתו חברו משה אהרן, חיפש וחיפש ולא מצא, ובינתיים היה חי בדוחק השעה ובקושי היתה הפת מצויה בביתו. חברו יענקל כאב את כאבו וניסה למצוא לו משרת עבודה, הוא ניצל את קשריו הטובים עם הבוס שלו, והציע לו להרחיב את המשרד ולהוסיף עוד עובד אחד ושכנע אותו שרק ירויח מזה, כי הוא מכיר היטב את משה אהרן והוא עובד מצויין, וכך היה משכנע אותו מפעם לפעם, עד שלבסוף השתכנע הבוס והסכים להגדיל את המשרד, וכך היו עובדים שם חמשה מנהלי חשבונות יחד עם משה אהרן.

ביום מן הימים נכנס הבוס למשרד והודיע לחברים, שהוא עוזב את העיר ועובר דירה. כולם הבינו שמשמעות הדברים שאחד מביניהם מעותד להחליף את הבוס, ולקבל את המשכורת שלו, שזוהי משכורת שמנה פי כמה וכמה ממשכורתם, משכורת כזו שאפשר לחתן בה ילדים בכבוד ולחסוך כסף לחתונות ולדירה. יענקל היה בטוח שהבוס רוצה לדבר איתו שהרי הוא בקשר מצויין איתו, ולכן מפעם לפעם בדק בפלאפון האם הבוס חיפש אותו אך לשוא, הבוס לא התקשר אליו בכלל. למחרת ניגש משה אהרן אל יענקל ואומר לו, שהבוס... התקשר אליו, והציע לו להחליף אותו בתפקידו! יענקל הרגיש שנשימתו נעתקת ממקומה לרגע, הוא פשוט לא האמין למשמע אוזניו, שמשה אהרן זה שהיה דחוק במזונו עד לפת לחם ושכוחותו נכנס לעבוד כאן, הוא הולך לקבל את המשכורת השמנה ולהיות הבוס שלו? משה אהרן התייעץ אתו בכמה דברים ופרטים טכניים ויענקל השיב לו בקרירות, כאשר בסתר לבו מקננת קנאה גדולה וגם קצת כעס, מדוע לא אמר לבוס שהוא לא יכול לשמש כבוס של זה שהכניס אותו לעבודה, של זה שגדל אתו ביחד מילדות. ביום המחרת תפקיד הבוס נכנס לתוקף ונעשה רשמי, משה אהרן הגיע עם בקבוק יין ושתו לחיים. והוא נכנס למשרד הבוס - שהיה מעבר לקיר גבס, כאשר יענקל הרגיש שבנוסף לקיר הגבס יש גם קיר ברזל בתוך הלב שמפריד ביניהם. משה אהרן בתמימותו סיפר לחברו שסוף סוף הוא מצליח לחסוך בעין יפה מאוד לחתונות של הילדים, ויענקל התבונן בעצמו שהוא לעומת זאת, בקושי גומר את החודש עם המשכורת שלו.

וכך נמשך המצב הזה שבע שנים! שבע שנים של נסיונות, של קנאה המקננת בתוך הלב, של נסיונות באמונה, כאשר בתוך הלב מהדהדת השאלה הרי עזרתי לחבר שלי, עשיתי את המדרגה הכי גבוהה בצדקה, שזה לדאוג לעני שתהיה לו פרנסה, כמ"ש הרמב"ם (עי' הלכות מתנות עניים פ"י ה"ז), אז זה מה שמגיע לי אחרי כל זה? שני החברים אמנם לא הסתכסכו ולא התקוטטו, אבל לא נשארו חברים טובים ממש כמו בימים עברו. באותה תקופה יענקל הלך לשיעורי חיזוק באמונה ובטחון, להאמין בהשי"ת שאין אדם נוגע במוכן לחבית אפילו כמלוא נימה. והיתה זו תקופה של נסיון קשה והתמודדות. יום אחד יענקל מקבל טלפון משדכן אחד שמציע שידוך עבור בנו, הבן של יענקל היה בחור ישיבה מצויין ומוכתר במידות טובות, ממש 'תכשיט' של בחור והגיע עתה לפרקו. השדכן אומר לו: מדובר בבת מיוחדת מאוד, בעלת מידות טובות יראת שמים וצניעות, ובנוסף לזה בגלל שאביה מאוד רוצה בכך שלך, הוא מוכן

לתת דירה שלימה! במי מדובר מתעניין יענקל? אבי הכלה הוא לא אחר מאשר... משה אהרן! ואכן הם נפגשו והשידוך נגמר בהצלחה מרובה. וכך אמר יענקל במסקנת הדברים: הקב"ה במשך שבע שנים הולך ובונה את הדירה לכן שלי, הוא דואג שאחרים יעשו זאת יחסכו כסף, יפקידו בבנק, יעבדו שעות נוספות, וכל זה הוא עושה למעני ולטובתי, כדי שלבסוף יתן דירה לבני, ואני בכל התקופה הזו רק אוכל את עצמי מקנאה, ומתחזק בשיעורי אמונה כדי לא להתלונן על הנהגת השי"ת? זה ממש לגלות את האור שבהסתר.

לחיות את המסר הטמון במגילה - חיזוק באמונה ובטחון בהשי"ת

מספרים על הבעש"ט הקדוש, שהתארח פעם אחת באיזו אכסניה ולפני שעזב את המקום, נתן איגרת למארחו, בעל האכסניא, וציוה אותו לשלוח אותה ליהודי אחד שגר באחת העיירות הסמוכות. המארח, שלא היה חסיד שלו, שכח לגמרי מהענין ושם אותה בתוך הכיס. והנה, חלפו השנים, ואותו מארח בעל האכסניה ירד מנכסיו. מדוחק הפרנסה נאלץ למכור את חפציו ומצבו הלך והחמיר. והנה, יום אחד, חיפש איזה בגדים יוכל למכור ופתאום הוא נתקל באיגרת הזו שעדיין היתה טמונה בתוך כיס בגדו. מיד נזכר בדברי הבעש"ט והתבייש מאוד ששכח לגמרי מהשליחות. אבל עם כל זה אמר לעצמו, שאף על פי שחלפו להן כבר שש עשרה שנה, ילך ויקיים את השליחות. אמר ועשה, וכך הגיע לאותו יהודי ומסר לו את האיגרת. אותו יהודי, שהיה עשיר גדול, פתח את האיגרת וכך היה כתוב בה: מוסר כתב זה, הינו בן טובים שירד מנכסיו ונמצא עתה בדוחק גדול. מצוה גדולה לעזור ולסייע לו בעין יפה וברוח נדיבה. ובסיום האיגרת חתם הבעש"ט הק' את שמו. והיהודי העשיר עזר לבעל האכסניה בעין יפה.

ובמה דברים אמורים לענייננו: הקב"ה שולח לנו פעם בשנה איגרת קודם ימי הפורים, ואומר לנו: בניי אהובי, תעיינו באיגרת! על כל דברי האיגרת הזאת. להתבונן מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם! ישנם יהודים, שבכל שנה המגילה עוברת להם ליד האוזן, שוכחים מהאיגרת ולא מעיינים בה, והם מפסידים את השפע הגדול, את האמונה והבטחון שאפשר להתחזק מסיפור המגילה. ומה המגילה באה ללמד אותנו? שהנהגת השי"ת בעולם היא נסתרת, באופן שנראה כלפי העינים שלנו כאילו הכל קורה הפוך על הפוך ממה שרוצים ומצפים לראות. המן מציע להרוג את ושתי כדי להמליך את בתו. ולבסוף - עולה אסתר שהורגת את המן בעצמו! בגתן ותרש רוצים להרוג את המלך, ולבסוף הם בעצמם נהרגים. המן - מגיע לחצר המלך להציע לו לתלות את מרדכי היהודי, ובדיוק בביקור הזה - המלך מצווהו להרכיב את מרדכי על הסוס ברחוב העיר ולגדל את כבוד מרדכי. בדיוק שם מפלתו. ואין צריך לומר, שכל המהלך של 'ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם' מראה על היסוד הזה.

ביאור ההפטרות דמוקפין

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות מסופר על מחיית עמלק כעונש על שיצא למלחמה נגד ישראל, וזה מעין המפטיר לפרשת זכור שמסופר על עמלק שיצא לקראת ישראל למלחמה, ועל מחייתו.

תוכן ההפטרות

שמואל אומר לשאול שילך בשליחות ה' וישמיד את עמלק גם ציוהו שלא יקחו מאומה, אלא ישמידו ויחרימו את הכל. שאול אסף חיילים ויצא למלחמה נגד עמלק. הכה אותם והשמידם, אך שאול והעם חסו על אגג מלך עמלק שלא הרגוהו אלא לקחוהו בשביה. גם חמלו על הצאן והבקר ועל הדברים הטובים שלא החרימו אותם, והשחיתו רק הדברים הבזויים והנשחתים.

ה' הודיע לשמואל שניחם על שהמליך את שאול כי לא קיים את דבר ה', שמואל כעס על עצמו, וי"א על שאול אך התפלל עליו כל הלילה, בבקר נפגש שמואל עם שאול שברך אותו ובישר לו שקיים את דבר ה',

שמואל הוכיחו על שעטו על השלל ולא החרימו הכל, שאול ענהו שהעם חמל על הצאן כדי לזבוחם לה', אך שמואל אמר לו שנמשל בדבר זה, כי לשמוע בקול ה' זה טוב מזבחים ועולות. לכן לא יועילו הפצרותיו כי ה' מאס בו כמלך.

שאל מבקש משמואל שילך עמו וישתחוה לה', שמואל מסרב וכשעמד ללכת אחז שאל בכנף מעילו כדי לעכבו, ואז נקרע המעיל. ושמואל אמר לו שזה סימן מה' שקרע ממנו את המלוכה, ונתנה לרעו הטוב ממנו, גם אין לו לצפות לביטול הגזרה כי אין מה לעשות.

עם כל זאת שאל מבקש משמואל שיכבד אותו נגד זקני עמו וישתחוה לה'. שמואל נעתר לו בזה ואחר כך הרג שמואל את אגג מלך עמלק.

שמואל א' פרק ט"ו, פסוק ב' - ל"ד.

ב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׂאוּל אֲתִי שָׁלַח יְהוָה לְמֹשְׁחֶךָ לְמַשׁוּחַ אוֹתְךָ לְמַלְךְ [א] עַל-עַמּוֹ

עַל-יִשְׂרָאֵל ואתה רואה שדבר זה נתקיים ודבר ה' בפי אמת, ולכן וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרַי יְהוָה ולא

תפקפק בדבריו להחרים ולהאביד מן העולם כל הנמצא לעמלק (מ"ד): ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדוֹתַי [ב] זכרתי

(מ"ז) אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂם לוֹ מארבים וחילול (רד"ק) בְּדָרְךָ [רמז לו על

אליפז ששיגר אותו עשיו להרוג את יעקב אבינו בדרכו [חנך] בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם: ג עַתָּה לֵךְ וְהִפִּיתָה [ג]

אֶת-עִמָּלֶךְ וְהִחַרְמֹתֶם תכלה ותשמיד ותכרות (מ"ז) וי"ט מלשון חרם וקללה (עין רד"ק) אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ

וְלֹא תִחַמְלֻ ותרם עָלָיו וְהִמַּתָּה ותמית מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעִלָּל נער רך בשנים (מ"ז) שגדול מהיונק

וְעַד-יוֹנֵק תינוק שיונק חלב, ואף את הבעלי חיים שלהם תשמיד מִשׁוֹר וְעַד-שֶׂה מִנֹּמֶל וְעַד-חֲמוֹר מכיון

שהיו בעלי כשפים ומשנים את עצמם ודומים לבהמה (רש"י) ועוד שהרי כתוב תמחה את זכר עמלק: ד וַיִּשְׁמַע הכריו (רש"י) ואסף (מ"ז)

עיונים והארות

תניא ר' יהודה אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, ואיני יודע איזו מהן תחלה, כשהוא אומר כי יד על כס י-ה, הוי אומר להעמיד להם מלך תחלה, ואין כס אלא מלך, שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך, ועדיין איני יודע אם להכרית זרעו של עמלק תחלה, או לבנות בית הבחירה תחלה, כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח, והיה המקום אשר יבחר ה' אלקיכם, הוי להכרית זרעו של עמלק תחלה. וכן בודד הוא אומר, ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו, כתיב ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלקים בתוך היריעה (סנהדרין כ').

ג. פירש בס' תפארת הקדש ועתה לך והכיתה בה"א יתירה רמז לשכינה דכתבו ז"ל אמחה ר"ת אותן שעשו מלחמה עם עמלק. אהרן משה חור ה' רומז לשכינה. ואח"כ אסתר מרדכי חרבונה. ה' רומז לשכינה. ולעתיד ב"ב אליהו משיח ח' נסיכי אדם ה' רמז לשכינה. ולכך כתיב לך והכיתה בה"א. עכ"ד. ואפשר דהכונה ברמזים אלה שירמוז ליהושע בן נון דהנה כתיב ושים באזני יהושע כי מחה אמחה. כלומר אחר מלחמה זו שנלחמו דע כי מחה אמחה ובתיבת אמחה רמזים הנלחמים עם עמלק בין עתה בין לעתיד. ויש לרמוז דלדעת רוב המפרשים אז היה שמו הושע ולא נקרא יהושע עד המרגלים. והנה ר"ת הושע בן נון גימט' נ"ז ועם הכולל נ"ח כמספר אמחה עם ד' אותיות. (חומת אנך).

א. אפשר במ"ש רבנו האר"י זצ"ל דשמואל נקרא רבן של נביאים ומ' שנה קודם שנולד שמואל אומר בת קול עתיד צדיק א' לילד ושמואל שמו והטעם דנגע בכף ירך יעקב ונפגם הנצח ולא הוה נביא עד דאתא שמואל ותקן הנצח זהת"ד בקצור נמרוץ וז"ש אותי שלח ה' למשחך למלך שאתה משבט בנימין שלא השתחוה לעשו ועל ידי נתקן מה שלא היו נביאים עד עתה ואותי דייקא שהתחיל התקון על ידי שלח למשחך שאתה משבט בנימין לתקן עולם למחות עמלק שיהיה השם שלם והכסא שלם. והרב עיר וקדיש מהר"א גאלנטי ז"ל פירש בזה בסגנון אחר. ועוד אפשר במ"ש המקובלים דנשמת שם היה בשמואל וזה רמז שמואל שם ואל שהוא חסד וזה ירמוז אותי שלח ה' אותי שאני לוי מבחינת גבורה ונשמת שם שהוא כהן חסד ומשו"ה היה בי כח לתקן הנצח. שלח למשחך מפני שאתה מבנימין ותכלית הדבר שאתה יכול למחות זכר עמלק שבנימין לא השתחוה לעשו. והגם דמלכות ישראל צריך שיהיה משבט יהודה מ"מ ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ וכו' וצריך שיהיו כסדרן מלך ולמחות עמלק ובנין בית המקדש ולזה אף שאתה משבט בנימין מוכרח שהמלך בראשונה ואח"כ מחיית עמלק ולזה אותי שלח למשחך למלך שתמחה עמלק שאתה מבנימין שלא השתחוה לעשו. ובחזרתו שסבר שקיים מצות ה' אמר ברוך אתה לה' כי נמחה עמלק ונתקן בשלימות תקון הירך ברוך אתה לה' שיתרבה השפע מהנצח שהוא מקום נבואתך. (חומת אנך).

ב. א"ר אחא הקב"ה בעל פקדונות, עמלק הפקיד אצל הקב"ה חבילה של קוצים, והחזיר לו הקב"ה חבילה של קוצים, שנאמר פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל (ב"ר נ"ג).

שָׂאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם ^ד **בְּטַלְאִים** [ד] י"מ שם מקום (ט"ז), ורבותינו אמרו שמנה אותם ממש בטלאים כי אסור למנות את עם ישראל (רש"י) **מֵאֲתַיִם אֶלְפֵי רִגְלֵי** הולכי רגל לא רוכבים (ט"ז) **וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: הַ וַיָּבֵא שָׂאוּל עַד־עִיר עַמְלֶק וַיַּרְבַּ** עם עמלק **בַּנַּחַל** [ה] נלחם איתם בנקל כי לפי הטבע העומד בהר הוא המנצח ושאוול עמד בבקעה ובכל זאת ניצח במלחמה (שער בת רבים): ^ו **וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל־הַקִּינִי** בני יתרו (רש"י) **לָכוּ סֹרוּ** הפרדו (ט"ד) **רְדוּ מִתַּוְךְ עַמְלֶקִי** כי היו יושבים במדבר יהודה בגב ערד וערד הוא עמלק (רש"י) **פֶּן־אֶסְפְּדָ אֲשַׁמִּידָ עִמּוֹ** [ו] בעת אחרים: **וְאִתָּה עֲשִׂיתָה הַסֵּד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** על יתרו יאמר שיעץ להעמיד שופטים (ט"ד) **בְּעֲלוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר קִינִי מִתַּוְךְ עַמְלֶק:** ^ז **וַיֵּדַ וְהִכָּה וְהַמִּית שָׂאוּל אֶת־עַמְלֶק מִחַוִּילָה בּוֹאֲדָ שׁוּר** ממקום שנקרא חוילה עד מקום שנקרא שור **אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם: ח וַיִּתְפָּשׂ** שאוול **אֶת־אַנְגַּ מֶלֶךְ־עַמְלֶק חִי** כי ריחם עליו וכדלקמן, [ווי"א שהפך עצמו בכישוף לצאן וכך ניצול ובאותו יום הביא את זרע עמלק] **וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים** הרג (ת"י) **לְפִי־חֶרֶב: ט וַיַּחְמַל חָמְלוּ וְחָסוּ שָׂאוּל וְהָעָם עַל־אַנְגַּ וְעַל־מִיטַב** השלל (ע"פ ט"ז) **הַצֵּאֲוֹ וְהַבְּקָר וְהַמִּשְׁנֵים** [מלשון שנים] הבקר שכפולים בבשר ושמינים **וְעַל־הַפָּרִים** הכבשים השמינים **וְעַל־כָּל־הַטּוֹב** [ו] **וְלֹא אָבוּ וְלֹא רָצוּ הַחֲרִימָם** להרגם **וְכָל־הַמְּלֹאכָה הַמְּקַנָּה נִמְבֹּזָה הַבּוֹיּוֹת וְנָמָס** והנשחתות (ט"ז) **אֶתָּה הַחֲרִימוּ** המיתו: **י וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: יא נַחֲמֵתִי** מחשבה עלתה על ליבי על מלכות שאוול (רש"י) וחזרתי בי (ת"י) **כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שָׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב סוּר מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הִקִּים וַיַּחַר לְשְׁמוּאֵל** כעס על עצמו (ט"ד) וכאב לו **וַיִּזְעַק** צעק ויתפלל (ת"י) על שאוול

עיונים והארות

גדולים חטאו קטנים מה חטאו, יצתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה, ובשעה שאמר לדואג סוב פגע בכהנים, יצתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה (יומא כ"ב).

ו. **וְאִתָּה עֲשִׂיתָ חֶסֶד** - פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש קל וחומר, ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבודו, כך, המארח תלמיד חכם בביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מונכסיו על אחת כמה וכמה, וכי עם כל ישראל עשה חסד, אלא מלמד המאכיל פרוסה לתלמיד חכם כאלו עשה חסד עם כל ישראל (ברכות ס"ג).

א"ג ודרך מוסר ורמז מצי"ב גימט' נדחף כי כל המתיהר חכמתו מסתלקת וכל הרודף אחר השררה שררה בורחת ממנו אפ"י מה שיש לו כמ"ש ז"ל:

ז. **וַיַּחְמַל שְׁמוּאֵל וְהָעָם** - אמר בר קפרא זה דואג שהיה שקול כנגד כל ישראל. א"ר יהושע בן לוי כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים, להלן כתיב ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב. (ילק"ש).

ד. **וַיִּפְקְדֵם בְּטַלְאִים** - אמר רב יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, שנאמר ויפקדם בבזק. מתקיף לה רב אשי ממאי דבזק מידי דמיבזק הוא דילמא שמא דאתרא הוא. אלא מהכא וישמע שאוול את העם ויפקדם בטלאים. א"ר נהילי בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מיד מתעשר, מעיקרא כתיב בבזק, ולבסוף כתיב בטלאים, ודילמא מדידהו, אם כן מאי רבותא דמילתא. (ילק"ש).

אֶתָּה מוֹצֵא עֶשֶׂר פְּעָמִים נִמְנוּ יִשְׂרָאֵל, אחת בירידתו למצרים בשבעים נפש. וב' בימי שאוול, ויפקדם בבזק, ויפקדם בטלאים (תנחומא).

וַיִּפְקְדֵם בְּטַלְאִים - ערב פסח היה ומנה את טלאי הפסחים (מהר"י קרא).

ה. **וַיַּרְבַּ בַּנַּחַל** - א"ר מני על עסקי נחל, בשעה שאמר הקב"ה לשאוול לך והכית את עמלק, אמר, השתא ומה על נפש אחד מישראל אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל, כל הנפשות האלו כלן על אחת כמה וכמה. אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אם

אֶל־יְהוָה [ה] כָּל־הַלִּיָּהּ: יב וַיִּשְׁכַּם שְׁמוּאֵל ללכת לְקִרְאת שְׂאוֹל בַּבֶּקֶר וַיֵּגֵד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוֹל הַכֶּרְמֶלָה וְהִנֵּה מַצִּיב מִכִּין מַעְמִיד לוֹ יָד [ט] מְקוּם לַחֲנוּת לַחֲלֹק הַבִּיזָה (ת"י), וַיֵּא בְנָה שֵׁם מִזְבַּח וְהוּא הַמִּזְבַּח שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַלְהֵינוּ (רש"י) וַיִּסַּב וּמִשָּׁם הִסְתַּוּבַּב שְׂאוֹל וַיַּעֲזֹר וַיֵּרֵד הַגְּלִגָּל כֹּל זֶה הוֹגֵד לְשְׁמוּאֵל (מ"ד) שְׂשׂאוֹל כִּבְר יָרַד לַגִּלְגָּל: יג וַיָּבֵא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל שְׁהִיָּה בַגִּלְגָּל וַיֵּאמֶר לוֹ שְׂאוֹל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה יִבְרַךְ אֹתְךָ ה', וּבִ"ה זְכִיתִי הַקִּימֹתִי קִיִּמְתִּי אֶת־דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי, וְזָכַרְתָּ זֹאת בָּאָה עַל יָדְךָ (מ"ד): יד וַיֵּאמֶר שְׁמוּאֵל אִם קִיִּמְתָּ אֶת דְּבַר ה' אֵיךְ וַיִּמָּה [רמז לקול של כבש שעושה קההה...]

קוֹל־הַצֹּאֵן תִּזְהַ בְּאֹזְנֵי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ הָאֵם אִמַּת הַדָּבָר שׂוּזָה בָּא מִעַמְלֵק (ע"פ מ"ד): טו וַיֵּאמֶר שְׂאוֹל הֵן אִמַּת הַדָּבָר מִעַמְלֵקִי הֵבִיאֹם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מִיטְבַּ הַצֹּאֵן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זְבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא בִשְׂבִיל עֲצֻמָּן וְאַתָּה־הִיִּוְתָר שְׂלֹא רְאוּיִים לִזְבוּחַ הַחֶרֶם מְנוּ: טז וַיֵּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל הֲרָף עֲזוּב (מ"ד) וְהִמְתַּן (ת"י, רש"י) וְאַנְיָדָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דְּבַר יְהוָה אֵלַי הַלִּיָּהּ וַיֵּאמְרוּ (וַיֵּאמֶר קָרִי) לוֹ שְׂאוֹל דְּבַר: יז וַיֵּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אֶפִּילוּ אִם־קָטַן אַתָּה נַחֲשָׁב בְּעֵינַיִךְ וְאִין אַתָּה מַעֲרִיךְ אֶת עֲצֻמְךָ, מִכָּל מְקוּם הֲלֹא רָאִישׁ וּמִלֶּךְ עַל כָּל שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה [ו] וְעוֹד וַיִּמְשַׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה הַקּוֹבֵעַ

עיונים והארות

עד שאמר לו ה' קום משחהו כי זה הוא. (חומת אנך).
 י. ב' השל"ה (פרשת מקץ בתורה אור) דבנימין נתעלה בזה שלא כרע לעשו, על כן לו היתה המלוכה ולפניו יכרע כל ברוך. אך לא נמשח בקרן, [כי קרן הוא דוקא לדוד, כי דוד ומשיח תיקון אדם, בסוד 'אדם' אדם דוד משיח, ואז יוחזר קרן אור פניו. ומלכות שאול היה בשאלה כמו שכתבתי לעיל (אות כב; כח), ונמשח בפך כי עדיין לא נתקן אדם להיות קרן, רק הוא פך כלי חרס. והמלוכה זו באה לו, כי ירך בנימין לא כרע לעשו, וזהו סוד פכים קטנים]. והיינו דכתיב (שמואל - א טו, יז) 'הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה', רצה לומר, מאחר שאתה הקטן בין השבטים, על זה זכית למלוכה להיות ראש שבטי ישראל, כי לא נולדת עדיין בעת שכרעו לעשו. וזהו סוד נשאר על פכים קטנים, כי עדיין לא נולד בנימין שהוא הקטן, ועליו אמר הקדוש ברוך הוא (בראשית לה, יא) 'ומלכים מחלציך יצאו', זהו שאול ואיש בושת ונמשח בפך. ודוד ושלמה נמשחו בקרן, ובעונותינו הרבים 'גדע בחרי אף כל קרן ישראל' (איכה ב, ג), עד לעתיד 'וירם קרן משיחו' (שמואל - א ב, י). ובספר שם משמואל (שמות פרשת תצוה וזכור) כ' דאם ה' שאול מקיים כפי הציווי ולא השאיר את הבהמות והי' נעשה התיקון הכללי, ה' באמת נצרך להרוג את אגג למען לא יהי' להם שם ושארית כמו לעתיד, אבל אחר שבעונותונתו הגדולה כנ"ל השאיר הבהמות ולא שמר מצות הש"י ולא נעשה התיקון הכללי, שוב יפה עשה שלא המית את אגג כנ"ל למען

ת. ויזעק אל ה' כל הלילה - מכיון שחטא שאול נתחייב מיתה והאריך לו ה' בעבור תפילת שמואל. (רבנו יונתן על הרי"ף תענית ה:).
 ט. והנה מצוי לו יד - שהוא גרם להקים י"ד למחייית עמלק באחרית הימים והוא י"ד בניסן וכמו שהאריך בזה הגאון החסיד במעשה רקח מס' פסחים ע"ש באורך. א"נ רמז ששאל גרם צרת המן והתחילו ישראל בתענית ביום י"ד בניסן והיו בסכנת מות כי הכתבים נכתבו י"ד בניסן ומרדכי ואסתר גזרו תענית ג' ימים ופשט הכתובים נראה שהיה י"ד בניסן וט"ו וי"ז וז"ש והנה מצוי לו י"ד כי שאל גורם לצרת המן המתחלת י"ד ניסן. אי נמי בפשיטות כי המן במספר קטן עולה בגימטריא י"ד וזה שאמר ויוגד לשמואל דברי חכמה כי הנה מצוי לו צרת המן שגימט' י"ד והוא גרם שיבא המן לצער ישראל עוד אפשר לרמז באופן אחר צרת המן כי מצוי גימט' נדחף רמז על המן שחיק ומחיק דלבסוף נצטרע ושאל גרם לכל הצרה ההיא. עוד אפשר לרמז במ"ש בלקוטי תורה ע"פ דוד מנגן ב"ד דיש לו י"ד עתים טובות ע"ש ולפי זה אפשר לרמז דלכך נקרא דוד גימט' י"ד. ואפשר דשאל סבר דיש לו י"ד עתים טובות וז"ש והנה מצוי לו יד דסבר דהגיע לשלמות. א"נ מצוי גימט' נדחף רמז לעלמא כי כל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו וכל הרודף אחר השררה שררה מסתלקת ממנו. א"נ ויוגד לשמואל דברי חכמה והנה מצוי לו י"ד ובסתום חכמה דוד גימט' י"ד שהוא גרם להקים דוד למלך אלא דצ"ל דשמואל נעלם ממנו רמז זה

וידך חזקה עליהם, ומדוע לא מיחית בידם שלא יקחו מהשלל (מ"ד): יח והרי **וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּרִדְךָ** הטובה הזאת **וַיֹּאמֶר**
וַצִּיּוּד (מ"ד) לְךָ וְהַחֲרַמְתָּהּ אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלִיךָ וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם
אֹתָם: יט וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה להחריטם מכל וכל, היתכן כדבר הזה שבעבור דברי העם לא שמעת
בְּקוֹל ה' וַתַּעַט מִהֲרַת וּרְצַת אֶל-הַשָּׁלַל [דמדלא מיחה נחשב כאילו הוא בעצמו מיהר לשלל (מ"ד)] **וַתַּעַשׂ הֲרַע**
בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-שָׁמוּאֵל עמד על דעתו ואמר לא כאשר אתה אומר, אלא **אֲשֶׁר אָנִי**
כז שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶיךָ בִּדְרֹךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיָּא אֶת-אֲנִי מִלְּךָ
עַמְלִיךָ עם זה שלא הרגתו מ"מ לא שלחתי לנפשו ובידי להורגו בכל עת (מ"ד) והעיקר **וְאֶת-עַמְלִיךָ הַחֲרַמְתִּי: כא ואני**
לא לקחתי מאומה מן השלל, אלא וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלַל צֹאן וּבָקָר רַאשֵׁית [ממיטב (רש"י ומ"צ)] הַחֲרָם
וכוונתם לטובה, עבור לְזַבַּח לַיהוָה אֶלְהֵיךָ בְּגִלְגָל (מ"ד): כב וַיֹּאמֶר שָׁמוּאֵל הַחֲפִץ לַיהוָה
וכי חפץ הקב"ה בְּעֲלֹת וּזְבָחִים בְּשֹׁמֵעַ כְּלֹהֲקָשִׁיב בְּקוֹל יְהוָה לא כן הדבר **הַגָּה שְׁמַע לַמִּצְוֹת ה'**
הוא טוב מְזַבַּח זָוֵב לְהַקְשִׁיב לדבר ה', טוב לפניו **מִחֲלָב שֵׁל אֵילִים** על מזבח ה' (מ"ד): **כג כִּי**
חֲטָאת־קָסָם חטאת הממרא את פי ה' שְׁוָה כחטאת קָסָם מְרִי דהיינו כעמים שהולכים אחר מעוננים וקוסמים שהוא עון גדול
וְאָזֶן וּתְרָפִים הַפְּצָר כשם שהתרפים הם תוהו ושקר כן במה שאתה מפציר להחזיק בדעתך זה תוהו ושקר (מ"ד) כי היה לך
לשלוט על העם ולא לירא מהם, ועכשיו יַעַן מָאַסְתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה ולא שמעת בקולו **וַיִּמְאַסְךָ מִמְּלֶךְךָ**
ותוסר מלכותך בעוונך (מלבי"ם): כד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-שָׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי-עֲבַרְתִּי אֶת-פִּי-
יְהוָה וזה גרם לי גם לסתור **וְאֶת-דְּבָרֶיךָ** במה שאמרתי ששמעתי בקול ה' והרבתי דברים לסתור את דבריך (מ"ד) **כִּי**
יֵרָאֵתִי אֶת-הָעָם מן דואג האדומי (רש"י) **וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם: כה וְעַתָּה שָׂא נָא** סלח נא
אֶת-חֲטָאתִי שחטאתי לך (מ"ד) ועל שעברתי את פי ה' **וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה: כו וַיֹּאמֶר**
שָׁמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כי אם ה' מאס בך, איך אשוב עמך (מ"ד) **כִּי מָאַסְתָּהּ** ולא
שמעת אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ יְהוָה מֵהַיּוֹת מִלְּךָ עַל-יִשְׂרָאֵל: כז וַיִּסַּב שָׁמוּאֵל
לְלָכֶת מעם שאול **וַיִּחַזַק שְׂאוּל בְּכַנְף** בקצה שיפולי **מְעִילוֹ** של שמואל [יא] כדי שלא ילך **וַיִּקְרַע כִּנְף**

עיונים והארות

מאמר הש"ס יומא (כ"ב ב) מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו, והיינו שענותנותו היתירה שהיתה בו מאז היא היתה לו למוקש שהי' לו טעות בדברי שמואל כנ"ל.

יא. וי"א של שאול (רות רבה פ"ז סי' י"ב).

תשאר שארית עד התיקון הכללי. וע"כ שמואל לא הוכיחו אלא על הבהמות אבל על אגג לא הוכיחו, דמאחר שהשאיר הבהמות שוב אין עליו תפיסה על אגג. וזה שאמר לו שמואל אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, מזה נראה בעליל שכל החסרון הי' מחמת ענותנותו הגדולה. ובזה יובן נמי

המעיל (מ"ד): כח וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי שְׁמוּאֵל הַקְרִיעָה הִיא סִימֵן שֶׁכֶּבֶד קָרַע יְהוָה אֶת-מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל
 מֵעַלֶיךָ הַיּוֹם יִבַּן וַנִּתְּנָה לְרַעַךְ הַטּוֹב מִיָּדְךָ [יג] וְהוּא דוּד הַמֶּלֶךְ (מ"ה): כט וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל
 ה' שְׁהוּא חוּזְקָם וְתוֹקְפָם וְנִצְחוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל (רבינו ישעיה) לֹא יִשְׁקֶר בְּהִבְטַחְתּוֹ וְלֹא יִנְחָם יִתְחַרֵּט לְאַחַר מִכָּן (מ"ד) כִּי
 לֹא אָדָם הוּא לְהִנְחָם: לוֹ וַיֹּאמֶר אֶפִּילוּ שְׁחַטְאֵתִי חָטָאתִי בְּכָל זֹאת (מ"ה) עֲתָה פָּבַדְנִי נָא
 נִגְדָה וְקִנִּי-עַמִּי וְנִגְדָה יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לא וַיָּשָׁב
 שְׁמוּאֵל כִּיבַד אוֹתוֹ אַחֲרֵי שְׁאֹל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאֹל לַיהוָה: לב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲגִישׁוּ
 אֵלַי אֶת-אַנְגְּ מֶלֶךְ עַמְּלֶךָ וַיִּלְךְ אֱלֹהֵי אַנְגְּ מֵעַדְנָת קִשּׁוֹר בְּשִׁלְשָׁאוֹת (רבינו ישעיה, מ"ד) וַיֹּאמֶר
 אַנְגְּ אָכֵן בְּאֵמַת סָר אֵלַי וְקָרַב מֵר-מְרִירוֹת הַפְּנוֹת [יד] (רש"י) כִּי יָדַע שֶׁמְבִיאִים אוֹתוֹ לְהוֹרֵגוֹ: לב וַיֹּאמֶר
 שְׁמוּאֵל פֶּאֶשֶׁר שִׁפְלָה נָשִׁים חָרְבָךְ כִּמוֹ שֶׁהַנְּשִׁים הֵיוּ שְׁכוּלוֹת מִבְּעִלְיָהוּן וּמִיִּלְדִּיהוּן שֶׁנִּהְרְגוּ בְּחֶרֶבךָ
 בֵּין תִּשְׁפַּל מִנְּשִׁים אִמְךָ כֵּן אִמְךָ תִּהְיֶה שְׁכוּלָה מִמֶּךָ [טו] וַיִּשְׁפָּר חֲתוּךָ אוֹתוֹ לְאַרְבַּע חֻלְקִים (רש"י) שְׁמוּאֵל
 אֶת-אַנְגְּ לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: לד וַיִּלְךְ שְׁמוּאֵל הָרְמָתָה וְשְׁאֹל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ
 וְבָעַת שְׁאֹל:

עיונים והארות

מיד נזכר שאול מה שאמר לו שמואל, ואמר: "ידעתי כי מלך תמלוך" (שמואל-א, כד, כ).
יד. כותב החיד"א ולי ההדיוט אפשר כי עמלק גימט' מר, ורצה לומר שעתה שמשאיר זרע נתבטל מעמלק המוות שלא נמחה עמלק כאשר דימה שאול וכאשר נצטוה, וז"ש אכן סר מ"ר המוות נסתלק מעמלק המוות כאמור. א"נ במ"ש הרב מנות הלוי שכל שררת המן הרשע הי' ע' יום וביום ע"א נתלה וזה כיון ברשעו דתלית המן ביום ע"א כמספר אכ"ן זהו מר המוות במרירות יאנח ידיע בכשוף מסט"א או איליא נפל בפומיה דהמוות העיקרי ביום ע"א שנתלה המן הרשע. (חומת אנך).
טו. וישסף שמואל - (ילק"ש) זה שאמר הכתוב והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם, זכור מה שעשו לנו במילה שהיא נתונה בחיקו של אדם, ואתיא כי הא דא"ר לוי בשם ר' יוחנן מה היו עושים בני ביתו של עמלק לישראל, היו מחתכין מילותיהן והיו זורקין כלפי מעלה, והיו אומרים, בזו בחרת הילך מה שבחרת. בא שמואל ופרע להם, שנאמר וישסף שמואל את אגג. מה עשה לו, ר' אבא בר כהנא אמר היה מחתך מבשרו זיתים זיתים ומאכיל לנעמיות, הדא הוא דכתיב יאכל בדי עורו, ברר לו מיתה מרה, ורבנן אמרין העמיד ארבע קונדיסין ומתחו עליהן, והוא אומר אכן סר מר המוות, וכי כך ממתין את השרים מיתות חמורות. ר' שמואל בר נחמני אומר דיני עו"א דנו, לא בעדים ולא בהתראה (פסיקתא ונחומא).

יב. קרע ה' ממלכות ישראל מעליך היום - היות ואין השם כביכול שלם ואין הכסא שלם עד שימחק זרעו של עמלק, ושאל לא חס על כבוד מלכותו יתברך, לכן הורד ממלכותו. מובא בספר מעם לועז: מעשה ברבנו תם ז"ל, ששאל אותו הגמון אחד, למה אמרו חכמינו זכרונם לברכה: שאול באחת ולא עלתה לו, דוד בשתים ועלתה לו, וביאר לו במעשה שהיה במלך צרפת שנשבה על ידי אחד ממלכי ישמעאל ולא היה לו ממון כדי לפדות את עצמו. אמר לו הישמעאלי: אם תשבע לי בכתר שבראשך שאכן תביא לי הממון תוך זמן מוגבל אאמין לך. הסכים המלך ונשבע לו וחזר לעירו. מסר המלך את סכום הכסף הנדרש ביד אחד מהשרים שלו כדי שיפדה בו את המלך, אולם אותו שר במקום שימסור את הכסף כנדרש, בדרכו נזדמן לו לקנות אדמות במדינה אחרת. ובא למלך וסיפר לו שבמקום למסור את הכסף ליעודו, קנה בו אדמות, אמר לו המלך: אתה עשית מעשה רע, שגרמת לי להפר את שבועתי, דע כי בן מוות אתה, ותלווה על עץ. והנמשל, הקדוש ברוך הוא נשבע בשמו ובכסאו למחות זכר עמלק, ושאל חמל על מיטב הצאן, וגרם שלא נתקיימה שבועת הקדוש ברוך הוא. תשובה זו מצאה חן בעיני אותו הגמון (מושל) ונתן מתנות לרבנו תם.
יג. ונתנה לרעך הטוב ממך - מובא במדרש שוחר טוב נו, ג: אמר שאול לשמואל: ומי הוא זה רְעִי הטוב ממני שימלוך תחת, אמר לו רמז אני רמז לך, מי שיקרע את מעילך הוא עתיד ליטול מלכותך, וכשנכנס שאול למערה וכתר דוד את כנף מעילו,

ביאור ההפטרות דפרזין

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות מסופר על תוכחת אליהו לעם שעבדו אליהם, וזה מעין הפרשה שבה מסופר על תוכחת משה לעם על שעשו את העגל.

תוכן ההפטרות

הקדמה: בשנה השלישית לעצירת המטר ע"י אליהו, ה' אמר לו שילך ויראה לפני אחאב ויחזיר את ישראל בתשובה ויוריד מטר, כי הרעב היה חזק מאד, עד שאחאב ועובדיה הלכו בעצמם לחפש חציר לבהמות שלא יכרתו וחילקו ביניהם את הארץ שכל אחד יחפש במקום אחר,

כאשר היה עובדיה בשדה, נראה לו אליהו וביקשו שילך ויודיע לאחאב, שאליהו מחכה לו.

בתחלה חשש עובדיה ללכת, כי אמר לאליהו עד שאלך להודיע לאחאב שאתה פה, תבוא רוח ה' ותשאך למקום בלתי ידוע, ואחאב יחשוב שהיתלתי בו ויהרגני, ואם אמות אין מי שידאג למאה נביאים שהחבאתי במערות, אליהו נשבע לו שהיום יראה אל אחאב,

וכאשר ראה אותו אחאב אמר לו אתה עוכר ישראל, אך אליהו ענהו שהוא לא עכר את ישראל, אלא אחאב ובית אביו הם שעכרו את ישראל בגלל תועבותיהם,

התוכן: אליהו מבקש מאחאב שיאסוף את כל ישראל להר הכרמל, ויביא אתו את נביאי הבעל ונביאי האשרה האוכלים על שולחנה של איזבל,

אחאב עשה כדבריו והביא את נביאי הבעל, [אך את נביאי האשרה לא הסכימה איזבל המרשעת לשלוח, כי ידעה שלא יעמדו במבחן וימותו],

כאשר נאספו כל ישראל בהר הכרמל, שאלם אליהו מדוע הם פוסחים על שתי הסעיפים פעם הולכים אחרי ה', ופעם הולכים אחרי הבעל, העם לא ענוהו כי לא ידעו במי לבחור, כשראה את זאת אמר להם בואו ונעשה מבחן.

ארבע מאות וחמישים נביאי הבעל יבנו מזבח ויקריבו עליו פר לבעל, אך לא ישימו אש, וגם אליהו יבנה מזבח לה' ויקריב פר ואש לא ישים.

וכל אחד יתפלל לאלוהיו ומי שיוריד אש מן השמים הוא האלהים, העם הסכים לדבריו, נביאי הבעל בנו מזבח הקריבו פר וצעקו כל היום לבעל שיענה להם, אך אין קול ואין קשב.

אחר כך ניגש אליהו למזבח שבנה, הקריב עליו פר וחפר תעלה סביב המזבח, וביקש לשפוך מים על הפר, גם את התעלה מילא מים,

ואז התפלל לה' וביקש שיוריד אש מן השמים, ה' שמע בקולו ירדה אש ושרפה את הפר, העצים, המים וגם את העפר לחכה, ואז כל העם נפלו על פניהם ואמרו: ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים, וחזרו בתשובה.

[אחרי כן תפשו את נביאי הבעל, הורידם אליהו לנחל קישון ושחטם שם, ואז אמר אליהו לאחאב שיעלה לאכול ולשתות כי עוד מעט ירד גשם. אליהו עלה להר הכרמל התפלל לה', תפילתו התקבלה וירד גשם גדול ורב].

מלכים א' פרק י"ח פסוק כ' - פסוק ל"ט.

כִּאֲלִיּוֹ בִּיקֵשׁ מֵאֲחָאב שֶׁאֵם רֹצֵחַ שִׁיגְרוֹם שִׁיגְבֹץ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֵת נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר לְהַר הַכְּרִמֶּל וְכך עָשָׂה וַיִּשְׁלַח

אֲחָאב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיבֹאוּ לְהַר הַכְּרִמֶּל, וְכָל יִשְׂרָאֵל בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶם, אֲבָל נְבִיאֵי הַבַּעַל לֹא רָצוּ לְהִגִּיעַ וְלִכְּן הִבִּיִּים

אחאב בעל כרחם, וז"ש **וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים** של הבעל **אֶל־הַר הַבְּרָמֶל** בעל כרחם שלא בטובתם (רד"ק):
כֹּא וַיִּזַּשׁ אֱלֹהֵהוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים מודלגים וקופצים **עַל־שִׁתֵּי הַסַּעֲפִים** המחשבות, כלומר עד מתי תהיו נוטים במחשבותיכם כפיסח זה בשתי רגליו פעם על ימין ופעם על שמאל (מ"ד), שאינכם מבינים
 להכריע מי האלוהים, תחליטו **אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לָכוּ אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֶתְּו דְּבָר** כי לא ידעו להכריע (רש"י) [כי אליהו לבדו היה נביא אמת]: **כֹּב וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵהוּ אֶל־הָעָם** יש לנביאי הבעל יתרון אחד (ע"פ מלבי"ם), כי **אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא לַיהוָה לְבָדִי** כי מאה
 הנביאים שהחביאם עובדיה, לא היו ידועים להם **וַנְּבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ** אמנם
 בכל זאת נראה תפילת מי תתקבל (מ"ד): **כֹּב וַיִּתְנוּ־לָנוּ שָׁנִים פָּרִים** לקורבן **וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד** נביאי הבעל יבחרו ראשונים את הפר המובחר כי רבים הם (מלבי"ם) **וַיִּנְתְּחֻהוּ** ויחתכו לאברים (מ"ז) **וַיִּשְׂימוּ**
עַל־הָעֵצִים וְאִשׁ לֹא יִשְׂימוּ וְאֲנִי לְבָדִי אֶעֱשֶׂה| אֶת־הַפָּר הָאֶחָד הנשאר הגרוע
 (מלבי"ם) **וַנְּתַתִּי עַל־הָעֵצִים וְאִשׁ לֹא אֶשִׂים:** כד וקראתם אתם בתחילה **בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם**
 ולא על ידי השבעה לשר האש, או על ידי כשופים ולהטים, או מעשה שדים (אלשיך) **וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה**
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנּוּ בְּאִשׁ אשר יוריד אש זה סימן (מ"ד) כי **הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר** כי היו מסופקים מה האמת ורצו לעמוד על דבר ברור (מלבי"ם): **כֹּב וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵהוּ**
לְנְבִיאֵי הַבַּעַל נתן להם ג' יתרונות, א' **בְּחָרוּ לָכֶם** ראשונים **הַפָּר הָאֶחָד** [א] המובחר, ב' **וַעֲשׂוּ**
רֵאשִׁינָה והטעם לזה ג' **כִּי אַתֶּם הָרַבִּים** (מלבי"ם) **וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאִשׁ לֹא**
תִּשְׂימוּ: כד ויקחו את־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבַּעַל
מִהַבָּקָר וְעַד־הַצִּהָרִים לאמר **הַבַּעַל עָנָנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ**

עיונים והארות

לחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו: לך עמהם ואל ימצאו עליה, כשם ששמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש על ידי הפר שעלה בגורלי - כך מתקדש על ידך. אמר לו: וכך אתה יועצני, לא אזוז עד שתמסרני לידם, מיד ויקחו את הפר אשר נתן להם, מכאן שאליהו הוא שנתן להם את הפר, כי בהתחלה כתוב "בחרו לכם" ולבסוף "אשר נתן להם" וזהו שכתוב (איוב, לה, יא): "מִלְּפָנָיו מִבְּהֵמוֹת אֲרָץ" - למדנו מִפְּרוֹ של אליהו, "ומעוף השמים יחֲפֹמְנוּ" - למדנו מהעורבים שלא הביאו אוכל משולחנו של אחאב, אלא משולחנו של יהושפט.

א. בחרו לכם הפר האחד - מובא בילקוט שמעוני רמז ריד: אמר אליהו לנביאי הבעל, בחרו שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על אבוס אחד, והטילו עליהם גורלות, אחד לשם ואחד לבעל, ופרו של אליהו היה נמשך אחריו והולך, ואותו הפר שעלה לשם הבעל - נתקבצו כל אותם נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ולא יכלו כולם להזיז את רגלו מן הארץ, עד שפתח אליהו את פיו ואמר לו לך עמהם, השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם, אני וחברי יצאנו מבטן אחת וגדלנו במרעה אחד ועל אבוס אחד, והוא עלה לחלקו של הקדוש ברוך הוא ושמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש עליו, ואני עליתי

וידלגו (מ"ד) וירקדו (רש"י) **עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה [ב]** כי זו היתה דרך עבודתם (מ"ד) וי"א שדילגו על המזבח אשר

עשה אליהו והרסו אותו וזה שכתוב לקמן וירפא את מזבח ה' ההרוס (מלבי"ם): **כִּי וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיַּהַתֵּל לַעֲג בָּהֶם**

אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְקוֹל-גָּדוֹל כִּי- הלא אלהים הוא רק שעדיין לא שמע **כִּי שִׁיחַ**

מדבר עם מישהו **וְכִי-שָׁיַג לֹא** ואולי משיג ומעיין בחכמות **וְכִי-יִרְדֶּה לֹא** או שהוא בדרך רחוקה (מ"ד), או בבית הכסא

הוא (רש"י), או **אוֹלֵי יִשָּׁן הוּא** וע"י שתקראו בקול גדול **וַיִּקְוֶן** משנתו: **כִּחַ וַיִּקְרָאוּ בְקוֹל גָּדוֹל**

כמו שאמר להם אליהו הנביא, ואפילו שאמר להם הדברים בלגלוג והיתול **וַיַּתְגַּדְדוּ** התכו ושרטו בשרם (מ"ד) **כַּמְשִׁפְטִים**

בַּחֲרָבוֹת וּבְרִמָּחִים עַד-שִׁפְדָּתָם עֲלֵיהֶם שאולי ישן הוא וירגיש בצער הדקירות של הנביאים (מלבי"ם):

כִּטְוַיְהִי כַּעֲבַר הַצֹּהֲרִים וַיַּתְנַבְּאוּ עשו עצמם כמתנבאים שתדד אש **עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה** ואז

נתעייפו ולא נתנבאו עוד **וַאֲיֵן-קוֹל וַאֲיֵן-עֲנָה וַאֲיֵן קָשָׁב** אין מי שיקשיב להם כי הכל הבל וריק (מ"ד): **לִכִּי וַיֹּאמֶר**

אֵלֵיהֶם לְכָל-הָעָם גִּשׁוּ אֵלַי ותראו שאין הערמה בדבר (מ"ד) **וַיִּגְשׁוּ כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא**

תיקן ובנה **אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה הַהָרוּס [ג]** הוא המזבח שבנה שאול בכרמל, ומלכי ישראל הרסו המזבחות שבנו לשם שמים

ועתה בנה אליהו את המזבח שבכרמל (רש"י): **לֹא וַיִּקַּח אֵלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים** לעורר זכות השבטים

הקדושים (רד"ק) **כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל** להזכיר זכות יעקב אבינו (מ"ד) **אֲשֶׁר הָיָה דְבַר-יְהוָה**

אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמִךְ כי ישראל למעלה מהמזלות ומושלים על המלאכים (ע"פ מלבי"ם): **לִב וַיִּבְנֶה**

אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעֵלָה עשה חפירה (מ"ד) **כַּבַּיִת סָאתִים זָרַע**

כשיעור מקום זריעת סאתים ושיעורו חמישים אמה על מאה אמה כחצר המשכן (רש"י) **סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ** שילכו בה המים להגדיל הנס

(מ"ד): **לִב וַיַּעֲרֶךְ וַיִּסְדֵּר (ט"ו) אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר וַיִּשֶׂם עַל-הָעֵצִים:** **לִב וַיֹּאמֶר**

מִלֵּאוּ אַרְבַּעַת כִּדִּים [ד] מֵיָם להגדיל הנס **וַיִּצְקוּ וַיִּשְׁפְּכוּ** **עַל-הָעֵלָה וְעַל-הָעֵצִים** וזה נעשה

עיונים והארות

לא הלך להשחט לעבודה זרה, ורק על פי הוראת נביא עשה כן. והם הם הדברים שאין על האדם לחשב אלא חשבון המעשים בלבד ולא חשבון התכלית, כי התכלית לאלקים הוא (שיחות מוסר ויחי תשל"ב)

ג. וירפא את מזבח ה' - שרפא אותם והביא מן הדרך הרעה לדרך טובה על ידי שעשה להם הנסים, וכיון שראו כן אמרו ה' הוא האלקים. בעולם הזה שאילולים מצויים אמרו ה' הוא האלקים, אבל לעולם הבא כשימלוך הקב"ה עלינו אומרים והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (תנחומא).

ד. ארבעה כדים - הנה צריך להוריד שפע המטר מן המקור העליון, שידוע כי ארבע חיות נושאות את המרכבה העליונה

ב. ויפסחו על המזבח אשר עשה - וכי הוא עשה, והלא הם עשו, אלא מלמד שחילא עשאו נבוב ושמזו אותו בתוכו, ואמרו לו כשתשמע את הקול מיד חתה האש אשר בידך והדלק מתחתיו. מיד זימן הקב"ה נחש ונשכו ומת. (ילק"ש).

ידוע מה שאומרים בשם הגאון רבי ישראל מסלנט ז"ל, שהכוונה ללמוד מכח רצונו של פר זה, שלא היו יכולים תשע מאות איש להזיזו ממקומו, כיון שלא רצה להשחט לעבודה זרה, ומכאן שאף בכוחו של אדם כן, שאם יבין נחיצות הענין, הרי בידו כוחות שלמעלה מן הטבע.

ועוד אנו לומדים מפר זה, שלעולם אל יתחשב אדם בתכלית היוצאת מן המעשים אלא במעשים עצמם, שהרי אף לאחר שאמר אליהו לפר שיתקדש שם שמים על ידו, עדיין

על ידי אלישע כי נעשו אצבעותיו כמעיינות ונתמלאה התעלה (רש"י) **וַיֹּאמֶר שְׁנוֹ** שפכו פעם שנית **וַיִּשְׁנוּ** ושפכו פעם שנית

וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ שפכו פעם שלישית **וַיִּשְׁלֹשׁוּ** ושפכו פעם שלישית (מ"ד): **לֹא וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמַּזְבֵּחַ** סביב מקום המערכה (מ"ד) **וְגַם אֶת־הַתְּעָלָה מִלֵּא־מַיִם [ה]: לֹד וַיְהִי| בַעֲלֹת הַמִּנְחָה** בעת העלאת מנחת הערב **וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵיו הַנְּבִיאַ [ו] לְהַתְּפִלָּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע** כאשר תרד האש מן השמים **כִּי־אֵתָהּ אֱלֹהִים** משרה שכיתך (מ"ד) **בְּיִשְׂרָאֵל** וכאשר תשלחני לעתיד לבשר הגאולה יאמינו בי (רד"ק) **וְאֲנִי עֹבְדְךָ וּבְדַבְרֶיךָ (וּבְדַבְרֶיךָ קָרִי) עֲשִׂיתִי**

אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לֹד עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי [ז] עֲנֵנִי שחקרתי בבמה בשעת איסור הבמות (רש"י)

עיונים והארות

תסיח דעתם ממה שעסוקים בענין שנתתי המים לאות שאינם כשפים ולא יחשבו דאיכא אופן גם בכשפים שאינו מועיל מים לבטלם: ומיהו אני בעניי כתבתי בקונטרס פתח עינים שם בברכות דלק"מ דלבטול הכשפים צריך מים חיים כמו שפירש"י ע"ש. ויתכן דכוונת אליהו ז"ל להמשיך החסדים הרומזים למים למזבח שהוא כינוי לשכינה והיו ד' כדים בג' פעמים כנגד ג' שמות אהיה הויה אדני וא"ש ההי"ב ואפשר דהיה בכדים בסוד ותמלא כדה ותעל. גם כדים גימט' בחסד בסוד והוכן בחסד כסא (הגאון חיד"א)

ה. **וְגַם** את התעלה מלא מים. וגם את התעלה מלא - וכי תעלה על דעתך שמן י"ב כדי מים נתמלא כל המקום ההוא, אלא אמר לתלמידיו מי שיש לו מים יבא ויצוק על ידי, בא אלישע ויצק על ידיו, ונעשו אצבעותיו כמעיינות עד שנתמלא כל המקום ההוא מים, שנאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו (תנ"כ).

ו. **וַיְהִי** בעלות המנחה - א"ר חלבו א"ר הונא לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו (ברכות ז).

וַיִּגַּשׁ אליהו הנביא - ואליהו מקריב בחוץ בשעת איסור הבמות. א"ר שמלאי הקב"ה אמר לו, שנאמר ובדברך עשיתי (ירוש' תענית פ"ב).

וּבְדַבְרֶיךָ עשיתי - אם יאמר לך אדם למה בנה אליהו מזבח בהר הכרמל והקריב ובית המקדש היה קיים באותה שעה, אמור לו כל מה שעשה לשמו של הקב"ה עשה, שנאמר ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה (תנחומא).

ז. **עֲנֵנִי** ה' ענני - ענני בזכותי, ענני בזכות תלמידי... א"ר אמי אמר אליהו, רבונו של עולם, ענני שתרד אש מן השמים, וענני שתסיח דעתם שלא יאמרו מעשה תוהו הם, מעשה כשפים הם (ברכות ח').

וְאֵתָהּ הסיבות את לבם - א"ר אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה, שנאמר ואתה הסיבות את לבם אחורנית. אמר רבי שמואל בר רב יצחק מנין שחזר הקב"ה והודה לאליהו, שנאמר ואשר הרעותי (ברכות ל"א).

והתחתונה שדרך שם יעבור השפע, ולנגדם מלא ארבעה כדים להוריד השפע מארבע כנפות הארץ העליונה שבעולם האצילות אל עולם הכסא. שנו - להריק השפע מארבע נושאי הכסא אל עולם המלאכים. שלשו - להוריד המים מן ארבעה חיות שראה יחזקאל מרכבה התחתונה המלאכית אל האופנים שהוא העולם השפל.

וַיֹּאמֶר מלאו ד' כדים מים וכו' ענני ה' ענני וכו' - יש מי שפ"י דטעם יציקת המים הללו היינו משום שאמרו בסנהדרין (סוף פ' ד' מיתות) זעירי זבן חמרא אזל לאשקויי מיא פשר וקם גמלא וכו' מי איכא דזבין מידי הכא ולא אזיל למבדקיה במיא, הא למדת דמעשה כשפים לא יצליחו במים ומשום הכי אליהו זכור לטוב הרבה להביא מים על המזבח וגם התעלה מלא מים להראות שאינם מעשה כשפים עכ"ד וקשה על זה ממ"ש פ"ק דברכות דף ט' ענני שתרד מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח וענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים ובגמרא עצמה קשה דאין כשפים מתקיימים במים ואמאי הוצרך לתפלה. וכ"ש וק"ו לפירוש הנזכר דזה היה כונת אליהו זכור לטוב, ואפשר שנודע שיש שדים ארציים ויש אויריים והאויריים כחם יותר חזק והגם דרז"ל אמרו בלהטיהן כשפים בלהטיהם מעשה שדים ופירשו הראשונים דמעשה כשפים על ידי מלאכי חבלה הדומים ללהט להבה אפשר דגם במלאכי חבלה יש חילוק דמעשה כשפים הנהוג ומצוי זה מתבטל במים. ומיהו יש כשפים על ידי מלאכי חבלה הגבוהים שאינם מתבטלים במים. ובזה נתיישב לשון הש"ס דקאמר שתסיח דעתם שלא יאמרו מעשה כשפים דהול"ל בקצרה ענני שלא יאמרו מעשה כשפים והגם שיש לומר בזה בפשיטות דקאמר הכי משום דבעי למילף מדקאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית. לדרכנו יתישב והוא דיודע דכל מה שנוכל לעשות דרך טבע יש לעשות ולכן אליהו זכור לטוב מלא המזבח והתעלה מים להראות שאינו מהכשפים הנהוגים שמתבטלים במים. ומיהו עדיין יש לחוש שיאמרו שח"ו הוריד האש ע"י מלאכי חבלה הגבוהים שבזה אין ביטול במים והוא כישוף עצום שאין הכל בקיאים בו וע"ז התפלל ענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים כלומר

בהורדת האש, ענני במטר (תי"י), ענני שלא יאמרו מעשה כשפים זה (רש"י) **וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה**
הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסֹּפֵת אֶת־לִבָּם אַחֲרֵי־נִית ליבם שהיה אחורנית ורחוק ממך תסב אותו עתה אליך (פ"ד):
לֵאמֹר וְתִפְּלֵ אֱשֶׁ־יְהוָה וְתֹאכַל בַּתְּחִלָּה אֶת־הָעֵלֶה שהיא העיקר שבעבורה ירדה האש, ואח"כ **וְאַת־**
הָעֵצִים שהם מכשירים הקורבן, ואח"כ **וְאַת־הָאֲבָנִים וְאַת־הָעֶפְרָה וְאַת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־**
בַּתְּעֵלָה לבסוף (מלבי"ם) **לְחַכָּה** יבשה ושרפה הכל עד שלא נשאר בתעלה שום לחות (רד"ק): **כֹּט וַיֵּרָא כָּל־הָעָם**
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם להשתחוות לה' (פ"ד) **וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים** ולא הבעל (רש"י) כי ראו שע"ז אין
 בה ממש, וחזרו ואמרו **יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים [ח]** אמרו ושנו לחזק האמונה (רד"ק):

עיונים והארות

ת. ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים - ה' הוא האלקים, אש, ויש אש אוכלת אש. יש אש אוכלת ואינה שותה כנגד אנכי ה' אלקיך. תנו רבנן שש אשות הן, יש אש אוכלת ואינה שותה, יש שותה ואינה אוכלת, ויש אוכלת ושותה, ויש אוכלת לחין כיבשים ויש אש דוחה (יומא כ"א).

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. מה הוא הכיור וכנו? והיכן שם אותו? ואיך היה מקדש ידיו ורגליו ממנו?
 תשובה
- ב. האם רק המשמש במזבח טעון קידוש ידים ורגלים? או גם אפי' נכנס להיכל?
 תשובה
- ג. איך עשו את שמן המשחה? ומה הם הסממנים ששמו בתוך השמן?
 תשובה
- ד. הסבר: כל הנוגע בהם יקדש.
 תשובה
- ה. הסבר: שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם.
 תשובה
- ו. על בשר אדם לא יסך ובמתכונתו לא תעשו לכם - מי חייב, הרוקח או הסך ממנו?
 תשובה
- ז. הסבר הפסוק כולו: קח לך סמים וכו'.
 תשובה

שאלות מספר בן איש חי שנה א'

- א. רשום כמה טעמים שאומר רבנו שכל אחד צריך לומר את כל הווידוי למרות שיש דברים שאין בו.
 תשובה
- ב. מה פירוש: חטאנו אנחנו ואבותינו?
 תשובה
- ג. איך מכים על הלב בעת הווידוי? והיכן נמצא הלב? ומדוע מכים על הלב?
 תשובה
- ד. מה אומרים מיד אחרי הווידוי לפי רבנו? ומה יוצא מזה לגבי הנוסח שאנחנו אומרים אחרי הווידוי: אל ארך אפיים אתה וכו'?
 תשובה
- מה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה לגבי מה אומרים אחר הווידוי בשני וחמישי?
 תשובה
- ה. מה צריך לעשות כשאומר את ה"ג מדות? ומה יאמר אחר ה"ג מדות?
 תשובה
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה לגבי מניין י"ג מדות באצבעותיו?
 תשובה
- ו. מה נעשה בזמן אמירת הווידוי, בזמן אמירת ה"ג מדות, ובזמן אמירת נפילת אפיים?
 תשובה
- ז. האם היחיד יכול לומר י"ג מידות? ומדוע? ומה יעשה אם רוצה לאומרם? ומה יעשה בי"ג מדות שבתחנונים של שני וחמישי?
 תשובה
- ח. איך ינהג כשאומר ויעבור?
 תשובה
- ט. למה צריך לשים לב בין ה' ה'? ומדוע?
 תשובה
- י. מתי טוב לומר י"ג מדות של רחמים חוץ מהתפילה?
 תשובה
- יא. האם צריך לשים הפנים על זרועו השמאלית כשאומר נפילת אפיים? ואיך היה המנהג בבגד?
 תשובה
- יב. האם אפשר לומר נפילת אפיים גם במקום שאין ספר תורה? ומה הדין האם יאמרו י"ג מדות ונפילת אפיים אם עבר קריאת המוג'רוב?
 תשובה

ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה לגבי סוף הזמן לאמירת י"ג מדות ונפילת אפיים?

תשובה

י"ג. מה צריך לכוון כשאומר ובא לציון גואל וכו'?

תשובה

י"ד. איך נקראת קדושת ובא לציון? ומדוע? ומה היה העניין שבעקבותיו תיקנו אותה?

תשובה

ט"ו. מתי חולצים את הציצית ואת התפילין? ומה צריכים לכוון בפסוק והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד?

תשובה